

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
(ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ)

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΡΟΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

ΕΥΓΕΝΙΑ ΤΑΡΛΑ
Α.Μ. 13712/ 15888

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΜΑΡΙΑ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2016

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την αμέριστη ψυχολογική και οικονομική στήριξη που μου πρόσφεραν, προκειμένου να ολοκληρώσω τις σπουδές μου.

Επίσης θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σε μια μερίδα φοιτητών του πανεπιστημίου του Cardiff , πιο συγκεκριμένα τον Paul Biggs, καθώς κατά το χρόνο της παραμονής μου εκεί, με βοήθησαν στην εύρεση πληροφοριών από τη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου τους.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, διότι με την καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές της, κατάφερα να ολοκληρώσω την εργασία μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

«ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΡΟΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ»

Η Ελλάδα ήταν παραδοσιακά μια χώρα αποστολής μεταναστών σε πλουσιότερες χώρες. Ωστόσο, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έγινε ένας από τους κυριότερους προορισμούς μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που εισέρχονταν στην χώρα κυρίως παράνομα από τα εκτεταμένα και δύσκολα φυλασσόμενα χερσαία και θαλάσσια σύνορα, και σήμερα σχεδόν το ένα δέκατο του πληθυσμού της είναι μετανάστες, κυρίως από γειτονικές βαλκανικές χώρες και, ειδικότερα, την Αλβανία. Αυτή η μετανάστευση σε μεγάλη κλίμακα μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα είχε σημαντικές κοινωνικές, καθώς και οικονομικές συνέπειες. Η πλειοψηφία των μεταναστών ήρθαν στην Ελλάδα για αναζήτηση εργασίας, αν και υπάρχουν μικροί αριθμοί προσφύγων και αιτούντων άσυλο. Επιπλέον η χώρα αποτέλεσε ενδιάμεσο σταθμό για εκείνους τους μετανάστες που ήθελαν να φθάσουν στις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, καθώς η Ελλάδα αποτελεί εξωτερικό σύνορο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε επαφή με πολλές χώρες αποστολής μεταναστών. Σε μεγάλο βαθμό οι επιπτώσεις της μετανάστευσης ήταν ευεργετικές, καθώς κάλυψαν υπάρχουσες ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας, που δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με το υπάρχον ντόπιο εργατικό δυναμικό. Ταυτόχρονα όμως, η ξαφνική και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα εισροή και δραστηριοποίηση στην ελληνική κοινωνία των μεταναστών δημιούργησε ξενοφοβικά σύνδρομα σε μέρος του ελληνικού πληθυσμού, ρατσιστικές διαμαρτυρίες και πράξεις, καθώς και πολιτική ενίσχυση λαϊκίστικων δεξιών κομμάτων. Η εμφάνιση της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης από το 2009 και μετά στη χώρα, πέρα από τις άλλες συνέπειές της, δημιούργησε μεγάλα ποσοστά ανεργίας (της τάξης του 30%) και είχε δύο σημαντικές επιπτώσεις στη μετανάστευση: από τη μία πλευρά, τη μείωση σε ένα βαθμό της ελκυστικότητας της χώρας σαν προορισμό των οικονομικών μεταναστών, και από την άλλη πλευρά, την έναρξη μιας νέας αυξανόμενης ροής μετανάστευσης ελληνικού νεανικού πληθυσμού, κυρίως επιστημόνων, προς το εξωτερικό σε αναζήτηση καλύτερων συνθηκών απασχόλησης και διαβίωσης. Η Ελληνική πολιτεία αιφνιδιάστηκε από την απότομη αλλαγή της μορφής της μετανάστευσης, και η μεταναστευτική της πολιτική ήταν ανέτοιμη, ανοργάνωτη και τυχαία και ακολουθούσε τις εξελίξεις, αντί να τις ελέγχει και να τις καθορίζει με βάση τα ανάγκες της χώρας. Είναι σίγουρο ότι απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες προκειμένου να ενσωματωθούν ομαλά οι μετανάστες που έχουν εγκατασταθεί μόνιμα στην χώρα στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό της και να δοθούν ευκαιρίες απασχόλησης, τόσο σε αυτούς, όσο και στους Έλληνες, που πλήττονται από την ανεργία που έφερε μαζί της η πρόσφατη οικονομική κρίση.

Λέξεις – κλειδιά:

Μετανάστευση, παράνομη μετανάστευση, Ελλάδα, Ε.Ε., ιθαγένεια, ένταξη, απασχόληση, οικονομική κρίση, ανεργία, ροές, πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο, εκμετάλλευση, εμπορία.

ABSTRACT

« INCENTIVES AND CHARACTERISTICS OF MIGRATION IN GREECE TODAY»

Greece was traditionally a country of emigration to richer countries. However, since the early 1990s it became one of the main destinations of immigrants in the European Union, which entered the country illegally mainly from the extensive and difficult guarded land and sea borders, and nowadays up to a tenth of the population are immigrants, mainly from neighboring Balkan countries and, particularly, from Albania. This large-scale migration within a short time had significant social and economic consequences. The majority of immigrants came to Greece to find work, although there are small numbers of refugees and asylum seekers. Moreover, the country became a stopover for those immigrants who wanted to reach the countries of Central and Northern Europe, as Greece is an external border of the European Union in contact with many countries of emigration. To a large extent the impact of immigration was beneficial, as it covered existing needs of the economy and society, which could not otherwise be met by the existing local workforce. At the same time, the sudden and in a very short time inflow and activation of immigrants in Greek society created xenophobic syndromes to a part of the Greek population, protests and acts of racist and political empowerment of populist right-wing parties. The emergence of economic and social crisis from 2009 onwards in the country, in addition to its other effects, created a high unemployment rate (around 30%) and had two major effects on migration: on the one hand, a reduction in some extent of the country's attractiveness as a destination for economic migrants and, on the other hand, the starting of a new growing flow of Greek youth population emigration, mainly consisting by scientists, in a search of better jobs and living conditions. The Greek state was taken by surprise by the sudden change in the forms of migration, and the immigration policy was unprepared, unorganized and random and following the evolution, rather than controlling and determine it, based on the needs of the country. It is certain that more efforts are needed to be taken in order to smoothly integrate in the economic and social fabric the immigrants who have settled permanently in the country and to provide employment opportunities, both to them, as well as to the Greeks, and the Greeks, who are affected by the unemployment that has been brought by the recent economic crisis.

Key words:

Immigration, illegal immigration, Greece, E.U., nationality, integration, employment, economic crisis, unemployment, flows, refugees, asylum seekers, exploitation, trafficking.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΟΥΝ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΠΩΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΟΥΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ–ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ & ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	57

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η μετανάστευση θεωρείται από πολλούς κοινωνικούς επιστήμονες ως ένα από τα πιο σημαντικά φαινόμενα της εποχής μας. Εκτός από τις άμεσες συνέπειες για το μέγεθος και τη δομή του πληθυσμού μιας χώρας, τόσο για την χώρα προέλευσης των μεταναστών όσο και για τη χώρα υποδοχής τους, υπάρχουν πολλές άλλες επιπτώσεις της μετανάστευσης, είτε θετικές είτε αρνητικές, σε βραχυπρόθεσμο ή μακροχρόνιο ορίζοντα, που θα πρέπει να διερευνηθούν προσεκτικά. Οι μεταναστευτικές ροές φαίνεται να επηρεάζουν άμεσα το ΑΕΠ της κάθε οικονομίας και το ποσοστό ανεργίας, ενώ έχουν πιο σύνθετες επιπτώσεις στους ρυθμούς ανάπτυξης, στις εμπορικές σχέσεις και το ισοζύγιο πληρωμών, στη ζήτηση για εκπαίδευση, υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υποδομές, καθώς και στις πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες και των δύο χωρών. Από τότε που δημιουργήθηκε το σύγχρονο ελληνικό κράτος το 1830 και πολύ ωρύτερα από τότε, η Ελλάδα ήταν μία χώρα αποστολής μεταναστών σε προορισμούς όπως η Οθωμανική Αυτοκρατορία, οι χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς και η Αίγυπτος, η Αμερική και η Αυστραλία. Το γεγονός ότι η Ελλάδα, που ήταν πάντα μια χώρα εξαγωγής μεταναστών, έχει ξαφνικά γίνει μια χώρα εισαγωγής μεταναστών βρήκε την κυβέρνηση και την κοινωνία, στο σύνολό τους, απροετοίμαστους και έθεσε μια σειρά από ζητήματα που κυμαίνονταν από την αντιμετώπιση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού μέχρι τη διαμόρφωση μιας σωστής μεταναστευτικής πολιτικής.

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τη μετανάστευση στην Ελλάδα, αναλύοντας τα κίνητρα και τα χαρακτηριστικά των μεταναστευτικών ροών της σύγχρονης εποχής, με επίκεντρο τις επιπτώσεις τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή στη χώρα. Επιπλέον, από την εργασία αυτή μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για το μέλλον και για τις διαθέσιμες επιλογές, τόσο για τη χώρα την ίδια, όσο για κράτη και λαούς σε αντίστοιχες περιπτώσεις.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ

Η εργασία αυτή στην προσπάθεια να καλύψει το σκοπό της, που αναφέρθηκε προηγουμένως, κλήθηκε να απαντήσει σε διάφορα ερωτήματα:

- Πως ορίζεται η μετανάστευση;
- Ποια είναι η ιστορία των μεταναστεύσεων;
- Ποιες θεωρίες για τη μετανάστευση υπάρχουν;
- Ποιοι είναι οι τύποι των μεταναστών;
- Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι;
- Με ποιους τρόπους γίνεται η μετανάστευση;
- Ποιες είναι οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στις χώρες προορισμού και προέλευσης των μεταναστών;
- Ποια είναι η επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην μετανάστευση;
- Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο των μεταναστεύσεων στην Ελλάδα;
- Ποια είναι τα γενικά χαρακτηριστικά και οι τάσεις της μετανάστευσης προς την Ελλάδα;

- Ποια η επίπτωση από τη μετανάστευση στους δείκτες της οικονομίας (ΑΕΠ, πληθωρισμός, ανεργία, έλλειμμα κλπ.) της Ελλάδας;
- Πως επηρεάζεται η προσωπική και οικογενειακή ζωή των Ελλήνων από την μετανάστευση;
- Τι επίδραση έχει η πρόσφατη οικονομική κρίση στη μετανάστευση από και προς την Ελλάδα;
- Με ποιο τρόπο μπορεί αυτή η εργασία να γίνει χρήσιμη;

Σε όλα αυτά τα ερωτήματα έγινε προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις μέσω αυτής της εργασίας. Η γενική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στηρίχθηκε στην εξής σειρά: πρόβλημα, θεωρία, έρευνα. Πραγματοποιήθηκε έρευνα σε βιβλιοθήκες, στο διαδίκτυο καθώς και σε αγγλική βιβλιογραφία, για την εύρεση έγκυρων πηγών πληροφόρησης. Στη συνέχεια, έγινε η επιλογή των πληροφοριών, με σκοπό τη δημιουργία ενός κειμένου, που να δίνει στον αναγνώστη μια ουσιαστική εικόνα του θέματος της εργασίας. Τέλος, τόσο στην βιβλιογραφία στο τέλος της εργασίας, όσο και στην πορεία της παρουσίασης (μέσω αριθμημένων υποσημειώσεων), καταγράφονται οι πηγές, που επιλέχθηκαν.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η παρούσα εργασία αποτελείται από τα πιο κάτω περιγραφόμενα κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθενται θεωρητικά στοιχεία σχετικά με τη μετανάστευση. Αρχικά γίνεται αναφορά στους διάφορους ορισμούς που έχουν δοθεί για την ερμηνεία της έννοιας της μετανάστευσης και στη συνέχεια γίνεται κατηγοριοποίηση των διαφόρων μορφών της μετανάστευσης με βάση συγκεκριμένα κριτήρια κάθε φορά.

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί ένα σύντομο ιστορικό της μετανάστευσης, από την εμφάνιση του ανθρώπου στον πλανήτη μέχρι σήμερα, με ιδιαίτερη έμφαση στη σύγχρονη εποχή, από τον 15ο αιώνα και μετά.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η δυναμική της μετανάστευσης, με αναφορά στις έννοιες της «ώθησης» και της «προσέλκυσης», τους νόμους της μετανάστευσης, καθώς και στους δημογραφικούς παράγοντες που την καθορίζουν.

Το τέταρτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην διάκριση των διάφορων τύπων των μεταναστών και στις διαφορές μεταξύ τους. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται ένα χάρτη, που παρουσιάζει τις ροές της παγκόσμιας μετανάστευσης στον πλανήτη, και δίνει τον σύνδεσμο με ένα διαδραστικό ιστότοπο για ανεύρεση περισσότερο λεπτομερειακών δεδομένων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται η θεωρία της μετανάστευσης με την ανάλυση των σχέσεων μεταξύ του ατόμου και της οικογένειάς του με τις δομές, τα δίκτυα και τα συστήματα.

Το έκτο κεφάλαιο ασχολείται με την περιγραφή των κινήτρων και των αιτιών που αναγκάζουν τους ανθρώπους να πάρουν την απόφαση για να μεταναστεύσουν.

Το έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζει τους τρόπους τους οποίους χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να μεταναστεύουν.

Στο όγδοο κεφάλαιο αναλύονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της μετανάστευσης από τη μία πλευρά παρουσιάζονται οι επιπτώσεις στις χώρες προορισμού και από την άλλη στις χώρες προέλευσης.

Το ένατο κεφάλαιο εξετάζει τις σύνδεση μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και της μετανάστευσης και το πώς η μία επηρεάζει την άλλη, δείχνοντας την αντίθεση μεταξύ των θεωρητικών επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης στη μετανάστευση με τα όσα συμβαίνουν στην πραγματικότητα. Επιπλέον, αναδεικνύεται η σημασία της ύπαρξης των μεταναστευτικών ροών για την παγκοσμιοποίηση και την οικονομική ανάπτυξη γενικότερα.

Το δέκατο κεφάλαιο ξεκινά με μια ιστορική ανασκόπηση των μεταναστευτικών ρευμάτων στην ελληνική κοινωνία, ακολουθεί η παρουσίαση των γενικών χαρακτηριστικών και των τάσεων της μετανάστευσης των αλλοδαπών προς την Ελλάδα και η αναλυτικότερη επισκόπηση των εξελίξεων των τελευταίων χρόνων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα στοιχεία της εθνικής απογραφής του 2011 και γίνεται ανάλυση των προβλημάτων μέτρησης ή εκτίμησης της παράνομης μετανάστευσης προς την Ελλάδα, δίνοντας πίνακες με στατιστικά στοιχεία για τη μετανάστευση προς την Ελλάδα. Στο κλείσιμο του κεφαλαίου παρουσιάζεται το φαινόμενο της επανεμφάνισης μιας αυξανόμενης μεταναστευτικής ροής των Ελλήνων προς το εξωτερικό, κυρίως των νέων επιστημόνων.

Η εργασία ολοκληρώνεται με το κεφάλαιο των συμπερασμάτων και των προτάσεων. Στο τέλος παρατίθεται η βιβλιογραφία και οι διάφορες άλλες πηγές πληροφόρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η μετανάστευση αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο που παρουσιάζει στις διάφορες εποχές της ανθρώπινης ιστορίας ποιοτικές και ποσοτικές μετεξελίξεις. Για τους λόγους αυτούς αποτελεί αντικείμενο συνεχούς έρευνας από μελετητές και εμπειρογνώμονες σε παγκόσμιο επίπεδο. Το φαινόμενο της μετανάστευσης επηρεάζεται από κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτικούς, πολιτισμικούς και θρησκευτικούς παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην ανάπτυξη. Επειδή η εννοιολογική σημασία της μετανάστευσης διαφοροποιείται στον χώρο και τον χρόνο, δεν έχει διατυπωθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της. Στη συνέχεια θα αναφερθούν διάφοροι ορισμοί για τη μετανάστευση που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί.

Η εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα¹ αναφέρει ότι «στις κοινωνικές επιστήμες ο όρος μετανάστευση δηλώνει γενικά κάθε μετακίνηση για μόνιμη ή ημιμόνιμη μετεγκατάσταση ατόμων ή ομάδων».

Σύμφωνα με το λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας του Γ. Μπαμπινιώτη, «μετανάστευση είναι η ατομική ή ομαδική μετακίνηση από την πατρίδα σε άλλη πόλη ή χώρα, κυρίως για ανεύρεση εργασίας: εσωτερική (στο εσωτερικό της χώρας) / εξωτερική (στην αλλοδαπή) – αναγκαστική / εκούσια».

Κατά τον Μπένο², ως μετανάστευση ορίζεται η γεωγραφική μετακίνηση των ανθρώπων από ένα τόπο σ' ένα άλλο για μόνιμη ή προσωρινή εγκατάσταση, που γίνεται εκούσια ή ακούσια (αναγκαστική), με στόχο την αλλαγή του τρόπου ζωής και την αναζήτηση καλύτερης τύχης. Η έννοια προέρχεται από το ρήμα μεταναστεύω και αποτελεί γενικά, μια μορφή πληθυσμιακής κινητικότητας μέσα στον περιβάλλοντα χώρο.

Η διαδοχική αυτή παρουσίαση των πιο πάνω ορισμών δείχνει ότι πάντοτε το κύριο χαρακτηριστικό της μετανάστευσης είναι η κινητικότητα από μια γεωγραφική περιοχή σε μια άλλη, αλλά εξαρτάται από τις κοινωνικές οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες που υπάρχουν κάθε φορά. Για παράδειγμα σήμερα, όταν αναφέρεται ο όρος μετανάστευση έχει την έννοια της οικονομικής μετανάστευσης, και διαχωρίζεται με σαφήνεια από άλλες μορφές μετανάστευσης όπως είναι η προσφυγική.

1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Όπως αναφέρεται από τον Τσαούση³ «μπορούν να γίνουν κάποιες διακρίσεις της μετανάστευσης, χρησιμοποιώντας ορισμένα κριτήρια». Στην ειδική επιστημονική βιβλιογραφία γίνεται διαρκώς διάκριση ανάμεσα σε⁴:

- Εσωτερική και Εξωτερική μετανάστευση
- Εκούσια και Αναγκαστική μετανάστευση

¹ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

² Μπένο Γ. (2003), Η σημασία της μετανάστευσης, στο επίσημο site της «Παγκόσμιας κοινότητας Ελλήνων του εξωτερικού», όπως αναφέρεται στο Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης - Επιπτώσεις στον Αγροτικό Τομέα, συλλογικό έργο, Εκδόσεις Ι.ΜΕ.ΠΟ., Αθήνα, 2005.

³ Τσαούσης, Κ., (1985), Η Κοινωνία του Ανθρώπου, Gutenberg, Αθήνα.

⁴ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

- Βραχυχρόνια (προσωρινή) και Μακροχρόνια (μόνιμη) μετανάστευση
- Ενδοηπειρωτική και Διηπειρωτική (Υπερπόντια) μετανάστευση
- Πρωτογενή και Δευτερογενή μετανάστευση
- Συντηρητική και Καινοτόμο μετανάστευση
- Πλήρη και Μερική μετανάστευση

Πιο συγκεκριμένα:

Με κριτήριο το κράτος διακρίνεται σε Εσωτερική ή Εξωτερική, όταν «η μετανάστευση γίνεται στα όρια ενός Κράτους ή πέρα απ' αυτό», σύμφωνα με τον Τσαούση⁵.

Με κριτήριο την πρόθεση μετανάστευσης διακρίνονται δύο μορφές: η Εκούσια ή η Αναγκαστική «με σκοπό να μειωθούν οι στερήσεις και ν' αυξηθούν οι απαιτήσεις των μεταναστών. Συχνά όμως λόγω των πολιτικών, θρησκευτικών ή άλλων διώξεων παρουσιάζεται το φαινόμενο της αναγκαστικής μετανάστευσης», όπως αναφέρει ο Τσαούσης⁶.

Με κριτήριο την προβλεπόμενη διάρκεια παραμονής διακρίνεται σε Προσωρινή ή Μόνιμη, η Ελληνική Εθνική Στατιστική Υπηρεσία ορίζει σαν προσωρινή την μετανάστευση σε μια χώρα του εξωτερικού για παραμονή μικρότερη από ένα έτος ή την αναχώρηση λόγω ναυτολόγησης και σαν μόνιμη την μετάβαση σε μια ξένη χώρα για εγκατάσταση που διαρκεί πάνω από ένα έτος», κατά τον Χλέτσο⁷.

Όταν χρησιμοποιείται ως κριτήριο ο τόπος προορισμού, διακρίνεται σε Ηπειρωτική ή Υπερπόντια, ανάλογα «με το αν στην μετακίνηση από χώρα σε χώρα, παρεμβάλλεται ή όχι θάλασσα και η χώρα της μετανάστευσης ανήκει σε άλλη ήπειρο», όπως σημειώνεται από τους Μπάγκαβο και Παπαδοπούλου⁸.

Ο εθνολόγος Robert Gordon Latham⁹ με κριτήριο τα ρεύματα μετακίνησης πληθυσμών που διαμορφώνονται στον κόσμο, διέκρινε δύο κατηγορίες μετανάστευσης: την πρωτογενή και την δευτερογενή. Η πρωτογενής μετανάστευση καλύπτει τις μετακινήσεις εκείνες των πληθυσμών που αποβλέπουν στην κατάληψη παρθένων και μη κατοικούμενων εδαφών μετανάστευση που δεν συνεπάγεται προβλήματα προσαρμογής ούτε για τους γηγενείς ούτε για τους μετανάστες. Η δευτερογενής μετανάστευση προϋποθέτει επαφή εκείνου που μεταναστεύει με τον γηγενή πληθυσμό, είναι βραδύτερου ρυθμού, διότι συναντούν μια μορφή αντίστασης μιας εθνότητας εναντίον των νεοεγκατεστημένων, έτσι οι μεταναστεύσεις αυτές συνοδεύονται συνήθως από βία, η οποία καταλήγει είτε στη συγχώνευση του παλαιού και του νέου πληθυσμού είτε στην εξαφάνιση ενός από τους δύο.

Ο W. Petersen, με κριτήριο τις επιπτώσεις που η μετανάστευση προκαλεί στο οικονομικό και κοινωνικό οικοδόμημα των χωρών μετεγκατάστασης των μεταναστών διέκρινε δύο τύπους

⁵ Τσαούσης, Κ., (1985), Η Κοινωνία του Ανθρώπου, Gutenberg, Αθήνα.

⁶ Τσαούσης, Κ., (1985), Η Κοινωνία του Ανθρώπου, Gutenberg, Αθήνα.

⁷ Χλέτσος Μιχάλης, (2002), Η πολιτική οικονομία της μετανάστευσης, άρθρο στο Ναξάκης Χ. / Χλέτσος Μ., Μετανάστες και μετανάστευση (2003), εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

⁸ Μπάγκαβος Χρήστος. & Παπαδοπούλου Δήμητρα, (2003), Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική, ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ), Μελέτες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, Αθήνα.

⁹ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

μετανάστευσης: την συντηρητική και την καινοτόμο. Κατά τον ίδιο συγγραφέα, το φαινόμενο της μετανάστευσης αποτελεί σήμερα απλή εκδήλωση του γενικότερου φαινομένου της αστικοποίησης, ανεξάρτητα από το αν αυτή, από σύμπτωση, περιλαμβάνει μετακινήσεις άλλοτε πέρα από τα σύνορα και άλλοτε μέσα στα όρια μιας χώρας.

Τέλος, όταν το κριτήριο είναι η διάρκεια της μετανάστευσης διακρίνεται σε πλήρη και μερική μετανάστευση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα μερικής μετανάστευσης είναι η εργασία σε καράβια που διαρκεί μεγάλα χρονικά διαστήματα, η εργασία σε κατασκευαστικές εταιρείες και εργοτάξια που αναλαμβάνουν έργα εκτός της χώρας προέλευσης κ.λπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η μετανάστευση των ανθρώπων παρουσιάζει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς είναι ένα φαινόμενο πανάρχαιο, δεν υπάρχουν όμως επαρκείς ιστορικές πληροφορίες¹⁰. Από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια, οι διάφορες φυλές των ανθρώπων ήταν αναγκασμένες, για λόγους καθαρά επιβίωσης, να μετακινούνται σχεδόν συνεχώς από τον έναν τόπο στον άλλο. Σε σημαντικό βαθμό, αντίστοιχοι λόγοι επιβίωσης ισχύουν και σήμερα, αν και η μετανάστευση παίρνει καινούριες μορφές. Ενώ στα προϊστορικά χρόνια το να μετακινούνται οι φυλές των ανθρώπων ήταν συχνό και αναγκαστικό φαινόμενο, στην ιστορική εποχή το φαινόμενο της μετανάστευσης διαφοροποιείται, το ένστικτο της κατάκτησης καινούργιων τόπων και της επικράτησης σε γειτονικές ή και πιο μακρινές περιοχές, και πολλές φορές της υποδούλωσης άλλων συνανθρώπων τους κυριαρχούσε σε μεγάλες ομάδες ανθρώπων. Ο αποικισμός από τους αρχαίους Έλληνες μεγάλων περιοχών της Μεσογείου, οι κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου, η συνέχεια των αλεξανδρινών χρόνων, που οφειλόταν στην κατακτητική πολιτική των Ελλήνων βασιλιάδων της εποχής αυτής, αποτελούν αποδείξεις της επικράτησης αυτών των ενστίκτων. Αντίθετα, αργότερα, οι φεουδαρχικές κοινωνίες, οι οποίες είχαν προσδέσει τους δουλοπάροικους στα τιμάρια, αντιτάσσονταν σε κάθε μετακίνηση, με τη βοήθεια μάλιστα και των θεοκρατικών αντιλήψεων, καθώς και της εχθρικής στάσης των γηγενών απέναντι σε όλους τους ξένους. Το πρώτο ρήγμα σε αυτές τις πρακτικές, επέφερε η ανακάλυψη του Νέου Κόσμου. Η ανάπτυξη των συγκοινωνιών με τα υπερπόντια ταξίδια, η επικοινωνία ανάμεσα στους διάφορους λαούς και ο εμποροκρατισμός, αποτέλεσαν κίνητρα ομαδικών μεταναστεύσεων. Οι ανακαλύψεις νέων και ανεξερεύνητων ηπείρων και του φυσικού πλούτου, που διέθεταν, δημιούργησε φοβερά μεγάλη μεταναστευτική κίνηση των Ευρωπαίων προς την Αμερική, Αφρική και Ασία. Η μετανάστευση αυτή κράτησε για αρκετούς αιώνες και έπαιξε σημαντικότατο ρόλο στην εξέλιξη της ανθρωπότητας. Ο μέχρι τότε γνωστός κόσμος διπλασιάστηκε σε μέγεθος και άλλαξε όψη και μορφή.

2.2 ΑΠΟ ΤΟΝ 15ο ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Κανένα έθνος στη γη δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι πάντα ζούσε στο μέρος όπου ζει σήμερα. Εισβολές από μία φυλή ή μια αποικιακή δύναμη μετά την άλλη έχουν σαρώσει όλες τις ηπείρους, απορροφώντας ορισμένα έθνη και δημιουργώντας νέα. Μεμονωμένα άτομα επίσης, πάντα περιπλανιόντουσαν σε αναζήτηση καλύτερης τύχης. Το μεγαλύτερο μέρος της μετανάστευσης σήμερα, όμως, συνδέεται με την ιδέα της διεθνούς αγοράς εργασίας. Τα εργατικά πλεονάσματα ή ελλείμματα σε ορισμένες χώρες αντισταθμίζονται από ροές προς ή από άλλες χώρες. Με αυτή την έννοια, η διεθνής μετανάστευση εργατικού δυναμικού θα μπορούσε να ειπωθεί ότι έχει αρχίσει για τα καλά με τη δουλεία. Πορτογάλοι ναυτικοί άρχισαν να υποδουλώνουν τους Αφρικανούς, περίπου από το 1442, μεταφέροντάς τους πίσω στην Ευρώπη για να τους χρησιμοποιήσουν στα δικά τους νοικοκυριά. Οι περισσότεροι σκλάβοι ξεκινούσαν το ταξίδι τους από τα περισσότερα από 20 κύρια σκλαβοπάζαρα, που βρίσκονταν κατά μήκος της 3.000 μιλίων αφρικανικής ακτογραμμής, από τη Σενεγάλη στο βορρά μέχρι την Αγκόλα στο νότο. Αλλά ουσιαστικά, ήταν το 1550, όταν το πρώτο πλοίο σκλάβων απέπλευσε από την Αφρική για τις Δυτικές Ινδίες για να καλύψουν την ανάγκη για εντατική εργασία στις φυτείες ζάχαρης και του καπνού της Καραϊβικής. Κατά τη διάρκεια των επόμενων δύο αιώνων οι δουλέμποροι πιστεύεται ότι μετέφεραν περίπου 15 εκατομμύρια

---

¹⁰ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

ανθρώπους από την Αφρική, αν και πολλοί από αυτούς χάθηκαν στην πορεία. Περίπου το 13% των σκλάβων που δεν έφτασαν ποτέ στον προορισμό τους. Χάθηκαν είτε σε κελιά στο λιμάνι αναμονής για επιβίβαση ή στα αμπάρια των πλοίων κατά τη διάρκεια του θαλάσσιου ταξιδιού. Το δουλεμπόριο ήταν μία από τις μεγαλύτερες μαζικές μεταναστεύσεις εργατών στην ανθρώπινη ιστορία. Σήμερα υπολογίζεται ότι περίπου 40 εκατομμύρια άνθρωποι στην Αμερική και την Καραϊβική κατάγονται από σκλάβους. Η δουλειά σταδιακά αντικαταστάθηκε από το σύστημα της μισθωμένης εργασίας¹¹. Αυτό πήρε πολλές μορφές, μερικές από τις οποίες δεν ήταν πολύ διαφορετικές από τη δουλειά. Ένας επιστάτης θα μπορούσε, να τους πάρει στο εξωτερικό για να δουλέψουν ώστε να γίνει η αποπληρωμή του δανείου. Οι μισθωμένοι εργάτες θα μπορούσαν να έχουν υπογράψει μια σύμβαση στη χώρα τους, για να εργαστούν για πέντε ή περισσότερα χρόνια στο εξωτερικό. Επιπλέον μερικοί άνθρωποι μπορεί να είχαν απλά απαχθεί. Μισθωμένοι εργάτες, γνωστοί και πιο υποτιμητικά ως «κούληδες (χαμάληδες)», προήλθαν κυρίως από την Κίνα και την Ινδία, αλλά και από τις χώρες του Ειρηνικού. Η προέλευση της λέξης είναι αβέβαιη, μπορεί να έχει προέλθει από την Ταμίλ λέξη Koli που σημαίνει «προσλαμβάνω» ή ίσως από τους Kulí, μια φυλή της Δυτικής Ινδίας. Από περίπου το 1830 και μετά πήγαν σε βρετανικές αποικίες στη Βόρεια Αμερική, την Αφρική και την Ασία, καθώς και στις γαλλικές, γερμανικές και ολλανδικές αποικίες σε όλο τον κόσμο. Επίσης, πήγαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς και στις νέες ανεξάρτητες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Οι εργαζόμενοι γενικά δανείζονταν χρήματα από επιχειρηματίες για το ταξίδι τους κάτω από το κατάστρωμα, με την υπόσχεση ότι θα τα επιστρέψουν στο τριπλάσιο. Σπάνια απαλλάσσονταν από τα συνδικάτα των επιχειρηματιών στους οποίους ήταν χρεωμένοι, διότι αυτά επέσπευαν τα πάντα, από τις ευκαιρίες απασχόλησης και την ιατρική περίθαλψη μέχρι τα τυχερά παιχνίδια και την πορνεία. Δεν διέφερε και πολύ από τα συστήματα που χρησιμοποιούνται από κυκλώματα λαθρεμπορίου σήμερα. Οι εργαζόμενοι είχαν προσληφθεί από διάφορους επιτήδειους μεσάζοντες.¹² Οι συνθήκες στα ταξίδια διέφεραν ελάχιστα από εκείνες στα πλοία των σκλάβων, ήταν σκληρές και οι μισθοί ήταν χαμηλοί. Από το τέλος του δέκατου όγδοου αιώνα, το σύστημα της μισθωμένης εργασίας, όπως και η δουλειά νωρίτερα, καταργήθηκε. Ήδη από το 1878 καταργήθηκε στη Μαλαισία, αλλά μόνο το 1915 στον Μαυρίκιο. Το σύστημα επέζησε περισσότερο στις ολλανδικές αποικίες, όπου το διάταγμα για τους κούληδες παρέμεινε σε ισχύ μέχρι το 1941. Η εθελοντική μαζική μετανάστευση στην Αμερική απογειώθηκε από τα μέσα του 19ου αιώνα και μετά, μετά τις αλλαγές στον τομέα της γεωργίας στην Ευρώπη. Πολλοί άνθρωποι εκδιώχτηκαν από τη γη τους, πριν να αναπτυχθούν επαρκώς οι βιομηχανίες στις πόλεις ώστε να τους απορροφήσουν. Μεταξύ του 1846 και του 1890 περίπου 17 εκατομμύρια άνθρωποι έφυγαν από την Ευρώπη για το Νέο Κόσμο. Αλλά η κορυφή της μετανάστευσης ήταν γύρω από το γύρισμα του αιώνα. Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος σηματοδότησε το τέλος αυτής της μαζικής μετανάστευσης και η μετανάστευση παίρνει καινούριες μορφές. Ο πόλεμος αυτός έφερε στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης έντονη οικονομική κρίση. Για να μπορέσουν να ξεφύγουν από τις επιπτώσεις της κρίσης, αρκετοί Ευρωπαίοι μετανάστευσαν στις ΗΠΑ, που η παγκόσμια σύρραξη δεν τις είχε θίξει ιδιαίτερα. Στη συνέχεια, ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος σταμάτησε αποτελεσματικά τη μετανάστευση¹³. Όλη την περίοδο 1846-1939, περίπου 59,1 εκατομμύρια άνθρωποι εγκατέλειψαν την Ευρώπη. Οι προορισμοί τους ήταν: Ηνωμένες Πολιτείες, Καναδάς, Αργεντινή, Βραζιλία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία και Νότια Αφρική. Παρά τα μέτρα που πήραν οι κυβερνήσεις, η διαρροή των φτωχών Ευρωπαίων προς τη μεγάλη ήπειρο συνεχίστηκε. Μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, λόγω των μεταβολών που είχαν επέλθει (καθεστωτικών, πολιτικών, γεωγραφικών, ανεξαρτητοποίησης των πρώην αποικιών

¹¹ http://www.pstalker.com/migration/mg_history_1.htm, πρόσβαση στις 20/9/2013.

¹² http://www.pstalker.com/migration/mg_history_2.htm, πρόσβαση στις 20/9/2013.

¹³ http://www.pstalker.com/migration/mg_history_3.htm, πρόσβαση στις 20/9/2013.

κ.λπ.) και της ανάπτυξης της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο, ακολούθησαν μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών εντός της Ευρώπης. Έτσι, η Γερμανία στην Ευρώπη, οι ΗΠΑ κι ο Καναδάς στο Νέο Κόσμο απέκτησαν μεγάλες ανάγκες εργατικής δύναμης. Τέτοια εργατική δύναμη υπήρχε άφθονη και διαθέσιμη στα φτωχά και οικονομικά καθυστερημένα κράτη, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Τουρκία, ορισμένα κράτη της Ασίας κ.λπ. Η απορρόφηση όλων αυτών των εργατών αξιοποιήθηκε κατάλληλα από τις πιο πάνω χώρες με αποτέλεσμα σε μεγάλο βαθμό να πετύχουν την τεράστια οικονομική αλλά και τεχνική ανάπτυξη που χαρακτηρίζει τα μεταπολεμικά χρόνια. Την εποχή αυτή τεράστιος αριθμός Ελλήνων, κυρίως από τις αγροτικές περιοχές, μεταναστεύει στην Ευρώπη και κυρίως στη Γερμανία βοηθώντας την εκεί οικονομική ανάπτυξη. Πολλοί Ευρωπαίοι μπόρεσαν στον πειρασμό να μεταναστεύσουν κατά τα έτη της λιτότητας της δεκαετίας του 1950, αν και λίγες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις ήταν διατεθειμένες να ενθαρρύνουν τη μετανάστευση. Οι κυριότεροι προορισμοί ήταν η Αυστραλία, ο Καναδάς και οι Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά πολλοί Ευρωπαίοι, επίσης, πήγαν στη Νότια Αμερική και στο Ισραήλ. Το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν και πάλι η κύρια πηγή, ακολουθούμενο από την Ιταλία, την Ολλανδία και την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Τελικά, όμως, η ανοικοδόμηση της Ευρώπης οδήγησε σε μια οικονομική άνθηση. Μεταξύ 1950 και 1973, οι οικονομίες των χωρών μελών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) μεγεθύνθηκαν κατά μέσο όρο 5% ετησίως. Αυτό δημιούργησε μια τεράστια νέα ζήτηση για εργαζόμενους, και η Γερμανία, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο άρχισαν να αντιμετωπίζουν έλλειψη εργατών. Στην αρχή ήταν σε θέση να προσλάβουν πολλούς από αυτούς εκτοπίστηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου. Στη συνέχεια έψαξαν και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που είχαν καθυστερήσει να βιομηχανοποιηθούν, συμπεριλαμβανομένης της Ιταλίας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας. Ορισμένες χώρες επικεντρώθηκαν στις χώρες των αποικιακών δεσμών τους. Δηλαδή, η Γαλλία στράφηκε προς τη Βόρεια Αφρική, το Ηνωμένο Βασίλειο στην Καραϊβική και την Ινδική υποήπειρο. Η Γερμανία, χωρίς αποικιακή δεξαμενή, προχώρησε στην πρόσληψη εργαζόμενων από χώρες γειτονικές στη Δυτική Ευρώπη, κυρίως τη Γιουγκοσλαβία και την Τουρκία. Στην Ευρώπη, η αντίθεση στην άφιξη μεγάλου αριθμού μεταναστών είχε ήδη αρχίσει να αυξάνεται από τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Αλλά ήταν η ύφεση, μετά την πετρελαϊκή κρίση του 1973, που σηματοδότησε μια γενικότερη αναστροφή σε όλη την Ευρώπη. Μεταξύ 1973 και 1974, οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν από 2,50 δολάρια το βαρέλι στα 11,50 δολάρια, οδηγώντας πολλές από τις πλούσιες χώρες κατευθείαν σε οικονομική ύφεση. Όλες οι κυβερνήσεις έκλεισαν ουσιαστικά τις πόρτες για περαιτέρω μετανάστευση εργατικού δυναμικού και ήλπιζαν ότι οι επισκέπτες εργαζόμενοι θα φύγουν για τις χώρες, από όπου είχαν μεταναστεύσει. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 μέχρι σήμερα η συζήτηση για τη μετανάστευση στην Ευρώπη και αλλού κυριαρχείται από τους αιτούντες άσυλο, τους πρόσφυγες και τους λαθρομετανάστες. Μια σειρά από κυβερνήσεις εισήγαγαν τον όρο «αναζητούντες άσυλο» κατά τη δεκαετία του 1990, διότι ήταν πεπεισμένες ότι πολλές αιτήσεις αφορούσαν στην πραγματικότητα «οικονομικούς μετανάστες». Προτίμησαν συνεπώς να τους βάζουν όλους σε μια κατάσταση αδράνειας, μέχρι να εξετάσουν την αίτησή τους. Προηγουμένως, όλοι οι αιτούντες απλώς χαρακτηρίζονταν «πρόσφυγες», όπου σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 σαν πρόσφυγας ονομάζεται κάποιος με «βάσιμο φόβο δίωξης» στη χώρα του. Στη συνέχεια, ακολούθησε μια περίοδος πολιτικής αναταραχής, ιδίως στην Ανατολική Ευρώπη, κατά τη διάρκεια και μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού. Οι Ανατολικοευρωπαίοι, έχοντας περισσότερη ελευθερία να ταξιδέψουν, άρχισαν να ενώνονται με τις χιλιάδες των ανθρώπων που προσπαθούσαν να ξεφύγουν από τις συγκρούσεις σε άλλα μέρη του κόσμου και ζητούσαν άσυλο στη Δυτική Ευρώπη. Αλλά με τις επιλογές για τη νόμιμη μετανάστευση να έχουν διακοπεί, αυτοί που στο παρελθόν μπορεί να είχαν ταξιδέψει ως εργαζόμενοι με σύμβαση εκτράπηκαν επίσης στην «πόρτα του ασύλου». Κατά την περίοδο 1989-1998, πάνω από τέσσερα εκατομμύρια άνθρωποι έκαναν

αίτηση για άσυλο στην Ευρώπη, εκ των οποίων το 43% προήλθε από άλλες ευρωπαϊκές περιοχές, το 35% από την Ασία και το 19% από την Αφρική. Καθώς η πίεση αυξήθηκε, ωστόσο, οι κυβερνήσεις της Δυτικής Ευρώπης και άλλων χωρών, επίσης, άρχισε να δυσκολεύουν και τον τομέα του ασύλου. Με το κλείσιμο και αυτής της πόρτας, οι περισσότεροι μετανάστες προσπαθούν στη συνέχεια να εισέλθουν παράνομα, είτε ταξιδεύοντας με δική τους πρωτοβουλία είτε με τη βοήθεια των λαθρεμπόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

3.1 ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Το επιχείρημα ότι ο άνθρωπος μεταναστεύει γιατί είναι νομάς από τη φύση του αντικρούεται από το επιχείρημα ότι ο άνθρωπος τείνει από τη φύση του προς τη μόνιμη εγκατάσταση, παραμένοντας καθηλωμένος μέχρι κάποια δύναμη να τον παρακινήσει να μετακινηθεί. Το φαινόμενο της μετανάστευσης απαιτεί περαιτέρω ερμηνεία, που αναζητήθηκε στις έννοιες της «ώθησης» και της «προσέλκυσης»¹⁴. Οι μετανάστες μπορεί να ωθήθηκαν προς μετανάστευση από συνθήκες που επικρατούν στον τόπο καταγωγής τους όπως από την εξάντληση των φυσικών πηγών ή, αντίθετα, μπορεί να προσελκύστηκαν από πλεονεκτήματα που παρουσιάζει ο τόπος προορισμού τους, δηλαδή καλύτερες ευκαιρίες εργασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι παράγοντες ώθησης επαρκούν για να προκαλέσουν μετανάστευση (όπως στην περίπτωση του λιμού). Σε άλλες, αποκλειστικά υπεύθυνοι για τη μετανάστευση είναι οι παράγοντες έλξης (για παράδειγμα, ο πυρετός του χρυσού). Στις περισσότερες περιπτώσεις, ωστόσο, ρόλο στη μετανάστευση παίζουν τόσο παράγοντες ώθησης όσο και παράγοντες προσέλκυσης.

3.2 ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Η πληροφόρηση είναι σημαντικός παράγοντας για τη μετανάστευση, γιατί είναι προφανές ότι αν οι διαφορές μεταξύ των περιοχών είναι τέτοιες ώστε να προκληθεί οποιαδήποτε αξιοσημείωτη μετανάστευση, οι συνθήκες που επικρατούν στον τόπο προορισμού πρέπει να είναι γνωστές στον τόπο καταγωγής των μεταναστών. Ο παράγοντας πληροφόρησης είναι κατ' εξοχήν υπεύθυνος για την αντίστροφη σχέση μεταξύ του όγκου της μετανάστευσης και της απόστασης. Η αντίστροφη αυτή σχέση ανακαλύφθηκε από τον Βρετανό στατιστικολόγο E.G. Ravenstein, ο πρώτος νόμος του οποίου, στο κλασικό έργο του «Οι νόμοι της μετανάστευσης» (The Laws of Migration, 1885), δήλωνε ότι το κύριο σώμα των μεταναστών καλύπτει μικρή μόνο απόσταση¹⁵. Σημαντικοί παράγοντες για τη μετανάστευση είναι, εκτός της γεωγραφικής απόστασης, η τεχνική απόσταση (δηλαδή η απόσταση όπως επηρεάζεται από τα διαθέσιμα μέσα μεταφοράς και επικοινωνίας) και η κοινωνική απόσταση. Κοινωνικές διαφορές, όπως είναι οι θρησκευτικές και οι γλωσσικές, μπορεί να παρεμποδίσουν σε μεγάλο βαθμό τη μεταναστευτική κίνηση. Οι διαφορές στη φυσική καθώς και στην κοινωνική απόσταση αποτελούν την κύρια διάκριση μεταξύ διεθνούς και εσωτερικής μετανάστευσης. Ο «δεύτερος νόμος της μετανάστευσης» του Ravenstein αναφέρεται στις οδούς που ακολουθούν οι εσωτερικοί μετανάστες. Στο μνημειώδες έργο του «Η αύξηση των πόλεων στον 19ο αιώνα» (The Growth of Cities in the Nineteenth Century, 1899) ο Αμερικάνος στατιστικολόγος A.F. Weber παράφρασε το νόμο αυτό ως εξής: «Εφόσον, τότε, το μεταναστευτικό ρεύμα είναι προς τις πόλεις και επιπλέον το κύριο μεταναστευτικό σώμα υφίσταται για μικρές μόνο αποστάσεις, μπορούμε να δούμε τον τρόπο της μετακίνησης – είναι μια μετανάστευση κατά στάδια, που έχει ως αντικείμενο την ικανοποίηση των αναγκών για περισσότερους εργάτες στις πόλεις»¹⁶. Η σταδιακή μετανάστευση, δηλαδή, είναι μια διαδικασία με την οποία μπορεί να λάβει χώρα μια γενική μετανάστευση για μεγάλες ή και μικρές γεωγραφικές αποστάσεις, εφόσον οι μετανάστες τείνουν να καλύπτουν όχι μόνο

¹⁴ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

¹⁵ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

¹⁶ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

γεωγραφικές αλλά και κοινωνικές αποστάσεις. Υπάρχει επίσης και το φαινόμενο που μπορεί να χαρακτηριστεί ως μετανάστευση κατά βήματα, που αφορά στη μετανάστευση από τις αγρότικες περιοχές προς τα προάστια.

3.3 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Παλαιότερα, μια ολόκληρη φυλή ή έθνος μετανάστευε μερικές φορές σαν ομάδα. Σήμερα, η μετανάστευση αποτελεί συνήθως ατομική ή οικογενειακή υπόθεση. Η δημοσιογράφος Dorothy S. Thomas κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μόνη γενίκευση που μπορεί σαφώς να διατυπωθεί στο θέμα αυτό αναφέρεται στην ηλικία¹⁷. Υπάρχει μεγάλη υπεροχή εφήβων και νέων ενηλίκων μεταξύ των μεταναστών, ιδιαίτερα μεταξύ των μεταναστών από τις αγροτικές περιοχές προς τις πόλεις. Σε σχέση με την οικογενειακή θέση και σύσταση, μια γενική διαπίστωση είναι ότι τα παντρεμένα ζευγάρια χωρίς παιδιά ή με πολύ μικρά παιδιά μεταναστεύουν πολύ περισσότερο από ζευγάρια με μεγαλύτερα παιδιά. Ακόμα ένα πρόσφατο φαινόμενο είναι η επιλεκτική μετανάστευση ατόμων με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης(μηχανικών, γιατρών, επιστημόνων) από τις λιγότερο στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες. Το φαινόμενο ονομάζεται «διαφυγή εγκεφάλων». Σε πολλές κοινωνίες παρατηρείται μια μεταναστευτική επιλογή σύμφωνα με την εθνική καταγωγή ή την φυλή. Αυτό προκύπτει από πολιτιστικούς ή κοινωνικούς παράγοντες.

---

¹⁷ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

4.1 ΓΕΝΙΚΑ

Οι μετανάστες μπορούν να χωριστούν σε πέντε βασικές κατηγορίες: των εποίκων, των συμβασιούχων εργαζομένων, των επαγγελματιών, των μη νόμιμων εργαζόμενων και των αιτούντων άσυλο και πρόσφυγων¹⁸.

- ❖ **Έποικοι:** Αυτοί είναι οι άνθρωποι που σκοπεύουν να ζήσουν μόνιμα στη νέα τους χώρα. Το να έχει ήδη κάποιος συγγενή στη χώρα προορισμού του, είναι ένας από τους ευκολότερους τρόπους για να γίνει κάποιος δεκτός ως μετανάστης, δεδομένου ότι η επανένωση της οικογένειας θεωρείται ένα από τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.
- ❖ **Εργαζόμενοι με Σύμβαση:** Έχουν πάει σε άλλες χώρες, με την προϋπόθεση ότι θα μείνουν μόνο για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, αυτό της σύμβασής τους. Μερικοί είναι εποχιακοί εργάτες για μικρό χρονικό διάστημα. Το Ηνωμένο Βασίλειο επιτρέπει επίσης σε ξένους φοιτητές να εργαστούν εποχιακά στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Άλλοι έχουν πιο μακροπρόθεσμες συμβάσεις, ενός έτους ή και περισσότερο.
- ❖ **Επαγγελματίες:** Αυτοί είναι οι μισθωτοί των διεθνών εταιρειών οι οποίοι μετακινούνται από τη μία χώρα στην άλλη. Η περίπτωση αυτή περιλαμβάνει αρκετά μικρούς αριθμούς, συνήθως λιγότερο από 1% των ατόμων που απασχολούνται στις τοπικές θυγατρικές είναι αλλοδαποί.
- ❖ **Μη νόμιμοι εργαζόμενοι:** Μερικές φορές ονομάζονται χωρίς χαρτιά ή παράνομοι μετανάστες. Μερικοί έχουν μπει λαθραία, άλλοι παραβιάζουν τη λήξη της τουριστικής βίζα τους ή εργάζονται με τουριστικές βίζα. Υπάρχουν σημαντικοί αριθμοί στις περισσότερες χώρες υποδοχής μεταναστών. Η επίσημη εκτίμηση για τις Ηνωμένες Πολιτείες είναι περίπου 11 εκατομμύρια άτομα. Στις ευρωπαϊκές χώρες είναι συνήθως γύρω στο 1% του εθνικού πληθυσμού.
- ❖ **Αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες:** Οι αιτούντες άσυλο έχουν εγκαταλείψει τα σπίτια τους για να αποφύγουν κάποιους κινδύνους. Εάν οι αιτήσεις τους για άσυλο γίνουν δεκτές στη συνέχεια ταξινομούνται σαν «πρόσφυγες». Σε ορισμένες περιπτώσεις μαζικής μετακίνησης, όμως, όταν χιλιάδες άνθρωποι διαφεύγουν μέσω των συνόρων, γίνονται δεκτοί ως πρόσφυγες χωρίς να περάσουν από αυτή την ατομική διαδικασία.

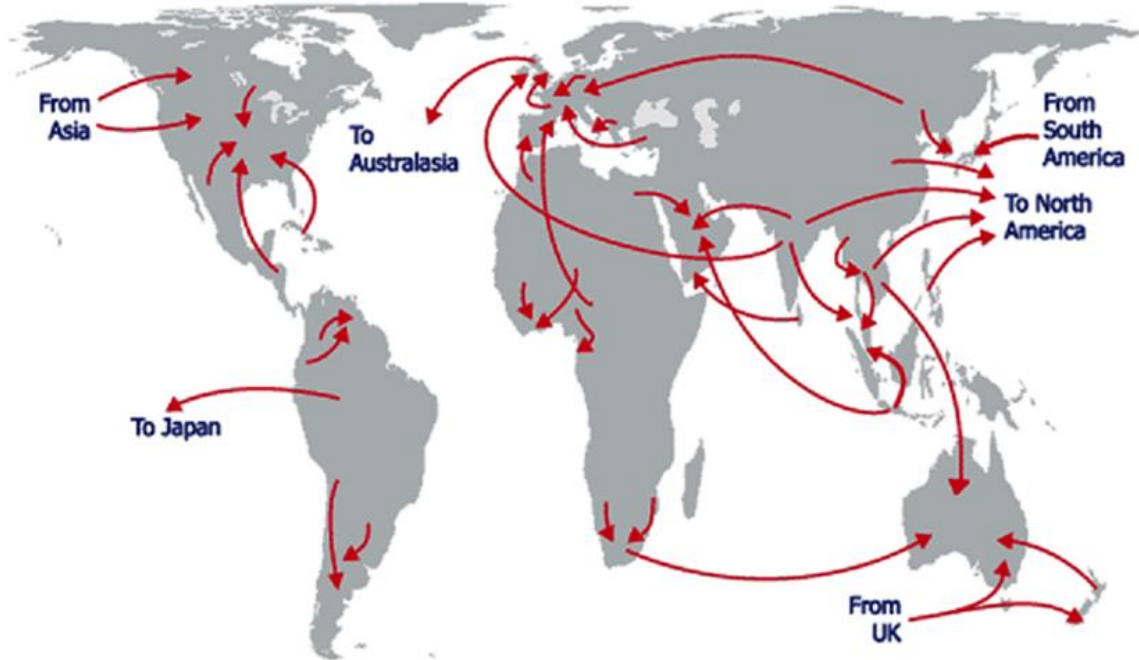
Αυτές είναι οι κύριες κατηγορίες, αλλά υπάρχουν κι άλλες περιπτώσεις. Κάποιος θα μπορούσε, για παράδειγμα, να συμπεριλάβει επίσης τους μακράς διάρκειας τουρίστες και επιχειρηματίες επισκέπτες σαν μετανάστες. Άλλο παράδειγμα είναι οι Ινδοί προγραμματιστές υπολογιστών που εργάζονται στη Silicon Valley, για παράδειγμα, είναι συχνά ταυτόχρονα και επαγγελματίες και εργαζόμενοι με σύμβαση.

---

¹⁸ http://www.pstalker.com/migration/mg_types.htm, πρόσβαση στις 20/9/2013.

4.2 ΧΑΡΤΗΣ ΡΟΩΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Στην επόμενη σελίδα φαίνεται ένας χάρτης με τις κυριότερες ροές των μεταναστευτικών κινήσεων, όπου μπορεί ο επισκέπτης του ιστότοπου, σύροντας το ποντίκι του να λαμβάνει αναλυτικές πληροφορίες για τα ειδικότερα χαρακτηριστικά τους.¹⁹

---

¹⁹ http://www.pstalker.com/migration/mg_map.htm,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

5.1 ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η φτώχεια, η περιπέτεια, η απελπισία αποτελούν ορισμένα κίνητρα που οδηγούν στη μετανάστευση. Οι άνθρωποι ξεριζώνονται για να εργαστούν σε ξένες χώρες με όλων των ειδών τις ελπίδες και τα σχέδια. Οι χώρες προέλευσης ενδέχεται να επιθυμούν να ενθαρρύνουν τη μετανάστευση, δεδομένου ότι τα εμβάσματα μετρητών των μεταναστών προσφέρουν μια ζωτική πηγή ξένου συναλλάγματος. Ή, αντίθετα, θα μπορούσαν να επιθυμούν να την αποθαρρύνουν, αν επρόκειτο να χάσουν πάρα πολλούς εξειδικευμένους εργαζόμενους. από την άλλη πλευρά, οι χώρες προορισμού μπορεί επίσης να θέλουν να σταματήσουν τη μετανάστευση, ή να προσελκύσουν μόνο ένα ορισμένο είδος μεταναστών²⁰. Η απλούστερη εξήγηση είναι ότι οι άνθρωποι μετακινούνται προς τόπους, όπου ελπίζουν να βρεθούν σε καλύτερη θέση, προσδοκώντας ταυτόχρονα ότι η διαδικασία της μετανάστευσης θα είναι ομαλή και ανθρώπινη. Οι προσπάθειες για να απαντηθούν ερωτήματα όπως, γιατί οι πάρα πολύ φτωχοί δεν μεταναστεύουν ή γιατί κάποιες εθνικότητες κατευθύνονται προς ορισμένες χώρες, αντιμετωπίζουν γενικά τα πράγματα με δύο ευρείες προσεγγίσεις: την εξατομικευμένη ή την διαρθρωτική.

Η εξατομικευμένη προσέγγιση θεωρεί κάθε μετανάστη ως ορθολογικό ανθρώπινο ον, που αξιολογεί τους διαθέσιμους προορισμούς και επιλέγει το βέλτιστο συνδυασμό των μισθών, της ασφάλειας της εργασίας και του κόστους του ταξιδιού. Αυτό ονομάζεται προσέγγιση του «ανθρώπινου κεφαλαίου», κάθε μονάδα του ανθρώπινου κεφαλαίου θα μετακινηθεί εκεί όπου ελπίζει ότι θα μπορέσει να επιτύχει την καλύτερη απόδοση για τις δεξιότητες και την εμπειρία που διαθέτει. Μια επέκταση της εξατομικευμένης προσέγγισης είναι να εξετάσει το ενδεχόμενο της μετανάστευσης ως ομαδική ή οικογενειακή επιλογή, σαν μέσο για την διασπορά του κινδύνου. Ένας γιος ή μια κόρη θα μπορούσαν να δουλέψουν στην οικογενειακή φάρμα, ενώ κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας θα μπορούσε να αναζητήσει μια αμειβόμενη εργασία στην κοντινότερη πόλη, και ένα τρίτο μέλος θα μπορούσε να αναζητήσει εργασία στο εξωτερικό. Σε αυτό το σύστημα συνασφάλισης, ο επικεφαλής της οικογένειας θα πληρώσει τα έξοδα ταξιδιού των μεταναστών και το κόστος διαβίωσης, ενώ ο μετανάστης θα ψάχνει για δουλειά. Ο μετανάστης υπόσχεται αντίστοιχα, να στέλνει χρήματα στην πατρίδα, ειδικά αν η οικογένεια αντιμετωπίζει δυσκολίες. Αυτή η οικογενειακή θεωρία της μετανάστευσης μερικές φορές ονομάζεται «Νέα Οικονομικά της Μετανάστευσης», αν και σήμερα δεν είναι ιδιαίτερα νέα.

5.2 ΟΙ ΔΟΜΕΣ

Η διαρθρωτική προσέγγιση, από την άλλη πλευρά, βλέπει τη μοίρα των ανθρώπων να καθορίζεται τελικά από δομές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές, που διαμορφώνουν τη ζωή τους. Διαρθρωτικοί παράγοντες όπως η ανεργία, η επιρροή των διεθνών μέσων ενημέρωσης και η πληθυσμιακή πίεση, μπορούν να θεωρηθούν ότι «σπρώχνουν» τους μετανάστες από τα σπίτια τους και τους «τραβούν» στους προορισμούς τους. Μία θεωρία θεωρία είναι αυτή των «διπλών αγορών εργασίας», ισχυρίζεται ότι η καπιταλιστική ανάπτυξη δημιουργεί δύο διαφορετικά είδη θέσεων εργασίας. Το πρώτο είναι οι ασφαλείς, με μόνιμη υψηλή ειδίκευση και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Το δεύτερο είναι οι προσωρινές και δυσάρεστες εργασίες και δεν αμειβονται ικανοποιητικά. Συχνά αποκαλούνται στα αγγλικά ως τα «τρία D» (Dirty, Dangerous, Difficult που σημαίνουν αντίστοιχα βρώμικες, επικίνδυνες και δύσκολες). Όπως είναι αναμενόμενο, οι περισσότεροι ντόπιοι εργαζόμενοι αποφεύγουν

²⁰ http://www.pstalker.com/migration/mg_theories_1.htm, πρόσβαση στις 25/9/2013.

τις 3D θέσεις εργασίας²¹. Οι εργοδότες δεν πληρώνουν περισσότερο ντόπιους εργαζόμενους να αναλαμβάνουν τις 3D θέσεις, διότι εάν αυξηθούν οι μισθοί των ανθρώπων στο κάτω μέρος της κλίμακας, οι άνθρωποι στο πάνω μέρος της κλίμακας θα ζητήσουν επίσης αύξηση των αμοιβών τους, προκειμένου να διατηρηθούν οι διαφορές τους. Συνεπώς γίνεται σαφής η διάκριση μεταξύ αυτών των θέσεων εργασίας, εξ ου και η «διπλή» αγορά εργασίας.

5.3 ΤΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Ένα από τα σαφέστερα παραδείγματα της συγχώνευσης μεταξύ των δύο μπορεί να εντοπιστεί στην αύξηση των δικτύων μεταναστών, μέσω των οποίων μεμονωμένοι πρωτοπόροι μετανάστες βοηθούν όσους τους ακολουθούν να εγκατασταθούν και να βρουν εργασία. Αυτά τα δίκτυα συχνά αρχίζουν με μια ατομική επιλογή, δηλαδή, ένα περιπετειώδες άτομο ξεκινά από ένα χωριό και ανακαλύπτει την ευκαιρία. Όταν αυτός ενημερώσει για τα οφέλη τους συμπατριώτες του, αυτό ενθαρρύνει περαιτέρω μετανάστευση και καθιερώνει μια νέα μεταναστευτική δομή.

Στα επόμενα κεφάλαια που ακολουθούν, ακολουθείται ένας πιο γραμμικός τρόπος, εξετάζοντας πρώτα γιατί οι άνθρωποι μεταναστεύουν, και στη συνέχεια το πώς. Ορισμένοι από αυτούς τους παράγοντες μπορούν να θεωρηθούν διαρθρωτικοί, κάποιοι άλλοι εξατομικευμένοι, και άλλοι μπορεί γίνουν καλύτερα αντιληπτοί ως στοιχεία ενός συστήματος²².

---

²¹ http://www.pstalker.com/migration/mg_theories_2.htm, πρόσβαση στις 25/9/2013.

²² http://www.pstalker.com/migration/mg_theories_3.htm, πρόσβαση στις 25/9/2013.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΟΥΝ

6.1 ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΜΙΣΘΩΝ

Οι περισσότεροι άνθρωποι μεταναστεύουν, είτε προσωρινά είτε μόνιμα, για να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες στις πλουσιότερες χώρες, για να κερδίσουν περισσότερα χρήματα και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους. Οι πιο δελεαστικές μισθολογικές διαφορές είναι στα εισοδήματα μεταξύ των βιομηχανικών και των αναπτυσσόμενων χωρών. Το μεγαλύτερο μισθολογικό χάσμα μεταξύ των δύο γειτονικών χωρών είναι μεταξύ των ΗΠΑ και του Μεξικού. Οι ωριαίες αποδοχές για τους εργαζομένους στις ΗΠΑ είναι περίπου \$24, και κυμαίνονται από το χαμηλό των \$16,7 στο λιανικό εμπόριο μέχρι σε \$33 στον κλάδο της πληροφορικής²³. Ένας μέσος εργαζόμενος σε εργοστάσιο στις ΗΠΑ κερδίζει περίπου τέσσερις φορές περισσότερο από έναν εργαζόμενο στο Μεξικό, και 30 φορές περισσότερο από ένα μεξικόνο εργάτη γης. Για τους νοσηλευτές, το μισθολογικό χάσμα είναι περίπου 7 προς 1, δηλαδή 3.000 δολάρια το μήνα στις ΗΠΑ σε σύγκριση με \$400 το μήνα στο Μεξικό. Στην Ευρώπη μία από τις μεγαλύτερες διασυνοριακές διαφορές στις αποδοχές είναι μεταξύ Γερμανίας και Πολωνίας. Οι Πολωνοί εργάτες εργοστασίων που εισπράττουν \$250 το μήνα, συχνά για το λόγο αυτό επιλέγουν να περάσουν τις διακοπές τους στη Γερμανία, όπου μπορούν, για παράδειγμα, να μαζέψουν σπαράγγια με μισθό των \$900 το μήνα.²⁴

6.2 Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι μεταναστεύουν είναι ότι πολλές πλούσιες χώρες έχουν διαθέσιμες θέσεις εργασίας για μετανάστες εργαζομένους. Κατά την περίοδο της ταχείας ανάπτυξης από τη δεκαετία του 1950 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970 πολλές ευρωπαϊκές χώρες είχαν τεράστια ζήτηση για εργαζομένους, και έφεραν μετανάστες για να καλύψουν τα κενά. Οι οικονομίες των «Ασιατικών τίγρεων» έχουν επίσης στηριχθεί σε μετανάστες στις περιόδους της ταχείας ανάπτυξής τους. Αλλά η ανάγκη για μετανάστες παραμένει ακόμη και κατά τη διάρκεια οικονομικών υφέσεων. Το πιο ουσιαστικό όμως, είναι το φαινόμενο της «διπλής αγορά εργασίας», που αναφέρθηκε νωρίτερα, εξασφαλίζει ότι υπάρχει μια αμείωτη ζήτηση για μετανάστες που θα κάνουν τις λιγότερο δημοφιλείς εργασίες, που απορρίπτουν οι ντόπιοι εργάτες. Πολλές εργασίες έχουν πλέον χαρακτηριστεί σαν θέσεις εργασίας για μετανάστες. Η οδήγηση ταξί στη Νέα Υόρκη, για παράδειγμα, θεωρούνταν από τους Αμερικανούς σαν εργασία για χειρώνακτες εργάτες, τώρα πλέον γίνεται σε μεγάλο βαθμό από νεότερους μετανάστες. Παρ' όλα αυτά οι μετανάστες μακράς διάρκειας έχουν επίσης τις περισσότερες πιθανότητες να μείνουν άνεργοι, αυτό συμβαίνει επειδή συχνά εργάζονται σε πιο ασταθείς θέσεις εργασίας, αλλά επίσης και λόγω των διακρίσεων, ανεπίσημων και επίσημων. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, περισσότερα από 50 επαγγέλματα είναι κλειστά για τους πολίτες χωρών που δεν ανήκουν στην Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένων των φαρμακοποιών, των μαιευτήρων, των αρχιτεκτόνων, καθώς και των πωλητών προϊόντων καπνού ή αλκοόλ με άδεια²⁵.

6.3 ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τη μετανάστευση είναι η αναστάτωση που προκαλείται από την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Το Μεξικό είναι χαρακτηριστικό

²³ <http://www.bls.gov/news.release/empsit.t19.htm>, πρόσβαση στις 6/11/2013.

²⁴ http://www.pstalker.com/migration/mg_why_1.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

²⁵ http://www.pstalker.com/migration/mg_why_2.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

παράδειγμα. Από το 1989 και μετά, η κυβέρνηση μείωσε τις επιδοτήσεις προς τους αγρότες και άρχισε να διαλύει το σύστημα «*ejido*»: μια έκταση κοινοτικής γης που χρησιμοποιείται για τη γεωργία, για την οποία τα μέλη της κοινότητας ξεχωριστά κατέχουν και καλλιεργούν ένα συγκεκριμένο αγροτεμάχιο. Οι περισσότεροι από αυτούς αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την ύπαιθρο και συγκεντρώθηκαν στις μικρές και μεγάλες πόλεις του τρίτου κόσμου. Οι πόλεις γενικά δεν μπορούν να προσφέρουν τις θέσεις εργασίας που χρειάζονται οι μετανάστες. Τα εκατομμύρια των ανθρώπων που ζουν στις φτωχογειτονιές αυτές δημιουργούν παράνομους οικισμούς γύρω από τις μεγαλουπόλεις, έτσι μπορεί τελικά να μπουν στον πειρασμό ή να εξαναγκαστούν να κοιτάζουν πιο μακριά από εκεί²⁶.

---

²⁶ http://www.pstalker.com/migration/mg_why_3.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΠΩΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΟΥΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

7.1 ΤΑ ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ

Οι μετανάστες μπορούν κατ' αρχήν να πάνε σε οποιαδήποτε χώρα που θα τους δεχτεί. Ωστόσο, στην πράξη τείνουν να ακολουθούν την πεπατημένη, που δημιουργήθηκε τόσο από τις ιστορικές ροές όσο και από τα δίκτυα των μεταναστών. Οι διεθνείς μετανάστες έχουν προβλέψιμους προορισμούς. Οι Μοζαμβικανοί πάνε στη Νότια Αφρική, οι Βολιβιανοί στην Αργεντινή, οι Νεοζηλανδοί στην Αυστραλία, οι Αλγερινοί στη Γαλλία. Μερικοί απλά διασχίζουν τα σύνορα προς την γειτονική τους χώρα και αν οι αποστάσεις είναι μικρές μπορούν ακόμη και να μετακινούνται μπρος-πίσω. Για παράδειγμα, Γάλλοι, Βέλγοι και Γερμανοί μετακινούνται καθημερινά για εργασία στο Λουξεμβούργο, όπου αποτελούν το ένα τέταρτο του εργατικού δυναμικού, και μετά την εργασία τους επιστρέφουν στη χώρα τους. Πολλά άτομα μεταναστεύουν χωρίς καν να το γνωρίζουν αυτό. Νομάδες κτηνοτρόφοι στην περιοχή Σαχέλ της Δυτικής Αφρικής μετακινούνται εμπρός και πίσω μεταξύ Νίγηρα, Μάλι και Τσαντ, χωρίς να έχουν καμία σοβαρή σχέση με τα σύνορα. Αλλά για μετανάστευση σε μεγαλύτερες αποστάσεις, μία από τις πιο σημαντικές επιρροές στην επιλογή του προορισμού είναι η αποικιακή προϊστορία. Η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο ξεκίνησαν πολλές μεταναστευτικές ροές, προσλαμβάνοντας εργαζομένους από τις πρώην αποικίες τους. Η Γαλλία μάζεψε Αφρικανούς από τις αποικίες της, για να αντικαταστήσει τους Γάλλους εργαζόμενους που είχαν ενταχθεί στο στρατό, αφήνοντας ελλείψεις στη γεωργία, τα ορυχεία και τις κατασκευές. Το Ηνωμένο Βασίλειο στράφηκε στην Καραϊβική. Κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου προσλαμβάνονταν άνδρες από την Καραϊβική για να υπηρετήσουν στην Βασιλική Πολεμική Αεροπορία και για να εργαστούν σε εργοστάσια πυρομαχικών και στα σκωτσέζικα δάση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, από την άλλη πλευρά, είχαν λίγες επίσημες αποικίες, αλλά παρ' όλα αυτά εξασκούσαν στρατιωτική και οικονομική επιρροή στο Μεξικό. Στη δεκαετία του 1940, οι ιδιοκτήτες γεωργικών εκμεταλλεύσεων έκαναν προσπάθειες για να βρουν Μεξικανούς εργαζομένους, μέσω του προγράμματος «*bracero*». Το πρόγραμμα αυτό (από την ισπανική έκφραση *bracero*, που σημαίνει «χειρώνακτας εργάτης» δηλ. αυτός που δουλεύει με τα χέρια του) ήταν μια σειρά νόμων και διπλωματικών συμφωνιών, που ξεκίνησαν τον Αύγουστο του 1942 μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και του Μεξικού, για την εισαγωγή εκτάκτων εργατών με σύμβαση για προσωρινή απασχόληση από το Μεξικό προς τις Ηνωμένες Πολιτείες.²⁷ Έτσι οι βιομηχανικές χώρες ξεκίνησαν σκόπιμα τις μεταναστευτικές ροές του περασμένου αιώνα.

7.2 Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ

Ένα γεγονός που ενισχύει τις αποικιακές διαδρομές είναι η ύπαρξη των προγραμμάτων οικογενειακής επανένωσης. Οι χώρες υποδοχής μεταναστών δίνουν προτεραιότητα στους στενούς συγγενείς των υφιστάμενων κατοίκων. Η αποδοχή της οικογενειακής επανένωσης προκύπτει, τουλάχιστον εν μέρει, από μεγαλύτερο σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να παντρευτεί και ότι η οικογένεια είναι η «θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας», έχοντας δικαίωμα προστασίας από το κράτος. Η ίδια διακήρυξη λέει επίσης ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα. Αλλά δεν προσφέρει ταυτόχρονα το αντίστοιχο δικαίωμα να εισέλθει σε άλλη χώρα, παρά μόνο με το καθεστώς του πρόσφυγα. Επιπλέον, υπάρχουν επίσης σοβαροί κοινωνικοί λόγοι για να επιτραπεί στους μετανάστες να ενωθούν με τις οικογένειές τους. Οι εργαζόμενοι με οικογένειες τείνουν να ενσωματώνονται

²⁷ http://www.pstalker.com/migration/mg_how_1.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

καλύτερα στις νέες πατρίδες τους. Τα τελευταία χρόνια, η είσοδος της οικογένειας αντιπροσωπεύει τα δύο τρίτα του συνόλου της μετανάστευσης στις Ηνωμένες Πολιτείες, και πάνω από το ένα τέταρτο της συνολικής μετανάστευσης στην Αυστραλία και τον Καναδά. Επιπλέον, και οι λαθρομετανάστες επιθυμούν να τους συναντήσουν οι οικογένειές τους. Να σημειωθεί εδώ, ότι τον Αύγουστο του 2002, Αμερικανοί αξιωματούχοι εξάρθρωσαν κύκλωμα λαθρεμπορίας που έφερνε εκατοντάδες παιδιά στις ΗΠΑ από τη Γουατεμάλα, το Ελ Σαλβαδόρ και την Ονδούρα για να συναντήσουν τους γονείς τους, οι οποίοι ήταν παράνομα στις ΗΠΑ. Η Γαλλία εξακολουθεί και σήμερα να έχει μια αρκετά περιοριστική πολιτική, που δεν επιτρέπει ακόμα την αυτόματη είσοδο για τους γονείς ή για τους αδελφούς και τις αδελφές ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο οι άνθρωποι που έχουν ήδη εγκατασταθεί εκεί, έχουν το δικαίωμα να φέρουν τα ανήλικα παιδιά τους και τις συζύγους τους και, υπό ορισμένες συνθήκες, τους γονείς και τους παππούδες τους.²⁸

7.3 ΤΑ ΔΙΚΤΥΑ

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας για την επιλογή του προορισμού για τους μετανάστες είναι η ύπαρξη ενός έτοιμου δικτύου επαφών. Τα πράγματα είναι πάντα πολύ πιο δύσκολα για τους αρχικούς μετανάστες. Θα πρέπει να αποφασίσουν πού θα πάνε, να βρουν τα πιστοποιητικά και τις θεωρήσεις εισόδου που απαιτούνται και πρέπει να βρουν μια δουλειά γρήγορα. Τα πράγματα είναι πιο εύκολα για εκείνους που θα ακολουθήσουν. Με το πέρασμα των χρόνων, οι υπάρχουσες κοινότητες μεταναστών αποτελούν μια ανεκτίμητη εκ των προτέρων πηγή πληροφοριών για τους υποψήφιους μετανάστες και παρέχουν πρακτική βοήθεια και καταλύματα σε αυτούς, όταν φθάνουν στη χώρα προορισμού τους. Ένα από τα πιο σημαντικά πράγματα που μπορεί να κάνει ένα δίκτυο είναι να προτείνει κάποια απασχόληση. Ένας αρχικός μετανάστης θα κανονίσει με τον εργοδότη του να έρθουν στο ίδιο μέρος η οικογένειά του και οι φίλοι του. Αυτός μπορεί να συμβάλει στη χρηματοδότηση του ταξιδιού και να παρέχει συμβουλές σχετικά με το πώς θα περάσουν τα σύνορα και συχνά θα εκπαιδεύσει και θα αναλάβει την ευθύνη για τους νέους υπαλλήλους. Αυτά τα συστήματα επίσης σημαίνουν ότι ορισμένες εθνότητες σταδιακά επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς εργασίας. Έτσι, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, σχεδόν το ήμισυ των οικονομικών μοτέλ στις ΗΠΑ ανήκαν σε Ινδούς και ήταν πολύ πιθανό να σερβίρει ένας Καμποτζιανός στα καταστήματα ντόνατς στην Καλιφόρνια²⁹. Τόσο βαθιά έχουν γίνει τα δίκτυα αυτά, με ανθρώπους που ταξιδεύουν μεταξύ των χωρών και συνδέονται μέσω τηλεφώνου και e-mail, που έχουν πλέον δημιουργήσει νέα είδη «διακρατικών κοινοτήτων».

7.4 ΟΙ ΜΕΣΙΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μια νέα ταχέως αναπτυσσόμενη βιομηχανία της μετανάστευσης έχει αναδειχθεί, καθώς μεσίτες εργασίας ταιριάζουν τη ζήτηση με την προσφορά. Παρά το γεγονός ότι πολλοί άνθρωποι μπορούν να επωφεληθούν από τις επαφές της οικογένειας ή από τα δίκτυα των μεταναστών, άλλοι πρέπει να βασίζονται σε μεσίτες οι οποίοι θα βρουν θέσεις εργασίας για τους μετανάστες εργαζόμενους ή εργαζόμενους για τις υπάρχουσες θέσεις εργασίας, και θα οργανώσουν την μεταφορά και τη διαμονή και θα ασχοληθούν με όλη τη γραφειοκρατία των αδειών εισόδου και εργασίας. Λειτουργούν και στις χώρες προέλευσης και στις χώρες προορισμού και βγάζουν τα χρήματά τους και από τις δύο πλευρές. Για τους μετανάστες η χρήση ιδιωτών μεσιτών μπορεί να είναι πολύ ακριβή, ακόμη και αν συχνά οι χρεώσεις

²⁸ http://www.pstalker.com/migration/mg_how_2.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

²⁹ http://www.pstalker.com/migration/mg_how_3.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

υποτίθεται ότι είναι ρυθμισμένες από κανονισμούς. Μόλις όμως οι μετανάστες φτάσουν, μπορεί να διαπιστώσουν ότι έχουν εξαπατηθεί και ότι η εργασία και οι συνθήκες είναι πολύ διαφορετικές από εκείνες που τους είχαν υποσχεθεί. Στην Ινδονησία στις αρχές του 2001, η κυβέρνηση δήλωσε ότι θα επιβάλλει πρόστιμα σε πάνω από 200 μεσίτες εργασίας, οι οποίοι είχαν παραπλανήσει ή εγκαταλείψει τους εργαζόμενους που είχαν στείλει στο εξωτερικό. Οι μεσίτες μπορούν επίσης να είναι αρκετά αδιάστακτοι, αν ο μετανάστης δεν είναι σε θέση να τους αποπληρώσει από τα εισοδήματά του. Μια υπηρέτρια από την Ινδονησία που είχε σταλεί στη Μαλαισία, απολύθηκε από τον εργοδότη της, μετά από ένα μήνα εργασίας, όταν επέστρεψε στην Τζακάρτα κρατήθηκε όμηρος από το μεσίτη ο οποίος απαίτησε \$450 για την απελευθέρωσή της³⁰. Οι μεσίτες δεν περιορίζουν τις δραστηριότητές τους σε ανειδίκευτους εργάτες. Μία από τις πιο προσοδοφόρες δραστηριότητες μεσιτείας στη δεκαετία του 1990 ήταν να μεταφέρουν Ινδούς προγραμματιστές υπολογιστών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι εν λόγω εργαζόμενοι εισέρχονται με θεωρήσεις βίζας τύπου «H-1B», που δίνονται για ανθρώπους που έχουν δεξιότητες που οι εταιρείες δεν είναι σε θέση να βρουν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Σε αυτή την περίπτωση, οι μεσίτες, που ανεπίσημα ονομάζονται «μαγαζιά για ανθρώπους (body shops)», θα κάνουν την περισσότερη δουλειά για την εταιρεία, στρατολογώντας τους εργαζόμενους και συμπληρώνοντας τις διατυπώσεις χορήγησης θεωρήσεων εισόδου. Αλλά ουσιαστικά οι εργαζόμενοι εξακολουθούν να είναι απασχολούμενοι των μεσιτών.

7.5 ΟΙ ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΟΙ

Οι μετανάστες που θέλουν να εισέλθουν παράνομα σε κάποια χώρα μπορεί να επιλέξουν να ταξιδεύσουν μόνοι τους, αλλά συχνά πολλοί χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των λαθρεμπόρων. Οι λαθρέμποροι δρουν ως ταξιδιωτικοί πράκτορες πάνω και έξω από νομικά πλαίσια και κανόνες, κρύβοντας ανθρώπους ή παρέχοντας πλαστά διαβατήρια ή δωροδοκώντας αξιωματούχους των υπηρεσιών μετανάστευσης. Αυτή είναι μια επικίνδυνη, αλλά συνήθως πολύ κερδοφόρα επιχείρηση. Κινεζικές συμμορίες λαθρεμπόρων, για παράδειγμα, είναι γνωστές ως «snakeheads», για ένα ταξίδι στις Ηνωμένες Πολιτείες χρεώνουν περίπου \$60.000, για το Ηνωμένο Βασίλειο \$45.000, ή για την Ανατολική Ευρώπη ή την Ιαπωνία \$12.000, τα περισσότερα από τα οποία απαιτούν από τους μετανάστες να τα επιστρέψουν από τους μεταγενέστερους μισθούς τους. Οι συμμορίες συνήθως κρατούν τα διαβατήρια των μεταναστών και έτσι είναι δύσκολο να ξεφύγουν από αυτούς.³¹ Υπάρχουν περίπου 100 οργανώσεις στον κλάδο, από τις οποίες οι οκτώ μεγαλύτερες μετακινούν περίπου το 40% των λαθραίων αλλοδαπών. Συνήθως απαιτούν το ένα τρίτο προκαταβολή, ακολουθούμενο από άλλο ένα τρίτο στα σύνορα, και την εξόφληση στον τόπο προορισμού. Οι περισσότεροι προσφέρουν επίσης μια εγγύηση που περιλαμβάνει επανειλημμένες προσπάθειες μέχρι ότου ο μετανάστης να καταφέρει να περάσει τα σύνορα με επιτυχία. Οι λαθρέμποροι προσπαθούν επίσης να φέρουν μετανάστες στις Ηνωμένες Πολιτείες με πλοίαρτα, ιδίως από την Κούβα και άλλες χώρες της Καραϊβικής. Σε αυτή την περίπτωση, εφαρμόζεται η πολιτική «υγρό πόδι - στεγνό πόδι», εάν οι ταξιδιώτες συλληφθούν στη θάλασσα επιστρέφονται στην Κούβα, αλλά αν καταφέρνουν να πατήσουν στην ξηρά των ΗΠΑ έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν. Οι οδηγοί δεν διστάζουν να εμβολίσουν τα σκάφη των ιταλών τελωνειακών ή να πετάξουν τους επιβάτες τους στη θάλασσα, όταν τα πράγματα δυσκολεύουν. Τουλάχιστον 200 άνθρωποι πνίγονται κάθε χρόνο³². Για τους μετανάστες που θέλουν να φθάσουν στο Ηνωμένο Βασίλειο, η Μάγχη είναι το τελευταίο εμπόδιο. Ένας αριθμός των ατόμων έχασαν τη ζωή

³⁰ http://www.pstalker.com/migration/mg_how_4.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

³¹ http://www.pstalker.com/migration/mg_how_5.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

³² http://www.pstalker.com/migration/mg_how_5.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

τους σε σφραγισμένα κοντέινερ που διέρχονταν από τη σήραγγα της Μάγχης. Αν και οι περισσότερες χώρες θέλουν να αποθαρρύνουν την παράνομη μετανάστευση, πολλές δέχονται τελικά την παρουσία των παράνομων μεταναστών μέσα από προγράμματα αμνηστίας ή νομιμοποίησης.

7.6 ΟΙ ΔΙΑΚΙΝΗΤΕΣ

Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος (2000) σαν «Εμπορία Προσώπων νοείται η στρατολόγηση, μεταφορά, μετεπιβίβαση, υπόθαλψη ή παραλαβή προσώπων, μέσω της απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης, εξαπάτησης, κατάχρησης εξουσίας ή μιας ευάλωτης θέσης». Η εμπορία ανθρώπων είναι καταρχήν διαφορετική από το λαθρεμπόριο. Ωστόσο, υπάρχει συχνά κάποια επικάλυψη μεταξύ των δύο δραστηριοτήτων και οι δράστες μπορεί να είναι οι ίδιοι άνθρωποι, έτσι είναι πιθανώς καλύτερο να θεωρηθούν σαν τα αντίθετα άκρα ενός συνεχούς. Οι άνθρωποι που μεταφέρονται από τους λαθρέμπορους ταξιδεύουν εθελοντικά. Οι άνθρωποι που πέφτουν θύματα εμπορίας από την άλλη πλευρά έχουν κατά κάποιο τρόπο εξαναγκαστεί, έχουν απαχθεί βίαια ή, ίσως, έχουν εξαπατηθεί. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του 2013 για την Εμπορία Ανθρώπων του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ (Trafficking in Persons Report 2013³³) πιθανώς μέχρι και είκοσι επτά εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο αντιμετωπίζουν συνθήκες που προσομοιάζουν με αυτές της δουλείας, δηλαδή αγοράζονται, πωλούνται, μεταφέρονται και κρατούνται παρά τη θέλησή τους. Ο εξαναγκασμός στην πιο σοβαρή του μορφή μπορεί να περιλαμβάνει και απαγωγή, αν και αυτό είναι σπάνιο στις μέρες μας, κυρίως επειδή δεν είναι απαραίτητο. Απαγωγές εξακολουθούν να συμβαίνουν, κυρίως σε νεαρές γυναίκες και παιδιά. Παιδιά από την Ανατολική Ευρώπη και την Αφρική έχουν απαχθεί για να εργαστούν στην πορνεία στην Ιταλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Και έχουν υπάρξει ιστορίες των γυναικών που απήχθησαν και διακινήθηκαν για να εργαστούν ως πόρνες. Πιθανότατα η πιο συνηθισμένη μορφή εμπορίας συνδέεται με την εξαπάτηση. Οι έμποροι εμφανίζονται σαν μεσίτες που προσφέρονται να βρουν νόμιμη εργασία στο εξωτερικό για νεαρές γυναίκες και κορίτσια, αλλά όταν φτάνουν οι μετανάστριες, ανακαλύπτουν ότι είναι υποχρεωμένες να προσφέρουν το κορμί τους. Πολλοί γνωρίζουν πολύ καλά σε τι πρόκειται να εμπλακούν και, έτσι, έχουν μόνο διακινηθεί λαθραία. Είναι σημαντικό συνεπώς να διατηρηθεί η διάκριση μεταξύ του λαθρεμπορίου και της παράνομης διακίνησης με σκοπό την προστασία των θυμάτων και τη δίωξη των πραγματικών εγκληματιών.

7.7 ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Λόγω των ενδεχόμενων καταχρήσεων στις οποίες μπορεί να εκτεθούν οι πολίτες τους, οι κυβερνήσεις σε ορισμένες χώρες προέλευσης, εφαρμόζουν έλεγχο κατά την έξοδο, και απαγόρευση των προορισμών αυτών. Επίσης θέλουν να ελέγχουν τα πρακτορεία μεταναστεύσεων, διασφαλίζοντας ότι αυτά λειτουργούν με νόμιμο τρόπο. Ορισμένες χώρες καταγωγής έχουν πλέον δημιουργήσει ταμεία πρόνοιας, χρηματοδοτούμενα μέσω των εισφορών από τους μετανάστες. Αυτά τα ταμεία μπορούν να παρέχουν διαφόρων ειδών βοήθεια όπως για την ιατρική περίθαλψη των τραυματισμένων εργαζομένων, στις οικογένειες στις χώρες καταγωγής σε θέματα εκπαίδευσης κ.α. Έχουν επίσης υπάρξει διεθνείς προσπάθειες για την ρύθμιση της μετανάστευσης. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας έχει δύο συμβάσεις για τη μετανάστευση εργατικού δυναμικού. Η πρώτη είναι η Σύμβαση για τη

³³ <http://www.state.gov/j/tip/rls/rm/2013/210906.htm>, πρόσβαση στις 6/11/2013.

Μετανάστευση για Απασχόληση του 1949, όπως έχει αναθεωρηθεί και η δεύτερη είναι η Σύμβαση για τους Διακινούμενους Εργαζόμενους του 1975 με τις συμπληρωματικές της διατάξεις. Υπάρχει επίσης η Σύμβαση του ΟΗΕ για τους Μετανάστες Εργαζόμενους, η Διεθνής Σύμβαση του 1990 για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους. Ωστόσο, δεδομένης της απροθυμίας των χωρών προορισμού να εισέλθουν σε δεσμευτικές συμφωνίες, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας έχει επίσης αναπτύξει ένα μη δεσμευτικό πολυμερές «πλαίσιο», που επιτρέπει στις χώρες να ευθυγραμμίσουν τις εθνικές πολιτικές τους με ευέλικτο τρόπο με τις διεθνείς αρχές. Το Πολυμερές Πλαίσιο της Δ.Ο.Ε. για τη Μετανάστευση του Εργατικού Δυναμικού είναι μια ολοκληρωμένη συλλογή αρχών, κατευθυντήριων γραμμών και βέλτιστων πρακτικών για την πολιτική μετανάστευσης εργατικού δυναμικού, που αναφέρεται σε «αξιοπρεπή εργασία» για όλους, διαχείριση της μετανάστευσης, προστασία των διακινούμενων εργαζομένων, προώθηση των διασυνδέσεων μεταξύ μετανάστευσης και ανάπτυξης, και επέκταση της διεθνούς συνεργασίας³⁴.

---

³⁴ http://www.pstalker.com/migration/mg_how_7.htm, πρόσβαση στις 6/11/2013.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ–ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

8.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η οικονομική πλευρά του φαινομένου της μετανάστευσης αποτέλεσε πάντοτε αντικείμενο σοβαρών μελετών και αλληλοσυγκρουόμενων απόψεων, οι οποίες επηρέαζαν την όλη μεταναστευτική πολιτική κάθε ενδιαφερόμενης χώρας. Για τις χώρες προέλευσης η μετανάστευση παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα³⁵:

- Ο πληθυσμός των χωρών αυτών, που ασφυκτιά από το μέγεθός του, ανακουφίζεται σημαντικά με την αποχώρηση των μεταναστών.
- Το κράτος απαλλάσσεται από τις παροχές και τα επιδόματα, που χορηγούσε πριν στους μετανάστες.
- Οι μετανάστες, που προηγουμένως αποτελούσαν επιβραδυντικό παράγοντα για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας, μεταβάλλονται τώρα, με τα εμβάσματα και το συνάλλαγμά τους, σε αιμοδότες αυτής της ανάπτυξης.

Αναφορικά τώρα με τις χώρες προορισμού των μεταναστών, τα μειονεκτήματα της είναι πολύ μικρότερα από τα πλεονεκτήματα³⁶:

- Αθρόα εισροή υγιούς εργατικού δυναμικού.
- Εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών της χώρας.
- Αύξηση της αναλογίας του ενεργού πληθυσμού.
- Επιμιξία του ντόπιου πληθυσμού με νέα άτομα.

Όσα εκτέθηκαν παραπάνω εξακολουθούν να ισχύουν κατά ένα μεγάλο μέρος, αλλά νεώτερες αντιλήψεις για τη μετανάστευση διαφέρουν σημαντικά. Η μετανάστευση είναι μια διέξοδος για τα πλεονάζοντα τμήματα ενός πληθυσμού, τα οποία η υπάρχουσα οικονομική δυνατότητα της χώρας του δεν μπορεί να απορροφήσει. Ταυτόχρονα, επιτυγχάνεται με τη μετανάστευση μια ορθολογική κατανομή του πληθυσμού. Πραγματοποιείται έτσι επικοινωνία των λαών, ανάπτυξη του πολιτισμού, παγίωση της διεθνούς ειρήνης και μείωση των επεκτατικών διαθέσεων. Όλα αυτά όμως επιτυγχάνονται με την ορθολογική οργάνωση της μετανάστευσης και τον προγραμματισμό.

8.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ

8.2.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η λαϊκή μυθολογία θεωρεί ότι οι μετανάστες ουσιαστικά κάτι «παίρνουν» από τις νέες χώρες τους, αν και στην πραγματικότητα συχνά «δίνουν» μια ουσιαστική συνεισφορά σε αυτές σε πολλούς τομείς. Μπορεί η μετανάστευση να θεωρηθεί οικονομικά ζημιογόνος; Η ιστορία δείχνει το αντίθετο. Εξάλλου, η μόνη παραμένουσα υπερδύναμη στον κόσμο, οι ΗΠΑ, κατοικούνται σχεδόν αποκλειστικά από μετανάστες και τους απογόνους τους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν διπλασιάσει τον πληθυσμό τους κατά τον περασμένο αιώνα και γίνονται όλο

³⁵ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

³⁶ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.

και πλουσιότερες. Στην πραγματικότητα, από όλες τις μεγάλες βιομηχανικές οικονομίες μόνο η Ιαπωνία δεν είχε μια σημαντική εισροή μεταναστών εργαζομένων. Μια ανάλυση σε 15 ευρωπαϊκές χώρες κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991-1995 διαπίστωσε ότι, για κάθε αύξηση κατά 1% του πληθυσμού μιας χώρας μέσω της μετανάστευσης, υπήρξε αύξηση στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν κατά 1,25% έως 1,5%. Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι η μετανάστευση προκάλεσε την αύξηση του πλούτου. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι μετανάστες κατευθύνονταν προς τις χώρες αυτές απλά και μόνο επειδή ήταν πλούσιες και ότι χωρίς τη μετανάστευση ο αρχικός πληθυσμός θα ήταν ακόμη πιο πλούσιος.³⁷ Παρ' όλα αυτά, μερικοί άνθρωποι διαμαρτύρονται ότι οι μετανάστες καταλαμβάνουν τις θέσεις εργασίας των ντόπιων εργαζομένων. Στην πιο απλοϊκή του έκφραση, αυτό βασίζεται στην «πλάνη του μεγέθους της εργασίας», μια πεποίθηση ότι ο αριθμός των θέσεων εργασίας σε οποιαδήποτε χώρα είναι σταθερός, οπότε αν έρθουν περισσότεροι άνθρωποι τότε θα υπάρχουν λιγότερες διαθέσιμες θέσεις εργασίας. Αυτό είναι εν μέρη λάθος. Κάθε πρόσωπο δημιουργεί έργο για τους άλλους. Έτσι, προσθέτοντας περισσότερους ανθρώπους, είτε με τη φυσική αύξηση του πληθυσμού είτε με τη μετανάστευση, δεν μειώνεται απαραίτητα το μέσο εθνικό εισόδημα, αντίθετα μπορεί να παρουσιάσει αύξηση εξ αιτίας αυτού του λόγου. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο και μόνο επειδή πολλοί μετανάστες κάνουν δουλειές που οι ντόπιοι εργαζόμενοι δεν μπορούν ή δεν θέλουν να κάνουν, αλλά και επειδή δημιουργούν εργασία για τους άλλους. Μόλις οι μετανάστες φτάσουν, θα παίρνουν κατά πάσα πιθανότητα ένα λεωφορείο για τον προορισμό τους, που σημαίνει ότι αμέσως δημιουργούνται περισσότερες θέσεις απασχόλησης για τους οδηγούς λεωφορείων ή την τροχαία καθώς και για τους παραγωγούς χαρτιού για τα εισιτήρια των λεωφορείων. Το πρόβλημα των μεταναστών είναι ότι, ενώ οι θέσεις εργασίας που καταλαμβάνουν είναι απόλυτα ορατές, οι θέσεις εργασίας που δημιουργούν για όλους τους άλλους είναι σε μεγάλο βαθμό αόρατες. Οι μετανάστες επιτρέπουν σε μια οικονομία να λειτουργήσει πιο ομαλά, καλύπτοντας τις κενές θέσεις τόσο στο πάνω όσο και στο κάτω μέρος της εργασιακής κλίμακας. Στην κορυφή της αγοράς εργασίας, οι μετανάστες μπορούν να προσφέρουν τις απαραίτητες επαγγελματικές δεξιότητες, ιδίως στις ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες όπως π.χ. η Σιγκαπούρη. Η Σιγκαπούρη έχει μια από τις πιο επιθετικές πολιτικές πρόσληψης αλλοδαπών επαγγελματιών. Περίπου το ένα τέταρτο του εργατικού της δυναμικού είναι μετανάστες, αλλά από αυτούς περίπου οι μισοί είναι επαγγελματίες ή υψηλής εξειδίκευσης. Οι μετανάστες βαθμολογούνται με ένα αυστηρό σύστημα σημείων³⁸. Επιπλέον, ακόμη και ευρωπαϊκές χώρες, που δεν θεωρούσαν τους εαυτούς τους χώρες υποδοχής μεταναστών, όπως η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, διαμορφώνουν τώρα μια πιο ρεαλιστική άποψη για την ανάγκη τους για μετανάστες εξειδικευμένους επαγγελματίες. Για παράδειγμα, το Ηνωμένο Βασίλειο στις αρχές του 2002 ανακοίνωσε ένα Πρόγραμμα για μετανάστες υψηλής ειδίκευσης, που θα χρησιμοποιεί ένα σύστημα βαθμολόγησης, βασισμένο στο μορφωτικό επίπεδο και το μισθό, για να αποδεχτεί ξένους επαγγελματίες που δεν είχαν προσυμφωνημένη εργασία³⁹. Στο άλλο άκρο δεξιοτήτων βρίσκονται τα εκατομμύρια των θέσεων εργασίας για ανειδίκευτους εργαζόμενους, το «βρώμικο, επικίνδυνο και δύσκολο» έργο, που απορρίπτουν οι ντόπιοι εργαζόμενοι. Πολλοί περισσότεροι νέοι άνθρωποι στις πλουσιότερες χώρες, μορφώνονται, έτσι ενδιαφέρονται λιγότερο για χειρωνακτικές εργασίες που έχουν γίνει πιο παγκοσμιοποιημένες, με πολλές συμβάσεις χαμηλών προσφορών στην Ευρώπη να κερδίζονται από μανάτζερ από μία χώρα που χρησιμοποιούν εργαζομένους από μια άλλη χώρα. Αυτή η απομάκρυνση των σπουδαγμένων νέων από τις χειρωνακτικές εργασίες δημιουργεί ελλείψεις εργατικού δυναμικού. Οι μετανάστες εργαζόμενοι μπορούν να καλύψουν αυτά τα κενά, όχι μόνο με την κάλυψη των άμεσων αναγκών, εξομαλύνοντας τις κορυφές και τα χαμηλά. Κατά τη διάρκεια

³⁷http://www.pstalker.com/migration/mg_immig_1.htm, πρόσβαση στις 14/11/2013

³⁸ http://www.workpermit.com/canada/points_calculator.htm, πρόσβαση στις 14/11/2013.

³⁹ http://www.pstalker.com/migration/mg_immig_2.htm, πρόσβαση στις 14/11/2013.

μιας οικονομικής άνθησης η ανάγκη για τους μετανάστες φαίνεται να είναι αρκετά εμφανής. Αλλά τι συμβαίνει κατά τη διάρκεια μιας περιόδου οικονομικής στασιμότητας; Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) έχει μελετήσει την επίδραση της μετανάστευσης σε μια σειρά χωρών κατά τη διάρκεια της οικονομικής επιβράδυνσης των ετών 1984-1989 και 1990-1995 και δεν βρήκε καμία σχέση μεταξύ της μετανάστευσης και της ανεργίας. Στην πραγματικότητα, οι μελέτες δείχνουν ότι η μετανάστευση εξακολουθεί να είναι απαραίτητη, αυτό ισχύει διότι, οι μετανάστες εξακολουθούν να κάνουν τις δουλειές που οι άλλοι απορρίπτουν. Αυτή η ευκαιρία για το ταίριασμα των θέσεων εργασίας είναι ένα από τα οικονομικά πλεονεκτήματα ενός συστήματος ασφάλισης κατά της ανεργίας. Δεδομένου ότι οι μετανάστες συχνά εργάζονται σε λιγότερο σταθερές και χαμηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας, έχουν συνήθως υψηλότερα επίπεδα ανεργίας από τους ντόπιους εργαζόμενους. Αυτό, όμως, μπορεί να μην είναι πολύ σημαντικό. Στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2001, για παράδειγμα, όταν το ποσοστό ανεργίας για τους γεννημένους στο Ηνωμένο Βασίλειο ήταν λίγο κάτω από 5%, για όσους γεννήθηκαν στο εξωτερικό ήταν 6%. Αλλά η αντίθεση συχνά είναι πολύ μεγαλύτερη σε άλλες περιπτώσεις όπως στη Γαλλία, όπου η ανεργία είναι γύρω στο 11%, για τους μη κοινοτικούς μετανάστες είναι πάνω από 30%.

8.2.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Μια συνηθισμένη κατηγορία είναι ότι οι μετανάστες μετακινούνται σε πλουσιότερες χώρες για να εκμεταλλεύονται τις παροχές των δημοσίων υπηρεσιών. Στην πραγματικότητα, η πλειοψηφία των μεταναστών το μόνο που θέλει είναι να εργαστεί όσο το δυνατόν σκληρότερα. Όμως, οι μετανάστες χαμηλού εισοδήματος είναι λιγότερο πιθανό να διεκδικήσουν παροχές πρόνοιας από τους χαμηλού εισοδήματος ντόπιους. Η κατάσταση είναι φυσικά διαφορετική για τους παράνομους μετανάστες, δεδομένου ότι θέλουν να αποκρύψουν την παρουσία τους και να αποφύγουν την επαφή με τις αρχές. Ορισμένοι υπολογισμοί υποστηρίζουν ότι οι παράνομοι μετανάστες πληρώνουν από πέντε έως δέκα φορές περισσότερα σε φόρους από ότι καταναλώνουν σε υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας. Έχει υποστηριχθεί ότι πάρα πολύ χρήμα δαπανάται για την εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών. Το θέμα της εκπαίδευσης εμφανίστηκε στην Καλιφόρνια το 1994, όταν το 59% των ψηφοφόρων υποστήριξε την Proposition (Πρόταση) 187, με την οποία θα απαγορευόταν η εκπαίδευση στα παιδιά των παράνομων μεταναστών. Ευτυχώς, αυτή η πρόταση ακυρώθηκε από τα δικαστήρια το 1999, προτού μπορέσει να τεθεί σε ισχύ. Αυτή ήταν πραγματικά μια παράξενη πρόταση. Η εκπαίδευση δεν είναι ένα ευεργέτημα πρόνοιας σε κάθε παιδί, αλλά μια ουσιαστική επένδυση για το μέλλον της κοινωνίας. Έρευνες σε αρκετές χώρες επιβεβαίωσαν ότι οι μετανάστες πληρώνουν περισσότερα από ότι παίρνουν. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, ο γεννημένος στο εξωτερικό πληθυσμός συνεισφέρει περίπου 10% περισσότερα έσοδα στην κυβέρνηση από ότι λαμβάνει σε παροχές. Εάν στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν υπήρχαν οι μετανάστες, είτε οι δημόσιες υπηρεσίες θα έπρεπε να περικοπούν ή η κυβέρνηση θα έπρεπε να αυξήσει το βασικό ποσοστό του φόρου εισοδήματος κατά ένα σεντ για κάθε λίρα.

8.2.3 ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΟΜΗ

Οι περισσότερες πλούσιες χώρες, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, αντιμετωπίζουν μείωση του πληθυσμού. Για να διατηρηθεί ένας σταθερός πληθυσμός, μια χώρα χρειάζεται ένα μέσο ποσοστό γονιμότητας της τάξης των 2,1 παιδιών ανά γυναίκα. Το συνολικό ποσοστό γονιμότητας είναι ο μέσος αριθμός των παιδιών που κάθε γυναίκα γεννάει στη διάρκεια της ζωής της. Το ποσοστό γονιμότητας των 2,1 παιδιών ανά γυναίκα, το οποίο καλείται και ποσοστό αναπλήρωσης, διατηρεί σταθερό τον πληθυσμό, αν υποθεθεί ότι τα ποσοστά

θανάτου παραμένουν τα ίδια και ότι δεν υπάρχει καθαρή μετανάστευση. Όμως, σε πολλές χώρες, η αναλογία είναι ήδη πολύ κάτω από αυτό το επίπεδο. Για την Ε.Ε. στο σύνολό της ο μέσος όρος είναι μόλις 1,4. Αυτό, από τη μια πλευρά, οδηγεί τελικά σε μείωση του πληθυσμού, και από την άλλη παράγει σταθερά ένα γερασμένο πληθυσμό, με τη γήρανση αυτή να δημιουργεί σοβαρές επιπτώσεις στις συντάξεις. Θα μπορούσε η μετανάστευση να προσφέρει μια λύση; Σίγουρα μπορεί να συμβάλει στη διατήρηση των συνολικών αριθμών. Σε πολλές χώρες, η μετανάστευση είναι ήδη υπεύθυνη για περίπου το μισό της αύξησης του πληθυσμού. Επιπλέον, η μετανάστευση μπορεί να βοηθήσει στην αναζωογόνηση του πληθυσμού. Αυτό συμβαίνει επειδή οι ίδιοι οι μετανάστες τείνουν να είναι νεότεροι, και, καθώς είναι φτωχότεροι από τον μέσο όρο, είναι επίσης πιθανό να έχουν μεγαλύτερες οικογένειες. Υπάρχουν επίσης και πολιτισμικοί παράγοντες, δεδομένου ότι οι μετανάστες συχνά προέρχονται από χώρες όπου είναι σύνηθες να έχουν πολλά παιδιά. Παρ' όλα αυτά, αυτή η ανανέωση δεν είναι μόνιμου χαρακτήρα. Οι μετανάστες, όταν έρχονται αντιμέτωποι με τις κοινωνικές και οικονομικές πιέσεις που αντιμετωπίζουν σε μια πλούσια χώρα, σύντομα υιοθετούν τις τοπικές συνήθειες και να επιλέγουν μικρότερες οικογένειες. Έτσι, ενώ η μετανάστευση μπορεί να βοηθήσει στην επιβράδυνση της μείωσης και της γήρανσης του πληθυσμού, στις περισσότερες περιπτώσεις, θα είναι δυνατόν να συμβεί αυτό μόνο σε περιορισμένο βαθμό.

8.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

8.3.1 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η μετανάστευση μπορεί είναι μια βοήθεια για τη χώρα προορισμού των μεταναστών, αλλά μήπως αυτό σημαίνει ταυτόχρονα και αντίστοιχη απώλεια για τη χώρα προέλευσής τους; Όχι απαραίτητα. Η μετανάστευση είναι, σύμφωνα με κάποιες απόψεις, μια μορφή εμπορίου. Και το δίκαιο εμπόριο θα πρέπει να επιτρέπει σε όλα τα μέρη να κερδίζουν. Ένα δυνητικό όφελος από τη μετανάστευση για τις χώρες προέλευσης μπορεί να είναι ο περιορισμός των πληθυσμιακών πιέσεων και η μείωση της ανεργίας. Σήμερα, ακόμη και για τις χώρες που στέλνουν εκατομμύρια ανθρώπους εκτός των συνόρων τους, τα ποσοστά μετανάστευσης είναι μικρότερα. Σε παγκόσμιο επίπεδο, όμως, η δημογραφική επίπτωση της μετανάστευσης είναι πολύ μικρότερη. Ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξάνεται κατά 77 εκατομμύρια άτομα ετησίως, αλλά μόνο δύο έως τρία εκατομμύρια άνθρωποι μεταναστεύουν κάθε χρόνο. Στα 7,2 δισεκατομμύρια κατοίκους του πλανήτη⁴⁰ αντιστοιχούν 232 εκατομμύρια που ζουν εκτός των χωρών καταγωγής τους, ένα ποσοστό γύρω στο 3,2% του συνολικού πληθυσμού⁴¹. Σε κάθε περίπτωση, η μετανάστευση δεν ανακουφίζει αναγκαστικά την ανεργία ή την υποαπασχόληση άμεσα. Επιπλέον, η μετανάστευση κοστίζει ακριβά, γι αυτό οι μετανάστες χρειάζονται να έχουν ήδη κάποιο είδος εργασίας ή αποταμιεύσεις ή κάποιες εγγυήσεις έναντι των οποίων μπορούν να δανειστούν για να χρηματοδοτήσουν την μετακίνησή τους στο εξωτερικό. Η αναχώρησή τους, μάλιστα, θα πρέπει να δημιουργήσει κάποιες ευκαιρίες για τους υπολοίπους. Όμως, τα προβλήματα απασχόλησης στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν πρόκειται να λυθούν με τη μετανάστευση στο εξωτερικό. Ακριβώς όπως και στις χώρες υποδοχής, η ισορροπία μεταξύ του αριθμού των θέσεων εργασίας και του αριθμού των εργαζομένων εξαρτάται περισσότερο από την αποτελεσματικότητα της οικονομίας για τη δημιουργία του σωστού είδους ευκαιριών⁴².

⁴⁰ <http://www.worldometers.info/world-population/>, πρόσβαση 18/12/2013.

⁴¹ <http://esa.un.org/unmigration/wallchart2013.htm>, πρόσβαση στις 18/11/2013.

⁴² http://www.pstalker.com/migration/mg_emig_1.htm, πρόσβαση στις 18/11/2013.

8.3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η μετανάστευση μπορεί να προσφέρει οικονομικά οφέλη για τις χώρες προέλευσης, αλλά μπορεί επίσης να δημιουργήσει κοινωνική αναστάτωση. Συχνά το βάρος πέφτει πάνω στις γυναίκες, ιδίως τις παντρεμένες, όπου η μετανάστευση τους δημιουργεί επιπλέον ευθύνες που πρέπει να συντηρήσουν το νοικοκυριό. Από τις πιο δραματικές επιπτώσεις της ανδρικής μετανάστευσης συναντώνται στην Αφρική. Για παράδειγμα, στο Λεσότο, οι άνδρες μπορεί να αφήσουν τη χώρα μέχρι και 15 χρόνια για να εργαστούν στη Νότια Αφρική. Περίπου οι μισές από τις παντρεμένες γυναίκες έχουν περάσει μεγάλες περιόδους χωρίς τους συζύγους τους, πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει να εργάζονται στο αγρόκτημά τους, προσπαθώντας να συντηρήσουν την οικογένεια με εμβάσματα τα οποία είναι συχνά ανεπαρκή. Όταν οι γυναίκες γίνονται αρχηγοί της οικογένειας, μπορεί να υποφέρουν από μοναξιά και από τον πρόσθετο φόρτο εργασίας, αλλά μπορεί επίσης να αποκτήσουν μεγαλύτερη ανεξαρτησία. Έτσι, μπορεί να είναι λιγότερο ελεύθερη και να περιορίζεται πολύ περισσότερο από ότι συνέβαινε με τον άνδρα της. Σήμερα, όμως, οι γυναίκες καλύπτουν το 48% περίπου των διεθνών μεταναστών. Για ορισμένες χώρες προέλευσης, οι γυναίκες σήμερα αποτελούν την πλειοψηφία των μεταναστών με σύμβαση, ιδίως από τη Σρι Λάνκα, τις Φιλιππίνες, την Ταϊλάνδη και την Ινδονησία. Οι γυναίκες αυτές κατευθύνονται συνήθως προς το Μπρουνέι, την Ιαπωνία, τη Μαλαισία, τη Σιγκαπούρη, το Κουβέιτ και τη Σαουδική Αραβία για να απασχοληθούν κυρίως σε οικιακές εργασίες και στον τομέα της ψυχαγωγίας, καθώς και στον τομέα της νοσηλείας και της διδασκαλίας. Μια γενικότερη ανησυχία για τις κοινότητες που στέλνουν ανθρώπους στο εξωτερικό είναι η δημιουργία μιας κουλτούρας μετανάστευσης. Οι νεαροί άνδρες, που έχουν λίγες ευκαιρίες στην πατρίδα τους, έχουν καταλήξει να θεωρούν τη μετανάστευση, έστω και την προσωρινή, σαν κάτι το απολύτως φυσιολογικό αλλά και απαραίτητο.

8.3.3 ΔΙΑΡΡΟΗ ΕΓΚΕΦΑΛΩΝ

Η μετανάστευση μπορεί να κοστίσει στις φτωχές χώρες μερικούς από τους πιο πολύτιμους ανθρώπους τους. Τα χρήματα που δαπανήθηκαν για την εκπαίδευση ενός γιατρού ή ενός μηχανικού εξαφανίζονται, όταν αυτοί μεταφέρουν τις ικανότητές τους στο εξωτερικό. Οι αναχωρήσεις αυτές είναι εν μέρει αποτέλεσμα της επιθυμίας των ανθρώπων να κερδίζουν περισσότερα και να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες τους. Αλλά είναι επίσης μια ανταπόκριση σε εσκεμμένες πολιτικές προσέλκυσης υψηλής ειδίκευσης ατόμων από τις πλουσιότερες χώρες. Για ορισμένες χώρες το ποσοστό των αποφοίτων τους που εργάζονται στο εξωτερικό είναι αρκετά υψηλό. Ίσως η πιο δραματική έξοδος ήταν από την Τζαμάικα, τα τρία τέταρτα των Τζαμαϊκανών με τριτοβάθμια εκπαίδευση και το ένα τρίτο αυτών με δευτεροβάθμια εκπαίδευση ζουν σήμερα στο εξωτερικό. Μερικές από τις μεγαλύτερες απώλειες συμβαίνουν στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας. Η UNESCO εκτιμά ότι τουλάχιστον 400.000 επιστήμονες και μηχανικοί από τις αναπτυσσόμενες χώρες εργάζονται τώρα στις βιομηχανικές χώρες, σε σύγκριση με περίπου 1,4 εκατομμύρια που εξακολουθούν να εργάζονται στις πατρίδες τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η προσέλκυση ατόμων υψηλής ειδίκευσης, επιτυγχάνεται μέσω των ξένων φοιτητών, που παραμένουν μετά το τέλος των σπουδών τους. Πόσο επιζήμια είναι αυτή η διαρροή για τις χώρες προέλευσης των μεταναστών; Ένα σημαντικό θέμα είναι η απώλεια των δεξιοτήτων, ιδίως στον τομέα της ιατρικής, της εκπαίδευσης και της τεχνολογίας. Μερικοί άνθρωποι επενδύουν στη δική τους εκπαίδευση, ειδικά για να μπορέσουν να καλύψουν τις προϋποθέσεις για απασχόληση στο εξωτερικό.

8.3.4 ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Το κύριο πλεονέκτημα της μετανάστευσης για τις χώρες προέλευσης είναι ότι οι μετανάστες στέλνουν ένα μεγάλο μέρος των εσόδων τους στην πατρίδα τους, με τη μορφή «εμβασμάτων» παρέχοντας τα τόσο αναγκαία ποσά ξένου συναλλάγματος. Τα εμβάσματα παγκοσμίως ανήλθαν κατ' εκτίμηση σε 204 δισεκατομμύρια δολάρια το 2004, εκ των οποίων τα 144 δισεκατομμύρια δολάρια πήγαν στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η Ινδία, το Μεξικό και οι Φιλιππίνες έλαβαν το ένα τρίτο των εμβασμάτων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Αλλά επειδή οι επίσημες μεταφορές χρημάτων είναι ακριβές και προσφέρουν φτωχές συναλλαγματικές ισοτιμίες, πολλοί από τους μετανάστες αποφεύγουν τα επίσημα τραπεζικά συστήματα. Για πολλές χώρες τα εμβάσματα έχουν καταστεί ζωτικής σημασίας πηγή εισοδήματος και ξένου συναλλάγματος. Στην Αίγυπτο, για παράδειγμα, τα εμβάσματα από τους μετανάστες κατά καιρούς παράγουν τόσο συνάλλαγμα, όσο ο τουρισμός, οι εξαγωγές πετρελαίου και η διώρυγα του Σουέζ σε συνδυασμό. Τα εμβάσματα είναι επίσης ζωτικής σημασίας πηγή εισοδήματος για εκατομμύρια οικογένειες. Σύμφωνα με τη World Bank⁴³, τα εμβάσματα προς το Μεξικό εκτιμάτο ότι ήταν γύρω στα 22 δισεκατομμύρια το 2010, μεγάλο μέρος των οποίων μεταφερόταν μέσω επίσημων καναλιών. Επιπλέον, σύμφωνα με την Inter-American Development Bank το ένα τέταρτο των Μεξικανών επωφελούνταν άμεσα από χρήματα που στέλνονταν από το εξωτερικό στην πατρίδα. Τι κάνουν με αυτά τα χρήματα οι οικογένειες των μεταναστών; Πολλές οικογένειες θα ξοδέψουν αμέσως τα περισσότερα σε τρόφιμα και άλλα είδη πρώτης ανάγκης των νοικοκυριών, καθώς και για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Άλλες θα δαπανήσουν χρήματα για στέγαση ή για αγορά γης. Οι οικογένειες των μεταναστών αγοράζουν συνήθως γη, είτε για καλλιέργεια είτε για επένδυση. Μια άλλη δυνατότητα είναι απλά να αποταμιεύσουν τα χρήματα ή να τα επενδύσουν σε νέες επιχειρήσεις. Τα εμβάσματα των μεταναστών έχουν επίσης «πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα» στην οικονομία στο σύνολό της. Στο Μεξικό, κάθε 1 δις δολάρια μεταναστών που έφτανε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 πιστεύεται ότι αύξανε την συνολική ετήσια παραγωγή κατά 3,25 δις δολάρια. Αυτό συνέβαινε επειδή οι αγροτικές κοινότητες, χρησιμοποιούσαν τα εμβάσματα για να αγοράσουν περισσότερο εξοπλισμό, λιπάσματα και άλλα είδη, που βοήθησαν στην πολλαπλάσια αύξηση της παραγωγής⁴⁴.

8.3.5 ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗ

Αν και η περισσότερη προσοχή επικεντρώνεται στην μετανάστευση στο εξωτερικό, ένα σημαντικό ποσοστό μεταναστών επιστρέφουν. Αυτό είναι πιο εμφανές στην περίπτωση των εργαζομένων με συμβάσεις. Από την άλλη πλευρά, πολλοί άνθρωποι, που μεταναστεύουν με στόχο την μακροπρόθεσμη εγκατάσταση, αλλάζουν τα μυαλά τους μετά από μερικά χρόνια. Κάποιοι επιστρέφουν από απογοήτευση. Άλλοι φεύγουν όταν έχουν συσσωρεύσει επαρκή κεφάλαια. Αλλά συχνά ο αποφασιστικός παράγοντας είναι η κατάσταση στη χώρα προέλευσης. Εάν οι οικονομικές προοπτικές βελτιώνονται συνέχεια, τότε η επιστροφή φαίνεται μια πιο ελκυστική πρόταση. Πολλοί άνθρωποι επιστρέφουν στην Ασία, κυρίως στην Ταϊβάν και στην Κίνα, για να επωφεληθούν από τις νέες ευκαιρίες. Στην Ταϊβάν, όπου πολλοί άνθρωποι επιστρέφουν για εργασία σε βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας, ονομάζουν το φαινόμενο αυτό «ροή επιστροφής του ανθρώπινου ταλέντου». Επιπλέον, πολλοί Κινέζοι, που είχαν πάει στις ΗΠΑ σαν φοιτητές και παρέμειναν για να εργαστούν και έχουν πολιτογραφηθεί σαν αμερικανοί πολίτες, είναι πλέον περιζήτητοι στην Ασία. Η επιστροφή στην πατρίδα δεν είναι πάντα ομαλή. Μετανάστες που επιστρέφουν, οι οποίοι συχνά είναι πλουσιότεροι από τους ανθρώπους γύρω τους, μπορεί να δημιουργήσουν δυσαρέσκεια. Έτσι

⁴³ <http://www.migrationinformation.org/datahub/remittances/Mexico.pdf>, πρόσβαση στις 18/11/13.

⁴⁴ http://www.pstalker.com/migration/mg_emig_4.htm, πρόσβαση στις 18/11/2013.

μετανάστες που επιστρέφουν στην πατρίδα τους σαν συνταξιούχοι, μπορεί να γίνουν ένας εύκολος στόχος για εγκληματίες. Μερικοί παλινοστούντες, που βρίσκουν δυσκολίες στο να εγκατασταθούν, αποφασίζουν να ξαναμεταναστεύσουν. Λιγότερο ευπρόσδεκτοι επιστρέφοντες είναι εκείνοι που είχαν απελαθεί ως εγκληματίες. Μεταξύ του 1993 και του 2003, οι ΗΠΑ απέλασαν πάνω από 40.000 εγκληματίες στην Κεντρική Αμερική, αφού έχουν πρώτα παραμείνει για πάνω από ένα χρόνο στις φυλακές, συχνά για αδικήματα ναρκωτικών. Ο υπουργός Εξωτερικών της Γουιάνας έχει παραπονεθεί ότι οι ΗΠΑ δέχονται μορφωμένους μετανάστες από τη Γουιάνα και της επιστρέφουν εγκληματίες: «Μας στέλνετε τα κατακάθια της κοινωνίας σας, και, την ίδια στιγμή, αρπάζετε τους εκπαιδευτικούς και τους νοσηλευτές μας»⁴⁵.

8.3.6 ΔΙΕΘΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Η διεθνής μετανάστευση δημιουργεί νέους κοινωνικούς χώρους. Η διασπορά στο εξωτερικό δεν είναι κάτι καινούργιο. Εβραίοι, Αρμένιοι, και πολλοί άλλοι έχουν διατηρήσει διάσπαρτες κοινότητες σε όλο τον κόσμο. Στις μέρες μας, με τις φθηνότερες μεταφορές και επικοινωνίες, είναι πιο εύκολο για αυτούς τους ανθρώπους να παραμείνουν σε στενή επαφή και να σχηματίσουν πιο συνεκτικές διεθνικές κοινότητες. Εάν οι χώρες προέλευσης και προορισμού βρίσκονται κοντά, τότε οι μετανάστες μπορούν να ταξιδεύουν τακτικά από τη μία χώρα στην άλλη. Πολλοί πλούσιοι Κινέζοι έχουν εκτεταμένα επιχειρηματικά συμφέροντα στο Χονγκ Κονγκ, στην Ταϊβάν, στην ηπειρωτική Κίνα και αλλού στην Ασία, αλλά προτιμούν την ασφάλεια του διαβατηρίου από την Αυστραλία ή τον Καναδά ή από οποιαδήποτε άλλη χώρα. Έτσι μεταναστεύουν με τις οικογένειές τους, και μετά ταξιδεύουν πέρα-δώθε για να εργαστούν, και συνήθως αναφέρονται ως «αστροναύτες». Στην περίπτωση αυτή, παραδόξως είναι η οικογένεια που έχει μεταναστεύσει και όχι ο εργαζόμενος. Οι μετανάστες έχουν αξιοποιήσει τη δυνατότητα να επωφεληθούν πλήρως από την πρόοδο στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Χρησιμοποιούν τηλέφωνα και e-mail για να κρατήσουν επαφή με τις κοινότητες καταγωγής τους. Οι δυνατότητες για να επικοινωνήσουν με την πατρίδα έχουν αυξηθεί δραματικά με τη ύπαρξη των κινητών τηλεφώνων, τα οποία έχουν φέρει τις αγροτικές περιοχές διαφόρων χωρών σε στενότερη επαφή με τον έξω κόσμο. Μία άλλη σημαντική χρήση είναι η παρακολούθηση των εμβασμάτων που αποστέλλονται μέσω άτυπων συστημάτων μεταφοράς χρημάτων. Αν και τα περισσότερα εμβάσματα παραμένουν εντός των οικογενειών, υπάρχουν επίσης πολλά παραδείγματα των μεταναστών που υποστηρίζουν την ανάπτυξη της κοινότητάς τους πίσω στην πατρίδα. Τέτοιες ενώσεις είναι ενεργές σε πολλά μέρη του κόσμου. Μια μελέτη του 1996 διαπίστωσε ότι μέσα σε δέκα χρόνια οι μετανάστες είχαν συνεισφέρει περισσότερα από 2 εκατομμύρια δολάρια για τη χρηματοδότηση 146 έργων. Κεφάλαια μεταναστών πιστεύεται ότι έχουν συμβάλει σε περισσότερες από τις μισές υποδομές της περιοχής⁴⁶. Στο παρελθόν λίγες χώρες προέλευσης είχαν δώσει σημασία στη διασπορά τους, αλλά ένας αριθμός χωρών, όπως η Ινδία, κάνουν τώρα προσπάθειες να επικοινωνήσουν μαζί τους. Αυτό γίνεται εν μέρει για να ενθαρρύνουν τα εμβάσματα και την επιστροφή των μεταναστών, αλλά και επειδή αυτές οι διεθνικές κοινότητες αποκτούν επίσης όλο και μεγαλύτερη πολιτική σημασία, μια χρήσιμη πηγή ψήφων και πόρων για πολιτικές εκστρατείες. Από την άλλη πλευρά, την ίδια στιγμή, οι κοινότητες στο εξωτερικό μπορούν επίσης να γίνουν χρηματοδότες ομάδων ανταρτών, όπως γίνεται με τους Τίγρεις Ταμίλ στη Σρι Λάνκα.

⁴⁵ http://www.pstalker.com/migration/mg_emig_5.htm, πρόσβαση στις 18/11/2013.

⁴⁶ http://www.pstalker.com/migration/mg_emig_6.htm, πρόσβαση στις 18/11/2013.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ & ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

9.1 ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΙΣΗ

Η παγκοσμιοποίηση θεωρητικά θα πρέπει κατ' αρχήν να βοηθήσει στη σταδιακή εξίσωση των εισοδημάτων διεθνώς και να μειώσει την ανάγκη των ανθρώπων για μετανάστευση σε αναζήτηση υψηλότερων μισθών. Στο παρελθόν έχουν υπάρξει πράγματι σημαντικές περιόδους διεθνούς σύγκλισης μεταξύ των πλουσιότερων χωρών. Ένας λόγος ήταν το εμπόριο και η μείωση του κόστους μεταφοράς. Το 1870 η τιμή των δημητριακών ήταν 60% υψηλότερη στο Λίβερπουλ από ότι στο Σικάγο, αλλά το 1912 η διαφορά ήταν μόνο 15%. Οι χαμηλότερες τιμές των τροφίμων σημαίνουν επίσης μεγαλύτερους «πραγματικούς» μισθούς. Μια άλλη αιτία της σύγκλισης κατά την περίοδο αυτή ήταν η μαζική μετανάστευση, η οποία έτεινε να συγκεντρώσει τις μισθολογικές αυξήσεις στο Νέο Κόσμο. Επιπλέον, ταυτόχρονα, υπήρξε επίσης σημαντική σύγκλιση των αμοιβών στο εσωτερικό της Ευρώπης, αυτό οφειλόταν κυρίως στις διασυνοριακές επενδύσεις και στην ανάπτυξη του εμπορίου στην Ευρώπη μετά τη σύσταση της οντότητας που σήμερα ονομάζεται Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην Ευρώπη αυτή η σύγκλιση σαφώς ήταν μια αιτία μείωσης της μετανάστευσης. Στο μεγαλύτερο μέρος του υπόλοιπου του κόσμου, όμως, η εικόνα ήταν πολύ διαφορετική, καθώς οι πλουσιότερες χώρες απομακρύνονταν όλο και περισσότερο προς τα μπροστά από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Μια μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας εκτίμησε ότι το 1879 το κατά κεφαλήν εισόδημα της πλουσιότερης χώρας (των ΗΠΑ) ήταν εννέα φορές μεγαλύτερο από εκείνο των φτωχότερων χωρών, όπως η Αιθιοπία. Αντίθετα, το 1960 το εισόδημα των ΗΠΑ ήταν 50 φορές μεγαλύτερο. Η νεοκλασική οικονομική θεωρία αναφέρεται σε μια σύγκλιση με την έκφραση «εξίσωση των τιμών των παραγόντων», και λέει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, των εμπορευμάτων, και των ανθρώπων πέρα από τα εθνικά σύνορα θα πρέπει να τείνει να εξισώσει και τελικά να φέρει τις τιμές και τις αμοιβές παντού στο ίδιο επίπεδο μεταξύ όλων των χωρών. Θεωρητικά αυτό θα πρέπει να φέρει τα εισοδήματα σε μια κατάσταση ισορροπίας, ενώ τα κεφάλαια θα πρέπει να κινούνται προς την αντίθετη κατεύθυνση, αναζητώντας μέρη όπου τα επενδυτικά κεφάλαια είναι λιγότερα και τα ποσοστά κέρδους ψηλότερα. Από τη στιγμή που θα επιτευχθεί κάποια εξισορρόπηση, στη συνέχεια οι φτωχότερες χώρες θα μπορούν να είναι σε θέση να στέλνουν εμπορεύματα αντί για ανθρώπους. Είναι σαφές ότι αυτό δεν συμβαίνει. Η παγκοσμιοποίηση λαμβάνει χώρα με μια πολύ διαστρεβλωμένη μορφή. Φαίνεται, λοιπόν, ότι η παγκοσμιοποίηση είναι κατά κάποιο τρόπο μια ασαφής έννοια. Με την κυριολεκτική της έννοια, η παγκοσμιοποίηση συνεπάγεται ότι οι διακριτές εθνικές οντότητες αυτοδιαλύονται, έτσι ώστε όλες οι σημαντικές πολιτικές και οικονομικές αποφάσεις να εφαρμόζονται τελικά σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην πράξη, όμως, η λέξη χρησιμοποιείται γενικότερα πιο χαλαρά, έτσι ώστε σχεδόν όλες οι διεθνείς διαδικασίες να θεωρούνται πτυχές της παγκοσμιοποίησης.

9.2 ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΝΤΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Ένα κέρδος από τη λειτουργία του δίκαιου εμπορίου θα πρέπει να είναι η δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας στις χώρες προέλευσης των μεταναστών. Η βασική θεωρία του εμπορίου υποστηρίζει ότι οι πλουσιότερες χώρες, οι οποίες έχουν περισσότερα κεφάλαια, θα πρέπει να ειδικεύονται σε προϊόντα στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας, όπως τα αυτοκίνητα ή οι εργαλειομηχανές. Αντίστοιχα, οι φτωχές χώρες, οι οποίες έχουν περισσότερα και φθηνότερα εργατικά χέρια, θα πρέπει να εξειδικεύονται σε δραστηριότητες εντάσεως εργασίας, όπως τα ενδύματα ή τα παιχνίδια. Δεδομένου ότι θεωρητικά από το ελεύθερο εμπόριο θα πρέπει να κερδίζουν όλοι, τότε θα πρέπει όλες οι χώρες να μειώσουν τους δασμολογικούς φραγμούς. Στην πράξη τα πράγματα δεν λειτουργούν με αυτόν τον τρόπο. Οι

εμπορικοί φραγμοί έχουν πέσει, αλλά με ένα μονόπλευρο τρόπο. Σαν αποτέλεσμα, σε παγκόσμιο επίπεδο οι πλουσιότερες χώρες έχουν αναγκάσει τις φτωχές χώρες να ρίξουν τις δικές τους «άμυνες», αλλά έχουν διασφαλίσει την προστασία των πιο ευάλωτων δικών τους βιομηχανιών, διατηρώντας τους εισαγωγικούς δασμούς για αυτά ακριβώς τα αγαθά, όπως τα γεωργικά προϊόντα και τα ενδύματα, που είναι τα προϊόντα που μπορούν να εξάγουν ανταγωνιστικά οι αναπτυσσόμενες χώρες. Η ειρωνεία είναι ότι μερικές από αυτές τις βιομηχανίες στις πλουσιότερες χώρες, μπορούν να επιβιώσουν μόνο χρησιμοποιώντας κακοπληρωμένο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό. Ακόμη και αν το εμπόριο βιομηχανικών προϊόντων ήταν περισσότερο ελεύθερο πραγματικά, είναι αμφίβολο, ωστόσο, ότι θα μπορούσε να υποκαταστήσει σε μεγάλο βαθμό τη μετανάστευση. Αυτό συμβαίνει επειδή στις μέρες μας η βιομηχανία δεν είναι ένας πολύ σημαντικός εργοδότης, γιατί συνεχώς συρρικνώνεται σαν τομέας απασχόλησης. Μια περισσότερο υποσχόμενη μορφή υποκατάστασης θα μπορούσε να γίνει μέσω του εμπορίου στον τομέα των υπηρεσιών. Οι πρόοδοι στον τομέα των τεχνολογιών επικοινωνιών και πληροφορικής, κάνουν πλέον πολύ πιο εφικτό το εμπόριο υπηρεσιών διαμέσου των διεθνών συνόρων. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την ηλεκτρολόγηση πληροφοριών, έτσι ώστε τα δεδομένα να τροφοδοτούνται σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Τηλεφωνικά κέντρα επίσης ξεφυτρώνουν σε όλο τον κόσμο. Στις ημέρες μας, ινδικές εταιρείες όπως η Infosys, η Wipro Technologies και η Tata πωλούν με επιτυχία τις υπηρεσίες τους για την ανάπτυξη λογισμικού, για τη λειτουργία τηλεφωνικών κέντρων, για την εξυπηρέτηση πελατών e-mail και για επεξεργασία μισθοδοσιών. Ακόμα κι έτσι, οι εργασίες αυτές μπορεί να απασχολήσουν συνήθως μόνο ένα μικρό και καλά εκπαιδευμένο τμήμα του εργατικού δυναμικού⁴⁷.

9.3 ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να μειώσει την ανάγκη για μετανάστευση, αν οι εταιρείες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επέλεγαν να επενδύσουν περισσότερα στις αναπτυσσόμενες χώρες και ως εκ τούτου να δημιουργούνται εκεί περισσότερες θέσεις εργασίας. Οι χρηματοοικονομικές επενδύσεις μπορούν να δημιουργήσουν ανάπτυξη και απασχόληση, αλλά επίσης μπορούν να εκθέσουν τις αναπτυσσόμενες χώρες σε τεράστιους κινδύνους. Οι επενδύσεις αυτές πραγματοποιούνται μέσω ιδιωτικού δανεισμού, είτε μέσω τραπεζών, είτε μέσω εταιρειών που πωλούν ομόλογα για να αντλήσουν μετρητά. Τα διεθνή δάνεια πρέπει να επιστραφούν και τα μερίσματα πρέπει να πληρωθούν σε ξένο νόμισμα. Αυτό δεν είναι απαραίτητο να είναι πρόβλημα, όταν η συναλλαγματική ισοτιμία είναι σταθερή. Αλλά αν υπάρχει μια πτώση της αξίας του νομίσματος, στη συνέχεια οι επιχειρήσεις μπορεί να βρεθούν σύντομα σε δυσκολία να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους προς τους ξένους. Μια άλλη επιλογή είναι η κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου. Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου περιλαμβάνουν ιδρύματα του εξωτερικού, όπως για παράδειγμα, τα συνταξιοδοτικά ταμεία του Ηνωμένου Βασιλείου, που προχωρούν σε αγορές μετοχών σε εταιρείες στο Μεξικό και τις Φιλιππίνες. Αν υπάρξει μια οικονομική κρίση, τότε οι ξένοι επενδυτές συχνά πουλούν τις μετοχές τους μαζικά και προκαλούν την κατάρρευση των χρηματιστηρίων. Μια πιο σταθερή μορφή ροής κεφαλαίων είναι μέσω άμεσων ξένων επενδύσεων από τις πολυεθνικές εταιρείες. Στην περίπτωση αυτή, μια πολυεθνική εταιρεία κατασκευάζει ή αγοράζει ένα εργοστάσιο και αρχίζει να παράγει αγαθά εκεί, είτε για τοπική κατανάλωση είτε για εξαγωγή. Δεδομένου ότι το κεφάλαιο είναι δεσμευμένο σε πάγια περιουσιακά στοιχεία, είναι πιο δύσκολο για την εταιρεία να φύγει και έτσι η επένδυση είναι λιγότερο ευάλωτη σε βραχυπρόθεσμες οικονομικές κρίσεις. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις αντιπροσωπεύουν σήμερα το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης στις αναπτυσσόμενες

⁴⁷ http://www.pstalker.com/migration/mg_global_2.htm, πρόσβασης στις 18/11/2013.

χώρες και μπορούν να μειώσουν την ανάγκη για τη μετανάστευση με δύο τρόπους. Ο πρώτος είναι με την παροχή απασχόλησης, αν και απασχολούν σχετικά λίγους ανθρώπους. Διαθέτουν παραγωγή υψηλής έντασης εργασίας στις αναπτυσσόμενες χώρες, το κάνουν σε βιομηχανικές ζώνες μεταποίησης για εξαγωγές. Αυτές είναι αφορολόγητες περιοχές, όπου ντόπιοι συναρμολογούν προϊόντα από εισαγόμενα εξαρτήματα για την παραγωγή τελικών προϊόντων, τα οποία στη συνέχεια επανεξάγονται. Το άλλο πιο μακροπρόθεσμο όφελος των άμεσων ξένων επενδύσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες θα μπορούσε να ήταν η μεταφορά τεχνολογίας, με την κατάρτιση των ντόπιων ανθρώπων και η δημιουργία εξαγωγικών πωλήσεων. Στην πράξη, ωστόσο, οι επενδυτές προσπαθούν να αποφεύγουν τον κίνδυνο και είναι πιο πιθανό να ακολουθήσουν την ανάπτυξη, παρά να την δημιουργήσουν και να την δυναμώσουν. Σαν αποτέλεσμα, οι περισσότερες άμεσες ξένες επενδύσεις είναι εξαιρετικά συγκεντρωμένες και συχνά πηγάζουν από μια ανεπτυγμένη χώρα στην άλλη. Φαίνεται απίθανο, επομένως, ότι είτε το εμπόριο είτε οι επενδύσεις, θα δημιουργήσουν ικανοποιητική απασχόληση ώστε να απορροφηθούν τα εκατομμύρια των ανθρώπων που εισέρχονται στην αγορά εργασίας κάθε χρόνο.

9.4 ΑΜΟΡΤΙΣΕΡ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η παγκοσμιοποίηση και η οικονομική ανάπτυξη ή κρίση αναλόγως, κάνει πολύ περισσότερους ανθρώπους να ανοιχτούν προς την προοπτική μιας μετανάστευσης. Εκτός από τα διεθνή τραπεζικά δάνεια και τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου υπάρχουν τεράστιες ροές στις αγορές συναλλάγματος. Οι διαπραγματευτές στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος χειρίζονται δισεκατομμύρια δολάρια κάθε μέρα και μπορεί να επιλέξουν να επιτεθούν στο νόμισμα κάποιας χώρας, οδηγώντας το σε μια ραγδαία καθοδική πορεία. Όταν οι επενδυτές εγκαταλείπουν μια χώρα, το ίδιο κάνουν και οι μετανάστες, γιατί οι οικονομικές και οι νομισματικές κρίσεις προκαλούν μετανάστευση. Ακριβώς όπως η προσφορά των μεταναστών είναι πιθανό να αυξηθεί, το ίδιο πιθανό είναι να αυξηθεί και η ζήτηση. Στην πραγματικότητα, όλο και περισσότερα είδη εργασιών ταξινομούνται σαν εργασίες που ταιριάζουν σε μετανάστες και δεδομένης της γήρανσης του πληθυσμού στις πλουσιότερες χώρες, θα υπάρξουν περισσότερες ανάγκες για τους μετανάστες παροχής ιατρικών και άλλων υπηρεσιών φροντίδας. Κατά συνέπεια, οι πλούσιες χώρες θα αναγκάζονται να δελεάζουν εκατομμύρια ανθρώπους να ταξιδεύουν και να εργάζονται παράνομα. Οι διεθνείς μετανάστες έχουν γίνει έτσι το «αμορτισέρ» της παγκόσμιας οικονομίας, απορροφώντας τα σοκ των κρίσεων και αναγκασμένοι να ξεκινούν επικίνδυνα ταξίδια και να εργάζονται παράνομα και εκτεθειμένα σε όλες τις μορφές κακοποίησης και εκμετάλλευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁴⁸⁴⁹⁵⁰

10.1 ΓΕΝΙΚΑ

Ο άνθρωπος προσπαθούσε ανέκαθεν να βρει μια καλύτερη τύχη, όταν ο τόπος που γεννήθηκε δεν μπορούσε να του προσφέρει εκείνα που χρειαζόταν για να ζήσει μια ζωή υποφερτή και μέσα στα υπάρχοντα κοινωνικά πλαίσια, έτσι ξεκίνησε η μετακίνηση των ανθρώπων.⁵¹ Το θέμα της μετανάστευσης είναι τεράστιο, πολύπλοκο και είναι ασφαλώς αντικείμενο κοινωνιολογικής έρευνας, αλλά και ιστορικής μελέτης για το μέλλον των χωρών μέσα στα νέα πλαίσια που κάθε φορά δημιουργούνται. Εκδηλώνεται διαχρονικά και σε παγκόσμια κλίμακα. Έρευνες δείχνουν ότι μεταναστεύουν για οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς, θρησκευτικούς αλλά και για πολιτιστικούς λόγους. Στη σημερινή εποχή, το πρόβλημα της μετανάστευσης στην Ελλάδα έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις, λόγω των σημαντικών πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών που συντελέστηκαν στον κόσμο και ιδιαίτερα στην Ανατολική Ευρώπη και στην Βαλκανική, και μάλιστα στην ελληνική πραγματικότητα παρουσιάζεται με αντεστραμμένους όρους. Δηλαδή η Ελλάδα από χώρα αποστολής μεταναστών τις δεκαετίες 1920-1960 του 20^{ου} αιώνα, έχει γίνει τώρα μια χώρα υποδοχής μεταναστών. Αυτό, πέραν των άλλων ευνόητων θεμάτων, δημιουργεί ένα επιπλέον πρόβλημα στη χώρα, όπως η αύξηση των φαινομένων ξενοφοβίας και ρατσισμού, που τείνουν να παίρνουν ολοένα και πιο ανησυχητικές διαστάσεις.

10.2 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

10.2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Για το μεγαλύτερο μέρος της σύγχρονης ιστορίας της, η Ελλάδα ήταν μια χώρα αποστολής μεταναστών. Πράγματι, μια σύντομη ιστορική επισκόπηση των μεταναστευτικών τάσεων προς την Ελλάδα από τον εικοστό αιώνα και μετά, περιορίζεται κυρίως στις εισροές από τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, λόγω των Βαλκανικών πολέμων, στους πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και στους πρόσφυγες από την Αίγυπτο. Οι πρόσφυγες αυτοί ήταν κυρίως ελληνικής καταγωγής, σαν αποτέλεσμα εντάχθηκαν γρήγορα στην κοινωνία της χώρας υποδοχής τους, κυρίως για λόγους εξωτερικής πολιτικής και η επίπτωσή τους στην ελληνική οικονομία και το εμπόριο ήταν θετική. Η οικονομική υπανάπτυξη της χώρας δεν ενθάρρυνε ιδιαίτερα τη μετανάστευση προς αυτή. Αντίθετα, οι Έλληνες μετανάστευσαν σε σημαντικούς αριθμούς, κυρίως στη βόρεια Ευρώπη (Γερμανία, Βέλγιο), στις ΗΠΑ και στην Αυστραλία. Η μετανάστευση, όμως, σχεδόν σταμάτησε στα μέσα έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970, μετά την επιβολή περιορισμών στη μετανάστευση από τα καθεστώτα της Βόρειας Ευρώπης. Η ένταξη της χώρας στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.), λίγο μετά (το 1981), άρχισε να αλλάζει τις οικονομικές συνθήκες και καθώς οι ευκαιρίες απασχόλησης και η ανάπτυξη μεγάλωναν, η μετανάστευση προς το εξωτερικό μειώθηκε σταδιακά και περιορίστηκε κυρίως σε μετανάστευση φοιτητών για σπουδές⁵². Οι γεωπολιτικές αλλαγές του

---

⁴⁸ Σούλης Σωτήρης, (1991), Το παράνομο αλλοδαπό εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα, άρθρο στο Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής Σήμερα, έκδοση Ιδρύματος Καράγιωργα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 443-449.

⁴⁹ <http://1epal-argyroupolis.eu/index.php/to-sxoleio-mas/δραστηριότητες/projects/σχολικό-έτος-2012-2013/244-εξωτερική-μετανάστευση-των-ελλήνων>, πρόσβαση στις 5/12/2013.

⁵⁰ <http://blogs.sch.gr/lykrafin/files/2012/01/metanasteusi.ppsx>, πρόσβαση στις 5/12/2013.

⁵¹ http://www.livopedia.gr/index.php/Ελλάδα_Δημογραφία, πρόσβαση στις 30/11/2013.

⁵² Triandafyllidou Anna, (2013) Migration in Greece: People, Policies and Practices, στο site http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/doc1_36858_19016118.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.

1989, μετέτρεψαν γρήγορα τη χώρα σε κύρια επιλογή για μια σειρά από κυρίως παράνομους μετανάστες από τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, την πρώην Σοβιετική Ένωση, και αργότερα από τη Νότια Ασία, τη Μέση Ανατολή και την Υποσαχάρια Αφρική. Η οικονομία στην Ελλάδα, η οποία χαρακτηρίζεται από μια σειρά από τομείς εντάσεως εργασίας (τουρισμός, γεωργία, κατασκευές) και μια τεράστια, βαθιά ριζωμένη παραοικονομία, προσέφερε ευκαιρίες απασχόλησης σε αυξανόμενους αριθμούς μεταναστών. Επίσης, η βελτίωση των οικονομικών συνθηκών (αυξήσεις μισθών και γενική βελτίωση στο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της χώρας), καθώς και η αλλαγή των κοινωνικών και εργασιακών αναγκών (όπως η αύξηση του αριθμού των γυναικών που εισέρχονταν στην αγορά εργασίας και η γήρανση της ελληνικής κοινωνίας και η συναφής αύξηση της ανάγκης για φροντίδα στο σπίτι για τους ηλικιωμένους γονείς και τα παιδιά), λειτούργησε σαν ισχυρός παράγοντας έλξης για την απασχόληση μεταναστών, ιδιαίτερα σε αδήλωτη εργασία υπηρεσιών φροντίδας και καθαρισμού. Η ξαφνική αύξηση της εισροής μεταναστών ήταν ένα απροσδόκητο φαινόμενο, τόσο για την κυβέρνηση, όσο και για τον πληθυσμό. Η μεταναστευτική πολιτική χαρακτηριζόταν κυρίως από τη διοικητική και πολιτική σύγχυση και μια μάλλον απρόθυμη ανάγκη ασχολίας με την υπερεκπροσώπηση των παράνομων μεταναστών, που εργάζονταν στην άτυπη αγορά εργασίας σε όλη την ελληνική οικονομία. Μέχρι το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990, το κύριο μέσο της μεταναστευτικής πολιτικής αποτελείτο από μέτρα νομιμοποίησης και από μια αυξανόμενη έμφαση στους συνοριακούς ελέγχους. Θέματα ένταξης (συμπεριλαμβανομένης της πολιτογράφησης και της απόκτησης της ιθαγένειας για την αυξανόμενη δεύτερη γενιά μεταναστών στην Ελλάδα), μπήκαν στην πολιτική ατζέντα μόλις στα μέσα της δεκαετίας του 2000. Το ξέσπασμα της ελληνικής οικονομικής κρίσης στα μέσα του 2009 και τα σοβαρά μέτρα λιτότητας, που την ακολούθησαν, άλλαξαν δραματικά τις συνθήκες σε ολόκληρη τη χώρα και αναπόφευκτα επηρέασαν βαθιά το τοπίο της μετανάστευσης. Τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού για το τελευταίο τρίμηνο του 2012 τοποθετούν την συνολική ανεργία στο 26%, αλλά ανεβάζουν την ανεργία των υπηκόων τρίτων χωρών στο 38% και αυτή των ανδρών μεταναστών που προέρχονται από χώρες μη μέλη της Ε.Ε. στο 40%. Τα στοιχεία από τη βάση δεδομένων του Υπουργείου Εσωτερικών, για τις έγκυρες άδειες παραμονής, τις τοποθετούν στις 440.118 (στις 31 Δεκεμβρίου 2012), που αντιπροσωπεύει το χαμηλότερο αριθμό κατά την τελευταία δεκαετία. Η μείωση των έγκυρων αδειών παραμονής δείχνει ότι ορισμένοι μετανάστες μπορεί να επιστρέφουν στις χώρες καταγωγής τους. Ωστόσο, είναι πολύ δύσκολο να καθοριστεί πόσοι μετανάστες έχουν επιστρέψει στις χώρες καταγωγής τους και πόσοι έχουν μείνει στην Ελλάδα, αλλά έχουν χάσει το νομικό καθεστώς παραμονής τους, επειδή δεν μπόρεσαν να ανανεώσουν την άδεια παραμονής τους, αφού ήταν άνεργοι. Κατά την τελευταία δεκαετία, και ιδιαίτερα από το 2007, η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με σημαντικές μεταναστευτικές πιέσεις από τους παράνομους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο από την Ασία και την Αφρική, που φτάνουν στην Ελλάδα μέσω Τουρκίας. Ενώ μέχρι το 2009 η προτιμώμενη οδός ήταν να διασχίσει κανείς σε πολύ σύντομο χρόνο τα στενά μεταξύ των τουρκικών ακτών και των ελληνικών νησιών του Αιγαίου, από τότε, οι διαδρομές έχουν αλλάξει. Ο κύριος όγκος της παράνομης μετανάστευσης και των αιτούντων άσυλο φθάνουν μέσω των χερσαίων ελληνοτουρκικών συνόρων στη βορειοανατολική γωνιά της Ελλάδας κατά μήκος του ποταμού Έβρου, και μέσω των νησιών, πιο συγκεκριμένα, στη Λέσβο, στη Ρόδο, τη Σάμο, τη Χίο, την Κω και σε άλλα νησιά. Φαινόμενο που εκτείνεται σε όλο τον κόσμο, καθώς στις 30 Αυγούστου του 2016 έγινε η μαζικότερη εισροή μεταναστών στην Ευρώπη. Σχεδόν 3.000 μετανάστες διασώθηκαν ανοιχτά της Σικελίας σε 30 διαφορετικές αποστολές σύμφωνα με το λιμενικό σώμα της Ιταλίας. Σύμφωνα με τον ΔΟΜ 105.000 μετανάστες έχουν καταφθάσει στην Ιταλία με πλοιάρια το έτος 2016 κυρίως από τη Λιβύη. Η δυναμική αυτών των διαδρομών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συνεχή πολιτική ανασφάλεια και τους πολέμους σε διάφορα μέρη όπως το Αφγανιστάν, το Πακιστάν,

το Ιράκ, τη Σομαλία και, πιο πρόσφατα, στη Συρία), καθώς και από τα ακραία καιρικά φαινόμενα και τα συνολικά ψηλά επίπεδα της φτώχειας σε άλλα μέρη της Ασίας και της Αφρικής όπως το Μπαγκλαντές, αλλά και σε χώρες της Δυτικής Αφρικής. Η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα άφιξης στην Ευρώπη για τους παράνομους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο, οι οποίοι συχνά κατευθύνονται προς τα δυτικά και τα βόρεια. Κατά τα τελευταία 3-4 χρόνια, οι σχετικές διαδρομές των παράνομων μεταναστών και των αιτούντων άσυλο μέσω του Μαρόκου και της Ισπανίας, καθώς και μέσω της Λιβύης και της Ιταλίας έχουν μειωθεί σε μεγάλο βαθμό⁵³. Το ελληνικό σύστημα ασύλου δεν έχει υπάρξει λειτουργικό, αφήνοντας χιλιάδες ανθρώπους παγιδευμένους στην Ελλάδα, χωρίς χαρτιά, χωρίς βοήθεια και χωρίς τα μέσα για να αγοράζουν τα προς το ζην. Εξ αιτίας αυτών των προβλημάτων και παρόλο που η ευρωπαϊκή νομοθεσία για το άσυλο και ιδίως ο κανονισμός Δουβλίνο II προβλέπει ότι οι αιτήσεις ασύλου θα πρέπει να υποβάλλονται για επεξεργασία στην πρώτη ασφαλή χώρα άφιξης στην Ε.Ε. Αυτοί οι δύο παράγοντες, η μη διαχείριση του ασύλου και της παράνομης μετανάστευσης και η οικονομική κρίση, προκάλεσαν μια πραγματική ανθρωπιστική κρίση στο κέντρο της Αθήνας. Οι παράνομοι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο, συχνά συλλαμβάνονται, κρατούνται για ένα χρονικό διάστημα και στη συνέχεια αφήνονται ελεύθεροι με μια απόφαση απέλασης. Προχώρησαν και συγκεντρώθηκαν στις μεγάλες πόλεις, κυρίως την Αθήνα, χωρίς όμως πολλές ελπίδες, είτε για να βρουν μια δουλειά και να αποκτούν τα προς το ζην, είτε η περίπτωση τους για άσυλο να επεξεργαστεί και να προχωρήσουν ή ακόμη και να τακτοποιηθούν (όπως συνέβη τα τελευταία 15 χρόνια στην Ελλάδα και άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης) και να ενσωματωθούν. Η κατάσταση αυτή προκάλεσε πολιτική κρίση στην Ελλάδα, καθώς η συντηρητική κυβέρνηση, που βρισκόταν στην εξουσία από το 2004 έως και το 2009, έπαιξε την κάρτα της καταστολής της παράνομης μετανάστευσης και της αποκάλυψης των «ψευδώς» αιτούντων άσυλο, για να κατευνάσει το ανήσυχο εκλογικό σώμα. Το ίδιο έχει συμβεί τα τελευταία χρόνια, πρώτα με τη σοσιαλιστική κυβέρνηση (2009-2011) και αργότερα με τη συντηρητική κυβέρνηση (από το καλοκαίρι του 2012). Και οι δύο κυβερνήσεις πρόταξαν μια κρίση μετανάστευσης, συνδέοντας την παράτυπη μετανάστευση και το άσυλο με τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και της κοινωνίας, επιδιώκοντας να θολώσουν το γεγονός ότι αυτά τα δύο φαινόμενα εγκλωβίστηκαν επίσης στην κατολίπηση της συνολικής οικονομικής και πολιτικής κρίσης. Τον Αύγουστο του 2012, το ελληνικό Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (IOM) υπέγραψαν μια συμφωνία ύψους 10 εκατ. ευρώ για τον εθελοντικό επαναπατρισμό 7.000 ατόμων. Επιπλέον, το ίδιο υπουργείο ξεκίνησε τη λειτουργία του σχεδίου «Ξένιος Ζευς» με στόχο τη σύλληψη παράνομων μεταναστών. Η επιχείρηση είχε στόχο κυρίως δημόσιους χώρους, όπου είναι πιθανό να συγκεντρώνονται οι μετανάστες, στο κέντρο της Αθήνας και σε άλλες μεγάλες πόλεις, καθώς και σε σημαντικές πόλεις-λιμάνια όπως η Πάτρα και η Ηγουμενίτσα. Περίπου 65.000 άτομα ελέγχθηκαν από την αρχή της λειτουργίας του σχεδίου τον Αύγουστο μέχρι τις 24 Δεκεμβρίου 2012, από τους οποίους μόνο 4.128 συνελήφθησαν για παράνομη παραμονή στη χώρα. Η λειτουργία του σχεδίου επικρίθηκε έντονα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE - European Council on Refugees and Exiles) για τους κινδύνους που συνεπάγεται για τους αιτούντες άσυλο⁵⁴. Τα διστακτικά βήματα του ανοίγματος της υπηκοότητας για την πρώτη και δεύτερη γενιά των μεταναστών, που ζουν στην Ελλάδα, και την ένταξή τους επί ίσοις όροις στην ελληνική κοινωνία και την αγορά εργασίας, έχουν ανατραπεί δραματικά από αυτές τις πρόσφατες εξελίξεις. Το πιο σημαντικό, εξακολουθεί να

⁵³ Triandafyllidou Anna & Maroukis Thanos, (2012), *Migrant Smuggling: Irregular Migration from Asia and Africa to Europe*, Migration, Minorities and Citizenship Series, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

⁵⁴ <http://www.ecre.org/component/downloads/downloads/616.html>, Weekly Bulletin, 7 Σεπτεμβρίου 2012, πρόσβαση στις 6/12/2013.

υπάρχει έλλειψη μιας ενεργού πολιτικής για τη μετανάστευση, που θα λαμβάνει υπόψη τη διεθνή δυναμική της παράτυπης μετανάστευσης και των αιτήσεων ασύλου, καθώς και την εσωτερική δυναμική της αγοράς εργασίας.

10.3 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα, όπως και οι άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης, συγκεντρώνουν συνεχώς μεγάλους αριθμούς νόμιμων και παράνομων μεταναστών. Οι περισσότεροι από αυτούς σκοπεύουν να μετακινηθούν σε πλουσιότερες χώρες της Ευρώπης. Οι λόγοι που καθιστούν την Ελλάδα ελκυστικό προορισμό για μετανάστες είναι οι εξής:

- Η γεωγραφική θέση της χώρας, καθώς η Ελλάδα, από τη μία πλευρά, αποτελεί το νοτιοανατολικό σύνορο της Ε.Ε., και από την άλλη, συνορεύει με την Τουρκία, την Αλβανία και την Π.Γ.Δ.Μ., που είναι χώρες προέλευσης ή διέλευσης μεταναστών.
- Η ύπαρξη εκτεταμένης παραοικονομίας και η αυξημένη ζήτηση της χώρας για φθινό και ευέλικτο εργατικό δυναμικό, συχνά σε κλάδους που παρουσιάζουν μεγάλη εποχικότητα, όπως ο τουρισμός, οι κατασκευές και η γεωργία ή σε οικιακές εργασίες, όπως οι υπηρεσίες καθαριότητας, φροντίδας ηλικιωμένων, αρρώστων και παιδιών, κλπ.⁵⁵

Η κατάρρευση των καθεστώτων στη Βουλγαρία, στη Ρουμανία και ιδιαίτερα στην Αλβανία αιφνιδίασε τον κρατικό μηχανισμό στην Ελλάδα και τον βρήκε εντελώς απροετοίμαστο και ανεπαρκή, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις εξελίξεις. Η Ελλάδα από χώρα αποστολής μετατράπηκε ξαφνικά σε χώρα υποδοχής πολυάριθμων μεταναστών. Παρόλο που στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 οι εκατοντάδες χιλιάδες μεταναστών χωρίς χαρτιά αντιμετωπίστηκαν με σιωπηρή ανοχή από όλους, λόγω του ότι ήταν χρήσιμοι σαν χαμηλόμισθο εργατικό δυναμικό, το νομικό πλαίσιο της μετανάστευσης που υιοθετήθηκε από το 1991 περιείχε εξαιρετικά περιοριστικούς και απαγορευτικούς όρους. Έτσι ακολούθησαν διαδοχικά:

- Ένα πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης σε δύο στάδια που τέθηκε σε εφαρμογή μέσω προεδρικών διαταγμάτων το 1997 συγκέντρωσε αρχικά περίπου 371.640 αιτήσεις, αν και οι αυστηρές προδιαγραφές του απέκλεισαν πολλούς μετανάστες από το δεύτερο στάδιο, ενώ οι άδειες διαμονής εκδίδονταν για σύντομες περιόδους ενός έτους.
- Ο Νόμος 2910/2001, που προέβλεπε ένα δεύτερο πρόγραμμα νομιμοποίησης, κατά το οποίο χορηγήθηκαν σχεδόν 230.000 άδειες διαμονής επί συνόλου περίπου 270.000 αιτήσεων.
- Ο Νόμος 3386/2005, που διαμόρφωσε το πλαίσιο τόσο για μια διαρκή διαδικασία ανανέωσης των νομιμοποιητικών εγγράφων και όσο και για ένα ακόμη πρόγραμμα εκτεταμένης νομιμοποίησης μεταναστών, κατά την οποία εκδόθηκαν περίπου 96.000 νέες άδειες.
- Μία επιπλέον διαδικασία νομιμοποίησης περιορισμένης κλίμακας για ειδικές κατηγορίες μεταναστών το 2007.

---

⁵⁵ <http://irma.eliamep.gr/el/προφίλ-χωρών/ελλάδα/>, πρόσβαση στις 6/12/2013.

Από το 2007 και μετά δεν έχει εφαρμοστεί κανένα νεώτερο πρόγραμμα νομιμοποίησης. Τα προγράμματα νομιμοποίησης είχαν σαν αποτέλεσμα την μείωση του αριθμού των παράνομων μεταναστών στην Ελλάδα, καθώς οι εκτιμήσεις του συνολικού αριθμού των μεταναστών χωρίς χαρτιά στην Ελλάδα από 400.000 το 2000 μειώνονται σε περίπου 300.000 το 2004 και μεταξύ 172.000 και 280.000 το 2007⁵⁶. Υπήρξε μετατόπιση των διεθνών διαδρομών της μετανάστευσης και των διόδων εισόδου στην Ευρώπη, καθώς και προσαρμογή των δικτύων διακίνησης μεταναστών στις καινούργιες πολιτικές εξελίξεις. Έτσι, ο συνολικός αριθμός των μεταναστών χωρίς έγγραφα στην Ελλάδα αρχίζει να αυξάνεται και πάλι, με τις εκτιμήσεις να αναφέρονται σε περίπου 350.000 άτομα το 2010 και σε σχεδόν 400.000 το 2011⁵⁷.

10.4 ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ & ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

10.4.1 ΓΕΝΙΚΑ

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ (UNHCR), ο αριθμός των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα μειώθηκε από 33.300 το 2008 σε 15.900 το 2009. Αυτό οφειλόταν εν μέρει από τη δυσχέρεια ακόμη και στην υποβολή αίτησης ασύλου. Λίγοι (1%) έλαβαν το καθεστώς του πρόσφυγα. Ο αριθμός των αιτήσεων μειώθηκε περαιτέρω το 2010 σε 10.270, αν και το ανεκτέλεστο υπόλοιπο των αιτήσεων ασύλου έφτασε στις 45.000 στα τέλη του 2010. Τον Ιούλιο του 2009, η κυβέρνηση κατήργησε το υπάρχον σύστημα αποδοχής αιτήσεων για χορήγηση ασύλου, και μετέφερε τον καθορισμό του καθεστώτος στην τοπική αστυνομία, γεγονός που αποθάρρυνε περισσότερο τις αιτήσεις. Λόγω των ακατάλληλων εγκαταστάσεων υποδοχής και της περιορισμένης πρόσβασης σε άσυλο, μια σειρά από άλλες ευρωπαϊκές χώρες σταμάτησαν την επιστροφή στην Ελλάδα των αιτούντων άσυλο βάσει της Σύμβασης του Δουβλίνου. Οι αιτήσεις για την πολιτογράφηση στην Ελλάδα ιστορικά βρισκόνταν σε χαμηλά επίπεδα, λόγω των υψηλών διοικητικών τελών και μιας υποβόσκουσας διαδικασίας διακρίσεων. Στα τέλη του 2006, οι ελληνικές αρχές παραιτήθηκαν από το τέλος και στοιχείο των διακρίσεων για τις αιτήσεις πολιτογράφησης από ελληνικής καταγωγής πολίτες της Αλβανίας. Ο αριθμός των πολιτογραφήσεων αυξήθηκε από 10.000 το 2007 σε περίπου 17.000, τόσο το 2008, όσο και το 2009. Η συντριπτική πλειοψηφία (85%) εκείνων που πολιτογραφήθηκαν το 2009 ήταν προηγουμένως Αλβανοί πολίτες. Ο νόμος για την υπηκοότητα άλλαξε το Μάρτιο του 2010 για τη χορήγηση ιθαγένειας στα παιδιά αλλοδαπών γεννημένα στην Ελλάδα, ή για εκείνα με έξι χρόνια ελληνικής εκπαίδευσης, όταν και οι δύο γονείς διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα επί πέντε τουλάχιστον έτη. Ο νόμος χορήγησε επίσης δικαιώματα ψήφου σε τοπικές εκλογές σε αλλοδαπούς με τουλάχιστον πέντε έτη διαμονής και με μακροπρόθεσμη άδεια. Μια Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής δημιουργήθηκε τον Φεβρουάριο του 2010 στο πλαίσιο του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Το Ελληνικό Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.), που δημιουργήθηκε το 2002 για να παράσχει πολιτική υποστήριξη προς την ελληνική κυβέρνηση για τη μετανάστευση, συγχωνεύθηκε με αυτήν την γραμματεία, στο πλαίσιο αυτών των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Τα επίσημα στοιχεία

⁵⁶ Maroukis Th., (2012), Update report Greece: The number of irregular migrants in Greece at the end of 2010 and 2011, Database on Irregular Migration, Update report, στο site http://irregular-migration.net/fileadmin/irregular-migration/dateien/4.Background_Information/4.5.Update_Reports/Maroukis_2012_Update_report_Greece_2.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.

⁵⁷ Maroukis Th., (2012), Update report Greece: The number of irregular migrants in Greece at the end of 2010 and 2011, Database on Irregular Migration, Update report, στο site http://irregular-migration.net/fileadmin/irregular-migration/dateien/4.Background_Information/4.5.Update_Reports/Maroukis_2012_Update_report_Greece_2.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.

από τη Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής του Υπουργείου Εσωτερικών δείχνουν ότι, ενώ η ανανέωση της άδειας διαμονής συνεχίζεται, λίγες νέες άδειες έχουν εκδοθεί τα τελευταία χρόνια και ο αριθμός τους συνεχώς μειώνεται: 46.500 το 2009,

Με δεδομένη την κακή κατάσταση της απασχόλησης, το 2011 η κυβέρνηση μείωσε τον αριθμό των ενσήμων (απόδειξη των ημερών εργασίας) που απαιτούνται για την ανανέωση της άδειας από 200 σε 120 ανά έτος. Ο νόμος του 2011 μετέφερε την επεξεργασία των αδειών για μετανάστες σε Κέντρα Εξυπηρέτησης μιας στάσης (one-stop shops) που έπρεπε να συσταθούν μέχρι τον Σεπτέμβριο 2013, από αυτά τα μισά ήδη λειτουργούν, αν και μερικά δεν έχουν επαρκές προσωπικό. Ο νόμος του Ιανουαρίου του 2011 για τη διαχείριση του ασύλου και της παράνομης μετανάστευσης δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί πλήρως, αν και ένα κέντρο υποδοχής μεταναστών δημιουργήθηκε κοντά στην Αθήνα το 2012, και πολλά άλλα είναι υπό κατασκευή. Τον Απρίλιο του 2012, η ελληνική κυβέρνηση μετέφερε στο διοικητικό της σύστημα την οδηγία της Ε.Ε. για την μπλε κάρτα, δημιουργώντας μια άδεια παραμονής για τους υψηλά ειδικευμένους αλλοδαπούς από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχουν σύμβαση εργασίας ή δεσμευτική προσφορά εργασίας με μισθό τουλάχιστον 1,5 φορά το μέσο ακαθάριστο ετήσιο μισθό που καταβάλλεται στην Ελλάδα και διαθέτουν έγκυρα ταξιδιωτικά έγγραφα και έγκυρη άδεια διαμονής ή εθνική βίζα μακράς διάρκειας και έγγραφα που αποδεικνύουν τα σχετικά υψηλά επαγγελματικά τους προσόντα.

10.4.2 ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΕΛΣΤΑΤ ΤΟΥ 2011

Τα γενικά στοιχεία της απογραφής του Μαΐου του 2011 δημοσιοποιήθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) σε τέσσερις φάσεις⁵⁸:

- στις 22 Ιουλίου 2011 δόθηκαν στη δημοσιότητα τα **προσωρινά αποτελέσματα** απογραφής, σύμφωνα με τα οποία ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας είναι 10.787.690 κάτοικοι, ενώ στην απογραφή του 2001 ήταν 10.934.097.
- στις 31 Ιουλίου 2012, ανακοινώθηκε ότι ο **«νόμιμος» πληθυσμός** της Ελλάδας είναι 9.903.268 κάτοικοι, ενώ το 2001 εκτιμάται πως ήταν 10.205.094.
- στις 28 Δεκεμβρίου 2012 ανακοινώθηκε ότι ο **«μόνιμος» πληθυσμός** της Ελλάδας είναι 10.815.197 κάτοικοι, ενώ το 2001 ήταν 10.932.136.
- στις 15 Μαρτίου 2013, ανακοινώθηκε ότι ο **«πραγματικός»** (de facto) πληθυσμός της Ελλάδας είναι 10.939.727 κάτοικοι, ενώ το 2001 εκτιμάται πως ήταν 10.961.758.

Γεγονός είναι πως υπάρχει μια δυσκολία στη σύγκριση των αποτελεσμάτων της απογραφής του 2011 με τις απογραφές των προηγούμενων δεκαετιών, γιατί η τελευταία απογραφή έγινε με διαφορετικό τρόπο ακολουθώντας τα πρότυπα της Eurostat. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται από την ΕΛΣΤΑΤ, η μεθοδολογία της απογραφής του 2011 διαφέρει σημαντικά σε αρκετά σημεία από αυτή προηγούμενων απογραφών, τόσο ως προς τον τρόπο διενέργειας της απογραφής, όσο και ως προς την επεξεργασία των συλλεγέντων στοιχείων. Συνεπώς, τα αποτελέσματα της απογραφής του 2011 και αυτά προηγούμενων απογραφών δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα. Πάντως, δεν επιδέχεται αμφισβήτηση η διαπίστωση πως υπάρχει μείωση του ελληνικού πληθυσμού.

Στη συνέχεια αναφέρονται οι ορισμοί των πιο πάνω εννοιών, όπως δίνονται από την ΕΛΣΤΑΤ:

⁵⁸ <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011>, πρόσβαση 6/12/2013.

- **Πραγματικός πληθυσμός (de facto)** είναι το σύνολο των, για οποιαδήποτε αιτία, παρόντων σε μια περιφέρεια προσώπων κατά την ημέρα της απογραφής, είτε αυτά διαμένουν μόνιμως στην περιφέρεια αυτή, είτε βρέθηκαν να διαμένουν προσωρινώς ή τυχαίως.
- **Μόνιμος πληθυσμός** είναι το σύνολο των ατόμων που έχουν την κύρια και μόνιμη διαμονή τους σε κάθε περιφέρεια, νομό, δήμο / κοινότητα, δημοτικό / κοινοτικό διαμέρισμα και αυτοτελή οικισμό.
- **Νόμιμος πληθυσμός (δημότες)** αποτελείται από τον αριθμό των δημοτών, δηλαδή από το σύνολο των ατόμων κάθε ηλικίας και φύλου, που είναι καταχωρημένα στα αντίστοιχα δημοτολόγια και εφόσον κατά τη ημέρα της απογραφής βρίσκονταν στη Χώρα και απογράφηκαν ως παρόντες ή απουσίαζαν προσωρινά στο εξωτερικό.

Στον Πίνακα 3, που ακολουθεί, φαίνεται η κατανομή ανδρών και γυναικών στο συνολικό πληθυσμό της χώρας.

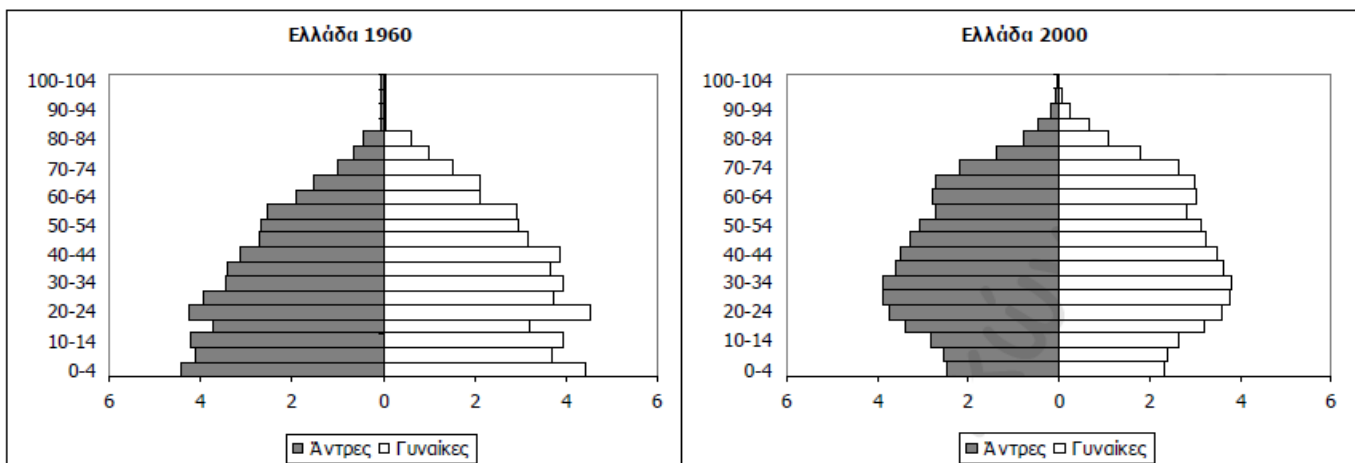
Πίνακας 1: Κατανομή πληθυσμού κατά φύλο, απογραφή 2011

ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	10.815.197	100,00
ΑΝΔΡΕΣ	5.302.703	49,03
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	5.512.494	50,97

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011>

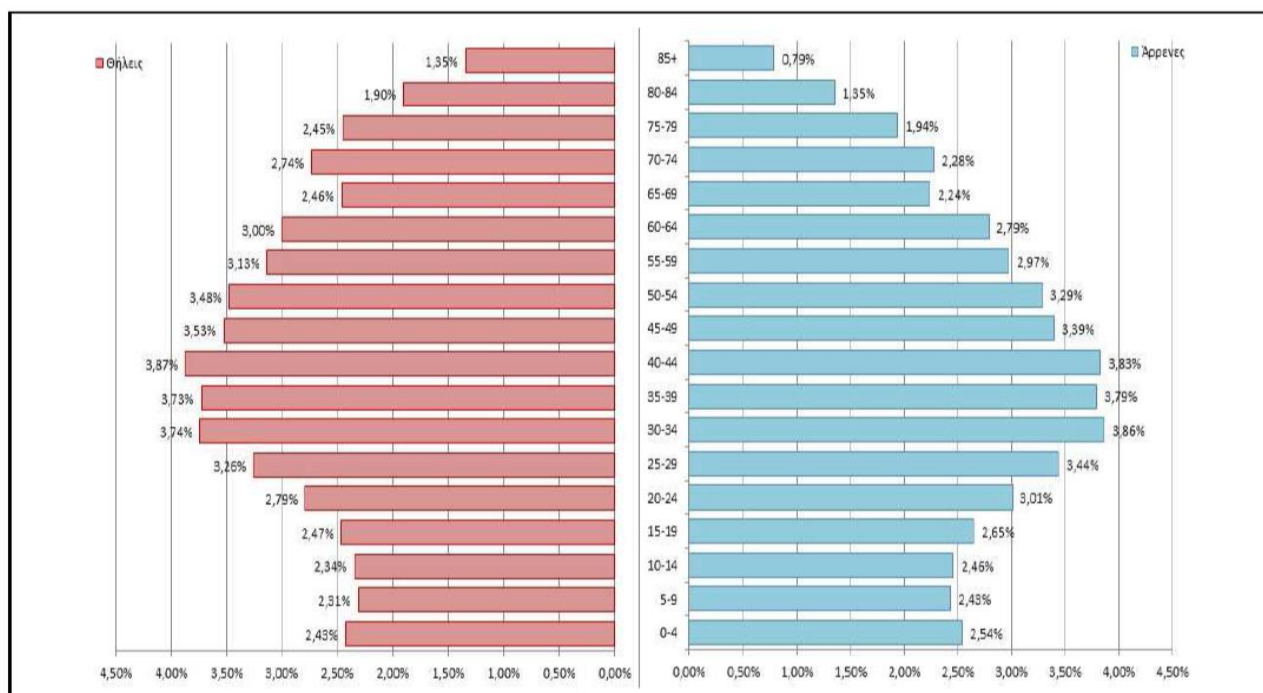
Στη συνέχεια ακολουθούν τα Διαγράμματα 1 & 2, που παρουσιάζοντας την ηλικιακή κατανομή του ανδρικού και γυναικείου πληθυσμού της χώρας για το 1960, το 2000 και το 2011, δείχνουν ανάγλυφα το φαινόμενο της γήρανσης στην Ελλάδα, με τη μείωση του ποσοστού των νέων και την αύξηση των ηλικιωμένων με το πέρασμα των δεκαετιών.

Διάγραμμα 1: Ηλικιακή κατανομή ανδρικού και γυναικείου πληθυσμού 1960, 2000

Πηγή: <http://www.demography-lab.prd.uth.gr/DDAoG/edu/tutor/3-2.pdf>

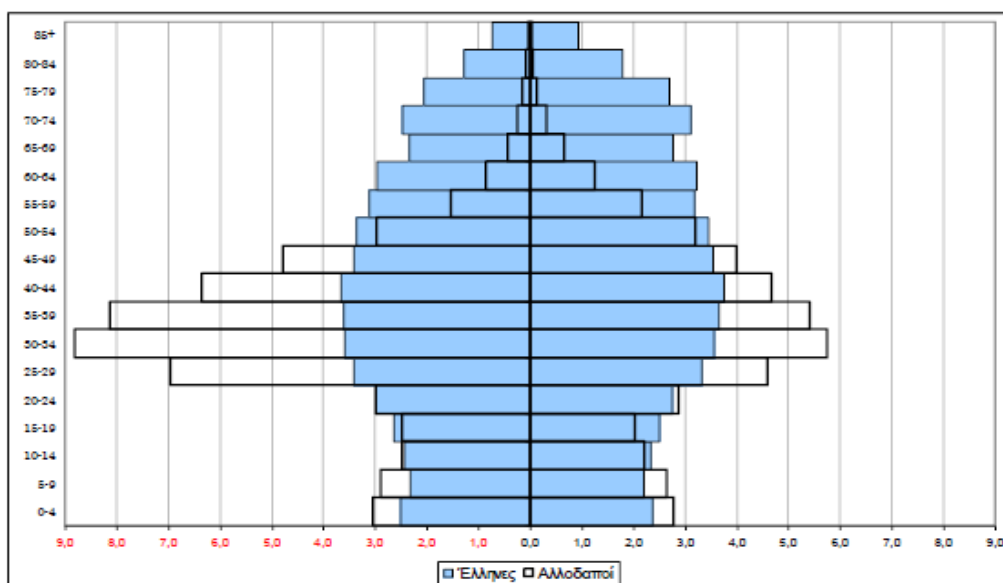
Διάγραμμα 2: Ηλικιακή κατανομή ανδρικού και γυναικείου πληθυσμού 2011

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/PressReleases/A1602_SAM01_DT_DC_00_2011_03_F_GR.PDF

Για λόγους σύγκρισης με αυτά τα Διαγράμματα, ακολουθεί το Διάγραμμα 3, που κάνει μια ταυτόχρονη παρουσίαση της ηλικιακής πυραμίδας ανδρών και γυναικών το 2010 στη χώρα μεταξύ του ελληνικού και αλλοδαπού πληθυσμού, δείχνοντας έτσι τη συμβολή των αλλοδαπών στο δημογραφικό δυναμισμό της Ελλάδας.

Διάγραμμα 3: Η πληθυσμιακή πυραμίδα των Ελλήνων και των Αλλοδαπών την 1.1.2010

Πηγή: http://www.e-demography.gr/news/demonews/Demo_News_No19.pdf

Οι δημογραφικές πυραμίδες ανάμεσα στους δύο πληθυσμούς είναι εξαιρετικά διαφοροποιημένες και οι διαφορές τους χαρακτηριστικές, καθώς η πυραμίδα των Ελλήνων είναι σχετικά γερασμένη, ενώ αντιθέτως αυτή των αλλοδαπών εξαιρετικά νεανική. Η συμβολή των αλλοδαπών στη μεταβολή του πληθυσμού της χώρας ήταν καθοριστική την εικοσαετία 1991-2010, καθώς η συνολική αύξηση του μόνιμου πληθυσμού ανήλθε σε 1.112.000 άτομα (εκτίμηση ΕΛΣΤΑΤ) και το ισοζύγιο γεννήσεις-θάνατοι ήταν πλεονασματικό κατά μόνον 405.000 άτομα. Τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, η συμβολή των αλλοδαπών στις δυνάμεις φθοράς και ανανέωσης του πληθυσμού της χώρας, στην μεταβολή του συνολικού πληθυσμού και των ηλικιακών δομών του, και στη στην γεννητικότητα και την θνησιμότητα ήταν σημαντικότερες⁵⁹. Από τα αποτελέσματα της απογραφής προκύπτει ότι 9.903.268 άτομα έχουν ελληνική υπηκοότητα, 199.101 άτομα έχουν υπηκοότητα άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 708.003 άτομα έχουν υπηκοότητα λοιπών χωρών και 4.825 άτομα είναι χωρίς υπηκοότητα ή έχουν αδιευκρίνιστη υπηκοότητα. Οι αλλοδαποί που διέμεναν μόνιμα στην Ελλάδα κατά την απογραφή, μαζί με τα άτομα χωρίς ή με αδιευκρίνιστη υπηκοότητα ανήλθε συνολικά σε 911.929 άτομα. Στο γράφημα 4 που ακολουθεί, παρουσιάζεται η ποσοστιαία συμμετοχή των 16 πολυπληθέστερων υπηκοοτήτων. Από το γράφημα αυτό προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 52,7% των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα έχουν Αλβανική υπηκοότητα, το 8,3% Βουλγαρική, το 5,1% Ρουμάνικη και ακολουθεί με 3,7% η Πακιστανική και 3,0% η Γεωργιανή⁶⁰.

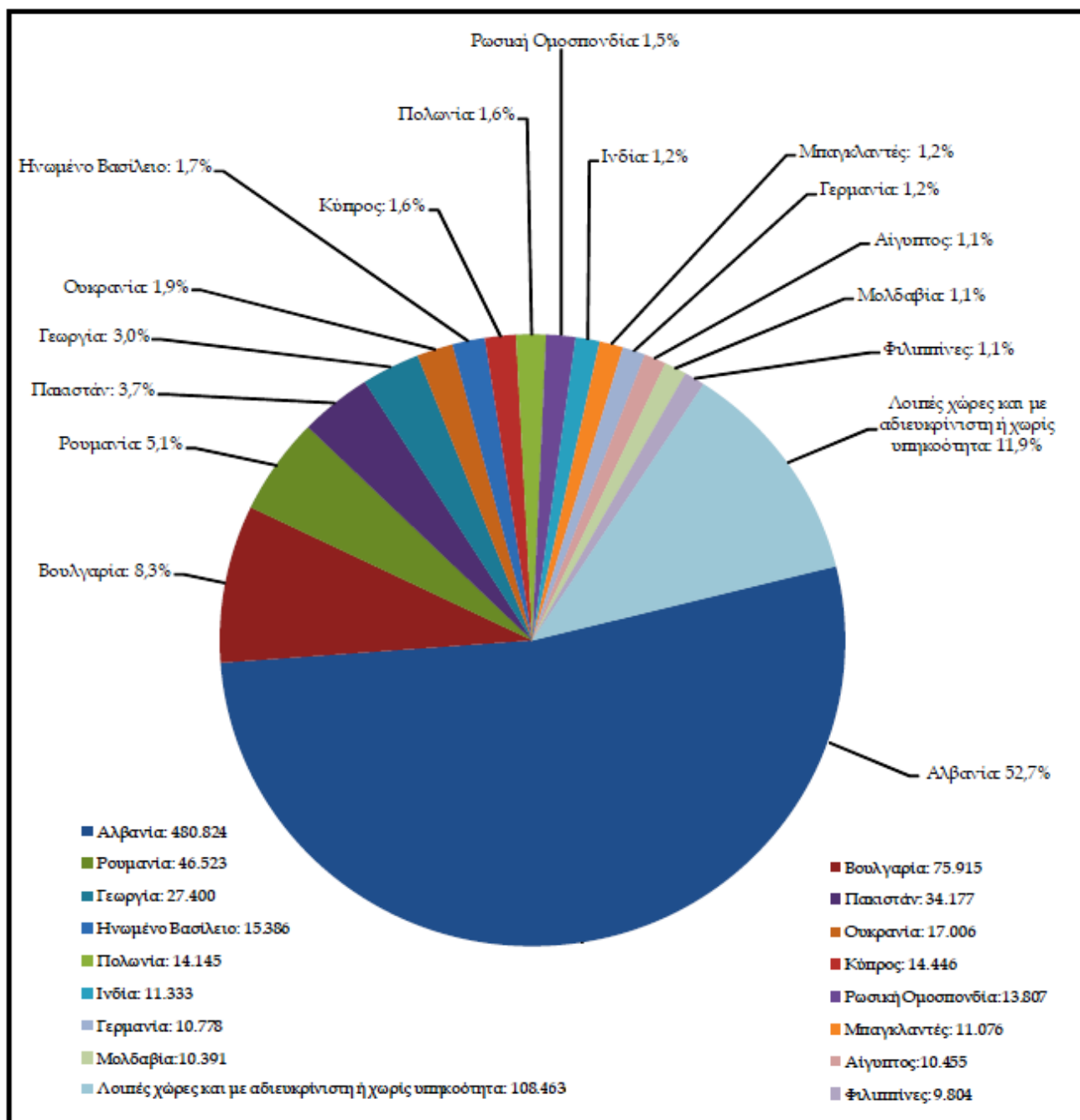
---

⁵⁹ http://www.e-demography.gr/news/demonews/Demo_News_No19.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.

⁶⁰ http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/PressReleases/A1602_SAM01_DT_DC_00_2011_03_F_GR.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.

Διάγραμμα 4: Μόνιμος Πληθυσμός αλλοδαπών στην Ελλάδα, απογραφή 2011

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/PressReleases/A1602_SAM01_DT_DC_00_2011_03_F_GR.pdf

10.4.3 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι μετανάστες στην Ελλάδα χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες: νόμιμοι και παράνομοι. Και αν και η μέτρηση και καταγραφή των νόμιμων μεταναστών μπορεί σχετικά να υπολογιστεί από επίσημα στοιχεία, δεν είναι το ίδιο εύκολη η εκτίμηση των παράνομων

μεταναστών⁶¹. Τα εμπειρικά δεδομένα έχουν εντοπίσει τρία μεταναστευτικά συστήματα, που περιλαμβάνουν την Ελλάδα σαν βασική χώρα προορισμού και στα πλαίσια των οποίων η παράτυπη/παράνομη μετανάστευση αποτελεί σημαντικό κομμάτι των συνολικών μεταναστευτικών τους ροών προς τη χώρα⁶²:

- Μεταναστευτικό σύστημα 1: Βαλκάνια προς Ελλάδα και στη συνέχεια προς Ε.Ε.
- Μεταναστευτικό σύστημα 2: Ανατολική Ευρώπη προς Ελλάδα και στη συνέχεια προς Ε.Ε.
- Μεταναστευτικό σύστημα 3: Νοτιοανατολική Ασία προς Ελλάδα και στη συνέχεια προς Ε.Ε.

Συνεπώς, η πολυπλοκότητα του φαινομένου της παράνομης μετανάστευσης και των «διαδρομών» της μπορεί να προσδιορίσει την κατάσταση της παρανομίας σε τρία επίπεδα: παράνομη είσοδο, παράνομη διαμονή και παράνομη απασχόληση, που βρίσκονται μάλιστα σε άμεση συσχέτιση με τη νόμιμη μετανάστευση. Καταδεικνύεται συνεπώς η δυσκολία μέτρησης τόσο της νόμιμης, όσο και της παράνομης μετανάστευσης. Έχουν αναπτυχθεί μέθοδοι μέτρησης της παράνομης μετανάστευσης τόσο άμεσες όσο και έμμεσες⁶³. Άμεσες μετρήσεις είναι εκείνες οι οποίες βασίζονται σε στοιχεία που προέρχονται από στατιστικές διοικητικών Αρχών, όπως π.χ. αρνήσεις παροχής άδειας εισόδου, συλλήψεις και απελάσεις παρανόμων μεταναστών, προγράμματα νομιμοποίησης, και από στατιστικές δειγματοληψίας. Έμμεσες μετρήσεις είναι αυτές που προέρχονται από συγκρίσεις διαφόρων στοιχείων ή από δευτερογενείς πηγές, όπως π.χ. στοιχεία εγκληματικότητας των αλλοδαπών, οι εγγραφές αλλοδαπών μαθητών σε σχολεία κλπ. Οι μόνες ασφαλείς εκτιμήσεις που υπάρχουν για τον αριθμό των μεταναστών είναι αυτές που προέρχονται από τα τρία προγράμματα νομιμοποίησης και τις απογραφές του 2001 και του 2011. Άλλες πηγές άντλησης στοιχείων για παραγωγή εκτιμήσεων είναι οι συλλήψεις και απελάσεις παρανόμων μεταναστών, οι αρνήσεις εισόδου σε αλλοδαπούς, οι απορρίψεις αιτήσεων ασύλου, οι εγγραφές αλλοδαπών μαθητών σε σχολεία, οι Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, τα στοιχεία ασφαλισμένων στο ΙΚΑ, ΟΓΑ και ΤΕΒΕ, στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και του Υπουργείου Εσωτερικών, εκτιμήσεις της ελληνικής αστυνομίας, των τοπικών αρχών και των συλλόγων των αλλοδαπών κ.λπ.

Μερικές ακόμα παρατηρήσεις θα πρέπει να ληφθούν υπόψη:

1. Οι μετρήσεις των απογραφών αποτελούν την ελάχιστη εκτίμηση του συνόλου των μεταναστών, όχι μόνο επειδή είναι δυνατόν ορισμένοι μετανάστες να απέφυγαν να απογραφούν, αλλά επίσης επειδή οι απογραφές γίνονται το διάστημα Μάρτιος-Μάιος και πολλοί εποχιακοί μετανάστες εισέρχονται στη χώρα κατά την τουριστική περίοδο και την περίοδο των αγροτικών εργασιών, δηλ. εκτός αυτής της περιόδου.
2. Οι αριθμοί στις περιπτώσεις των προγραμμάτων νομιμοποίησης αποτελούν την ελάχιστη εκτίμηση παρανόμων μεταναστών, καθώς πολλοί μετανάστες είτε δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για τη νομιμοποίηση, είτε για δικούς τους λόγους αποφεύγουν να εμφανιστούν και να καταγραφούν..
3. Τα στοιχεία των εργαζομένων στις Έρευνες Εργατικού Δυναμικού και τα στοιχεία των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ, ΟΓΑ και ΤΕΒΕ πρέπει να θεωρηθούν, στα πλαίσια

⁶¹ <http://irma.eliamer.gr/> Εννοιολογικό Πλαίσιο - Η Διακυβέρνηση της Μη Νόμιμης Μετανάστευσης, πρόσβαση 6/12/2013.

⁶² <http://www.eliamer.gr/category/migration/irma-η-διακυβέρνηση-της-μη-νόμιμης-μετανάσ/>, πρόσβαση στις 6/12/2013.

⁶³ Tapinos, G., (1999), *Clandestine Immigration: Economic and Political Issues*, Sopemi, Trends in International Migration Annual Report.

κάποιας μεθόδου εκτίμησης των μεταναστών, σαν ελάχιστος αριθμός, δεδομένου ότι είναι λογικό να υποθέσουμε ότι ορισμένοι εργαζόμενοι μετανάστες συνοδεύονται από μη εργαζόμενα μέλη των οικογενειών τους.

Οι Πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια, παρουσιάζουν αναλυτικότερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού των μεταναστών στην Ελλάδα με βάση στοιχεία που ελήφθησαν από την ετήσια έκθεση «*OECD International Migration Outlook 2013*» του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ - OECD). Κάθε Πίνακας στην κάτω δεξιά θέση εμφανίζει έναν σύνδεσμο του Internet, που αντιστοιχεί στο Excel αρχείο από το οποίο προέκυψε ο Πίνακας.

Πίνακας 5: Εισροές Αλλοδαπών 2001-2011

Inflows of foreign population into selected OECD countries											
Thousands											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Australia											
Permanent	127.9	119.1	123.4	146.4	161.7	176.2	189.5	203.9	222.6	206.7	210.7
Temporary	245.1	240.5	244.7	261.6	289.4	321.6	368.5	420.0	474.8	467.0	504.7
Austria	74.8	86.1	93.3	104.2	98.0	82.9	91.7	94.8	91.8	98.3	114.9
Belgium	66.0	70.2	68.8	72.4	77.4	83.4	93.4	106.0	102.7	113.6	117.9
Canada											
Permanent	250.6	229.0	221.3	235.8	262.2	251.6	236.8	247.2	252.2	280.7	248.8
Temporary	266.6	246.6	227.2	227.2	228.6	248.7	278.1	311.7	291.7	282.4	293.6
Chile	28.9	29.9	29.8	32.1	38.1	48.5	79.4	68.4	57.1	63.9	76.3
Czech Republic	11.3	43.6	57.4	50.8	58.6	66.1	102.5	77.8	40.0	30.5	22.6
Denmark	24.6	21.5	18.4	18.7	20.1	24.0	31.4	37.0	32.0	33.4	34.6
Estonia	..	..	..	0.8	1.0	1.5	2.0	1.9	2.2	1.2	1.7
Finland	11.0	10.0	9.4	11.5	12.7	13.9	17.5	19.9	18.1	18.2	20.4
France	106.9	124.2	136.4	141.6	135.9	135.1	128.9	136.0	126.2	136.1	142.0
Germany	685.3	658.3	601.8	602.2	579.3	558.5	574.8	573.8	606.3	683.5	841.7
Greece	..	..	..	..	65.3	63.2	46.3	42.9	46.5	33.4	23.2
Hungary	20.3	18.0	19.4	22.2	25.6	23.6	22.6	35.5	25.6	23.9	22.5
Iceland	2.5	1.9	1.4	2.5	4.7	7.1	9.3	7.5	3.4	3.0	2.8
Ireland	32.7	39.9	42.4	41.8	66.1	88.9	120.4	89.7	50.7	23.9	33.7
Israel	43.5	33.6	23.3	20.9	21.2	19.3	18.1	13.7	14.6	16.6	16.9

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932824517>

Πίνακας 6: Εισροές Αλλοδαπών στην Ελλάδα κατά Εθνικότητα 2000-2010

Inflows of foreign population by nationality												
Thousands												
GREECE												
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Of which: Women 2011 (%)
Albania	..	..	..	..	..	39.1	40.2	34.3	32.1	34.6	23.7	..
Russian Federation	..	..	..	..	..	2.7	1.5	1.0	1.0	1.2	1.2	..
Egypt	..	..	..	..	..	3.1	3.9	2.0	1.4	1.4	1.1	..
Ukraine	..	..	..	..	..	3.1	1.7	0.8	0.7	0.8	0.9	..
Georgia	..	..	..	..	..	3.0	2.2	1.0	0.8	1.0	0.9	..
India	..	..	..	..	..	0.8	1.5	0.5	0.6	0.7	0.6	..
Philippines	..	..	..	..	..	1.3	1.5	1.1	0.8	1.1	0.5	..
Other countries	..	..	..	..	..	12.3	10.6	5.6	5.4	5.7	4.5	..
Total	..	..	..	..	..	65.3	63.2	46.3	42.9	46.5	33.4	..

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932824631>

Πίνακας 7: Εισροές Αιτούντων Άσυλο στην Ελλάδα κατά Εθνικότητα 2001-2011

Inflows of asylum seekers by nationality											
GREECE											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Pakistan	252	250	681	247	1 154	2 378	9 144	6 914	3 716	2 748	2 309
Georgia	..	8	48	323	1 897	428	1 559	2 241	2 170	1 162	1 121
Afghanistan	1 459	1 238	561	382	458	1 087	1 556	2 287	1 510	524	637
Bangladesh	33	34	233	208	550	3 750	2 965	1 778	1 809	987	615
China	2	70	140	52	251	97	36	55	391	549	406
Senegal	..	5	3	1	7	66	219	386	336	381	375
Nigeria	33	184	444	325	406	391	390	746	780	393	362
Syria	15	13	19	44	57	143	1 311	808	965	167	352
Egypt	2	3	22	83	104	27	75	95	145	104	306
Albania	10	9	12	23	21	20	51	202	517	693	276
Ghana	17	3	19	16	41	85	71	104	154	291	271
Iraq	1 972	2 567	2 831	936	971	1 415	5 474	1 760	886	342	257
Iran	212	411	608	228	203	528	354	312	303	125	247
India	41	84	105	42	166	162	261	227	156	381	179
Morocco	148	10	4	8	11	7	9	18	156	57	161
Other countries	1 303	775	2 448	1 551	2 753	1 683	1 638	1 951	1 934	1 369	1 437
Total	5 499	5 664	8 178	4 469	9 050	12 267	25 113	19 884	15 928	10 273	9 311

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932824650>

Πίνακας 8: Απόθεμα αλλοδαπού πληθυσμού 2001-2011

Stocks of foreign population by nationality in OECD countries											
Thousands and percentages											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Austria	730.3	746.8	754.2	774.4	796.7	804.8	835.2	870.7	895.1	927.6	970.5
% of total population	9.1	9.2	9.3	9.5	9.7	9.7	10.1	10.4	10.7	11.1	11.5
Belgium	846.7	850.1	860.3	870.9	900.5	932.2	971.4	1 013.3	1 057.7	1 119.3	1 169.1
% of total population	8.2	8.2	8.3	8.4	8.6	8.8	9.1	9.5	9.8	10.3	10.6
Canada	1 568.6	..	..	..	..	1 758.9	..	..	..	..	..
% of total population	5.1	..	..	..	..	5.4	..	..	..	..	..
Czech Republic	210.8	231.6	240.4	254.3	278.3	321.5	392.3	437.6	432.5	424.3	434.2
% of total population	2.1	2.3	2.4	2.5	2.7	3.1	3.8	4.2	4.1	4.0	4.1
Denmark	266.7	265.4	271.2	267.6	270.1	278.1	298.5	320.2	329.9	346.0	358.9
% of total population	5.0	4.9	5.0	5.0	5.0	5.1	5.5	5.8	6.0	6.2	6.4
Estonia	273.8	269.5	266.5	262.6	255.1	243.8	232.2	223.6	219.2	218.7	218.3
% of total population	20.1	19.8	19.7	19.5	19.0	18.1	17.3	16.7	16.4	16.3	16.3
Finland	98.6	103.7	107.0	108.3	113.9	121.7	132.7	143.3	155.7	168.0	183.1
% of total population	1.9	2.0	2.1	2.1	2.2	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.4
France	..	..	..	..	..	3 541.8	3 696.9	3 731.2	3 773.2	3 769.0	3 824.8
% of total population	..	..	..	..	..	5.7	6.0	6.0	6.0	6.0	6.0
Germany	7 318.6	7 335.6	7 334.8	6 717.1	6 755.8	6 751.0	6 744.9	6 727.6	6 694.8	6 753.6	6 930.9
% of total population	8.9	8.9	8.9	8.1	8.2	8.2	8.2	8.2	8.2	8.3	8.5
Greece	355.8	436.8	472.8	533.4	553.1	570.6	643.1	733.6	839.7	810.0	757.4
% of total population	3.2	4.0	4.3	4.8	5.0	5.1	5.7	6.5	7.4	7.2	6.7
Hungary	116.4	115.9	130.1	142.2	154.4	166.0	174.7	184.4	197.8	209.2	207.6
% of total population	1.1	1.1	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	2.0	2.1	2.1
Iceland	9.9	10.2	10.2	10.6	13.8	18.6	23.4	24.4	21.7	21.1	21.0
% of total population	3.5	3.6	3.5	3.6	4.7	6.1	7.5	7.6	6.8	6.6	6.6
Ireland	..	219.3	..	..	..	413.2	..	..	..	..	537.0
% of total population	..	5.6	..	..	..	9.7	..	..	..	..	12.0
Italy	1 448.4	1 549.4	1 990.2	2 402.2	2 670.5	2 938.9	3 432.7	3 891.3	4 235.1	4 570.3	4 825.5
% of total population	2.5	2.7	3.5	4.2	4.6	5.0	5.8	6.6	7.1	7.6	8.0

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932824593>

Πίνακας 9: Απόθεμα αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα κατά Εθνικότητα 2001-2011

Stock of foreign population by nationality												Of which: Women 2011 (%)
Thousands												
GREECE												
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Albania	209.5	262.1	294.7	325.6	341.0	347.4	384.6	413.9	501.7	485.0	..	..
Bulgaria	12.6	18.6	17.3	25.3	27.9	29.5	30.7	40.2	54.5	48.4	..	..
Romania	7.2	13.8	14.6	16.2	18.9	18.9	25.7	29.5	33.8	33.3	..	..
Georgia	10.2	12.0	9.5	14.1	16.9	15.1	23.8	33.6	33.9	32.8	..	..
Pakistan	2.9	4.8	6.2	4.2	5.5	6.7	13.9	18.0	23.0	21.2	..	..
Bangladesh	0.9	1.5	1.0	1.8	3.2	2.1	2.6	14.1	12.5	14.6	..	..
Russian Federation	19.9	22.0	17.8	16.8	17.6	18.9	21.6	16.7	19.5	14.1	..	..
Ukraine	6.4	11.3	10.2	13.1	12.2	12.2	14.1	11.9	13.7	12.2	..	..
Poland	13.5	14.1	15.9	17.0	16.1	16.6	21.4	18.9	11.2	10.2	..	..
Cyprus	5.2	7.7	8.1	12.2	11.0	10.6	11.2	14.2	11.8	9.9	..	..
Germany	3.5	2.3	4.3	3.8	5.6	6.7	7.1	8.1	7.3	9.6	..	..
Egypt	4.3	6.1	11.2	6.3	2.6	3.6	5.2	12.6	10.3	9.5	..	..
India	2.1	1.9	1.7	2.3	1.6	0.7	3.3	5.0	7.7	8.0	..	..
United Kingdom	5.3	3.6	6.2	7.1	7.7	7.6	8.0	7.5	7.5	7.3	..	..
Armenia	5.1	4.0	4.7	7.3	6.1	7.1	5.0	9.1	12.3	6.7	..	..
Other countries	47.3	50.8	49.5	60.1	58.9	66.8	64.8	80.2	79.0	87.2	..	..
Total	355.8	436.8	472.8	533.4	553.1	570.6	643.1	733.6	839.7	810.0	757.4	..

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932824688>

Πίνακας 10: Απόκτηση εθνικότητας 2001-2011

Acquisitions of nationality in OECD countries											
Numbers and percentages											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Australia	81 191	83 484	82 859	90 763	99 237	111 569	147 085	92 212	99 221	95 284	83 698
% of foreign population	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Austria	31 731	36 011	44 694	41 645	34 876	25 746	14 010	10 258	7 978	6 135	6 690
% of foreign population	4.5	4.9	6.0	5.5	4.5	3.2	1.7	1.2	0.9	0.7	0.7
Belgium	62 982	46 417	33 709	34 754	31 512	31 860	36 063	37 710	32 767	34 635	29 786
% of foreign population	7.3	5.5	4.0	4.0	3.6	3.5	3.9	3.9	3.2	3.3	2.7
Canada	167 353	141 591	155 117	193 620	198 691	260 755	199 844	176 525	156 304	143 562	181 127
% of foreign population	..	9.0	..	..	..	..	11.4	..	..	..	..
Chile	340	245	329	376	519	498	698	619	812	629	874
% of foreign population	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Czech Republic	6 321	4 532	3 410	5 020	2 626	2 346	1 877	1 837	1 621	1 495	1 936
% of foreign population	3.1	2.1	1.5	2.1	1.0	0.8	0.6	0.5	0.4	0.3	0.5
Denmark	11 902	17 300	6 583	14 976	10 197	7 961	3 648	5 772	6 537	3 006	3 911
% of foreign population	4.6	6.5	2.5	5.5	3.8	2.9	1.3	1.9	2.0	0.9	1.1
Estonia	3 090	4 091	3 706	6 523	7 072	4 753	4 228	2 124	1 670	1 184	1 518
% of foreign population	1.1	1.5	1.4	2.4	2.7	1.9	1.7	0.9	0.7	0.5	0.7
Finland	2 720	3 049	4 526	6 880	5 683	4 433	4 824	6 682	3 413	4 334	4 558
% of foreign population	3.0	3.1	4.4	6.4	5.2	3.9	4.0	5.0	2.4	2.8	2.7
France	127 548	128 092	144 640	168 826	154 827	147 868	131 738	137 452	135 842	143 275	114 584
% of foreign population	..	..	..	..	..	..	3.7	3.7	3.6	3.8	3.0
Germany	178 098	154 547	140 731	127 153	117 241	124 566	113 030	94 470	96 122	101 570	106 897
% of foreign population	2.4	2.1	1.9	1.7	1.7	1.8	1.7	1.4	1.4	1.5	1.6
Greece	..	..	..	..	..	..	10 806	16 922	17 019	..	..
% of foreign population	..	..	..	..	..	..	1.9	2.6	2.3	..	..
Hungary	8 590	3 369	5 261	5 432	9 870	6 172	8 442	8 104	5 802	6 086	20 554
% of foreign population	7.8	2.9	4.5	4.2	6.9	4.0	5.1	4.6	3.1	3.1	9.8

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932824612>

10.5 Η ΝΕΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Καθώς η κρίση χρέους ακολούθησε την προηγούμενη οικονομική κρίση σε ορισμένες χώρες, η επιδείνωση της κατάστασης στην αγορά εργασίας, σε ορισμένες από αυτές είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση της εξόδου των υπηκόων τους σε αναζήτηση εργασίας προς άλλες χώρες, κυρίως του ΟΟΣΑ, οι οποίες έχουν επηρεαστεί λιγότερο, αν όχι καθόλου, από την οικονομική ύφεση και την κρίση χρέους. Η Γερμανία αγγίζει την κορυφή στη λίστα των προορισμών των Ελλήνων μεταναστών, το οποίο είναι διαχρονικό φαινόμενο. Ακολουθούν έπειτα άλλες χώρες και ήπειροι και αυτό φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα. Η Αμερική, η Αυστραλία και ο Καναδάς είναι κάποιες από αυτές τις περιοχές.

Πίνακας 11: Προορισμοί μετανάστευσης των Ελλήνων, 2016⁶⁴

GREECE	
Population:	10,749,943
Emigrants:	1,209,813
Migrant destinations	
GERMANY	470,350
USA	151,239
AUSTRALIA	140,114
CANADA	85,126
ALBANIA	80,778
TURKEY	66,344
UNITED KINGDOM	28,102
CYPRUS	20,937
ISRAEL	19,919
BELGIUM	15,143

Πριν από 10 χρόνια η φυγή των Ελλήνων επιστημόνων ήταν θέμα επιλογής, σήμερα πλέον οι Έλληνες πτυχιούχοι δεν έχουν μέλλον στη χώρα, καθώς η ελληνική οικονομία δεν προσανατολίζεται στη δημιουργία θέσεων εργασίας για πτυχιούχους και ανάπτυξη του επιστημονικού τομέα. Αυτό δεν οφείλεται στο ότι έχουμε πολλούς πτυχιούχους, γιατί ο μέσος όρος πτυχιούχων στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλότερος από το μέσο όρο πτυχιούχων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα κατατάσσεται 21η σε 30 χώρες της Ευρώπης ως προς τον αριθμό των επιστημόνων ανά κάτοικο. Αντίθετα, πολλές άλλες χώρες έχουν δημιουργήσει πολιτική προσέλκυσης πτυχιούχων. Κάτι που επίσης τους συμφέρει, γιατί δεν πληρώνουν για

⁶⁴ http://peoplemov.in/#f_GR

να τους εκπαιδεύσουν, αλλά τους παίρνουν έτοιμους. Αντίστοιχα, η ισοδύναμη απώλεια είναι πολύ μεγαλύτερη για την Ελλάδα, γιατί αυτοί έκαναν πολυετείς σπουδές και σε πολύ καλά πανεπιστήμια. Οι πτυχιούχοι που εργάζονται στο εξωτερικό έχουν κάνει πολυετείς σπουδές, με το 74% να έχουν μεταπτυχιακό, ενώ το 51% έχουν και διδακτορικό. Η ένταση της απογοήτευσης των πτυχιούχων για τη δυνατότητα εύρεσης ικανοποιητικής εργασίας στην Ελλάδα φαίνεται και από το γεγονός ότι 47,3% των ατόμων που πήραν όλα τα πτυχία τους στην Ελλάδα δεν αναζήτησαν καθόλου δουλειά στη χώρα. Ως σημαντικότεροι παράγοντες φυγής στο εξωτερικό αναφέρθηκαν εκείνοι που σχετίζονται με την εργασία. Δηλαδή, η δυνατότητα εύρεσης εργασίας, η ποιότητα των επαγγελματικών σχέσεων, η ύπαρξη προοπτικών. Υπάρχουν όμως και αυτοί που επιστρέφουν. Σπουδαιότεροι λόγοι επιστροφής είναι κοινωνικοί και προσωπικοί. Επιστρέφουν στον τόπο όπου ζει η οικογένειά τους και οι φίλοι, γιατί τους αρέσει η κοινωνική ζωή, το καλό κλίμα, το καλό φαγητό και ο τρόπος ζωής. Αποτελεί μεγάλη ανακούφιση το ότι είναι κοντά στους ηλικιωμένους γονείς τους. Πρόσφατο δημοσίευμα στην αγγλική εφημερίδα «The Guardian» εκτιμά ότι περίπου 300.000 Έλληνες, με υψηλά προσόντα, έχουν εγκαταλείψει τη χώρα από τότε που ξέσπασε η κρίση χρέους⁶⁵. Αυτή τη φορά μπορεί η μετανάστευση να μην καταστρέψει ολόκληρα χωριά, όπως έγινε στη Βόρεια Ελλάδα τις μεταπολεμικές δεκαετίες, αλλά με την φυγή μεγάλου αριθμού πολύ μορφωμένων και εξειδικευμένων νέων επιστημόνων, θα αλλάξει αναμφίβολα τη σύνθεση του ανθρώπινου κεφαλαίου του πληθυσμού της Ελλάδας.

---

⁶⁵ <http://www.theguardian.com/world/2013/dec/15/greece-former-king-exile-constantine-ii-anne-marie>, πρόσβαση στις 20/12/2013.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σχεδόν παντού στο κόσμο, η διεθνής μετανάστευση είναι ένα καυτό θέμα. Το 3,15% του παγκόσμιου πληθυσμού, για την ακρίβεια 215,738,321 άνθρωποι ζουν έξω από τη χώρα τους.⁶⁶ Στην προσπάθεια να δοθούν κάποιες απαντήσεις σε μερικά βασικά ερωτήματα, όπως εάν οι μετανάστες κλέβουν τις δουλειές των ντόπιων εργαζομένων ή μήπως οι μετανάστες ξεζουμίζουν τα κράτη πρόνοιας ή και αν οι μετανάστες στραγγίζουν την πατρίδα τους από δεξιότητες και υπάρχει διαρροή εγκεφάλων, εντοπίζουμε κάποια χαρακτηριστικά της μετανάστευσης. Οι μετανάστες εργάτες δεν έχουν την τάση να εκτοπίσουν τους ντόπιους εργάτες. Αντίθετα, κάνουν δουλειές που απορρίπτουν οι ντόπιοι ή παρέχουν πολύτιμες πρόσθετες δεξιότητες. Επιπλέον συνήθως νέοι, δυναμικοί και επιχειρηματικοί, οι μετανάστες θέλουν να κερδίσουν όσο το δυνατόν περισσότερο, συχνά για να στέλνουν χρήματα στην πατρίδα τους. Στην πραγματικότητα μάλιστα, σαν φορολογούμενοι είναι πιο πιθανό να δίνουν μια καθαρή συνεισφορά στον προϋπολογισμό της κυβέρνησης. Τέλος, πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως στην Αφρική όντως χάνουν πολύτιμες δεξιότητες. Αλλά και σε άλλες χώρες, ιδίως στην Ασία, οι άνθρωποι επενδύουν στη δική τους εκπαίδευση, προκειμένου να μπορούν να μεταναστεύσουν. Και η χώρα τους κερδίζει όταν αυτοί στέλνουν χρήματα πίσω στην πατρίδα, όπως π.χ. τα εμβάσματα. Η μετανάστευση είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο και η αύξησή της τις τελευταίες δεκαετίες συνδέεται άμεσα με την διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Η εποχή της παγκοσμιοποίησης χαρακτηρίζεται από διασυνδέσεις μεταξύ οικονομικών διαδικασιών και πολιτικών αποφάσεων, και παρουσιάζεται μια αντίφαση μεταξύ της απεριόριστης κυκλοφορίας κεφαλαίων, αγαθών και υπηρεσιών, και της σχετικά περιορισμένης κινητικότητας των ανθρώπων. Να σημειωθεί η θολή διάκριση μεταξύ της παράτυπης μετανάστευσης και του ασύλου, τα σχετικά φαινόμενα της παράνομης διακίνησης μεταναστών και της εμπορίας ανθρώπων και ο ρόλος των μεταναστών ως ενεργών υποκειμένων που πλοηγούνται μεταξύ των «ναρκοπεδίων» των πολιτικών ελέγχου. Τα αίτια της σύγχρονης δυναμικής της παράτυπης μετανάστευσης εντοπίζονται κυρίως σε οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες όπως η φτώχεια, η ανισότητα, ο πόλεμος κλπ., αλλά ταυτόχρονα αυτή ενισχύεται από την παγκόσμια διάδοση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας και τις τάσεις προς μια πολιτισμική ομογενοποίηση των αντιμαχόμενων συμφερόντων και των δυναμικών της παγκόσμιας αγοράς εργασίας. Έρχεται μία καινούργια περίοδος που θα υπάρχουν μετακινήσεις πληθυσμών και το ζητούμενο είναι το πώς οι αρχές, σε περιφερειακό, εθνικό αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο, αντιλαμβάνονται το σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων, που θα αποτελεί πλέον το καθοριστικό στοιχείο μέσα από το οποίο θα κρατηθούν και θα αναπτυχθούν οι κοινωνίες. Η κινητικότητα είναι πολύ μεγαλύτερη από ότι ήταν πριν από 20 χρόνια. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να καθιερωθεί μια κοινή πολιτική για την παροχή ασύλου, αλλά και μια κοινή μεταναστευτική πολιτική. Καθώς ο πληθυσμός στην Ε.Ε. γερνάει, θα υπάρχει ανάγκη για περισσότερους μετανάστες, αλλά το ουσιαστικό είναι να υπάρχει συμφωνία στο τι είδους μετανάστες χρειάζονται. Επιπλέον, ο ρατσισμός στην εργασία είναι μια πραγματικότητα σε πολλές χώρες. Συνδέεται με την ανεργία και δεν κάνει διάκριση ανάμεσα σε ανθρώπους που ζουν και δουλεύουν χρόνια στις χώρες υποδοχής και σε νεοαφιχθέντες. Όμως υπάρχει μια σημαντική διαφορά, οι πρώτοι είναι πολύ πιθανό να είναι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έτσι να προστατεύονται από το νόμο, οι δεύτεροι όμως όχι. Εστιάζοντας περισσότερο στην Ελλάδα, κατά τα τελευταία 15 χρόνια, ο αριθμός των μεταναστών έχει τετραπλασιαστεί, καθιστώντας την Ελλάδα τη χώρα με την ψηλότερη αναλογικά αύξηση της μετανάστευσης στην Ε.Ε. κατά την περίοδο αυτή. Το μεγαλύτερο μέρος της μετανάστευσης προς την Ελλάδα έχει παράνομο χαρακτήρα, με ορισμένες εκτιμήσεις να ανεβάζουν τους παράνομους μετανάστες σε 400.000

---

⁶⁶ <http://www.peoplemov.in/>

άτομα. Πρόσφατα (Δεκέμβριος 2013) και η Τουρκία υπέγραψε μια συμφωνία επανεισδοχής με την Ε.Ε., σαν μέρος μιας ευρύτερης συμφωνίας που θα οδηγήσει στην κατάργηση της βίζας των Τούρκων πολιτών στην Ε.Ε. από το 2007, αφού προηγηθεί μια περίοδος προετοιμασίας. Ο αριθμός των παράνομων μεταναστών και των αιτούντων άσυλο που φτάνουν στην Ελλάδα με πλοίο διαμέσου του Αιγαίου έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Αρκετοί «άνθρωποι των πλοιαρίων» έχουν χάσει τη ζωή τους και πολλοί συλλαμβάνονται από το Λιμενικό Σώμα και την FRONTEX στην προσπάθειά τους να μπουκάρουν παράνομα στην Ελλάδα και κατ' επέκταση στην Ε.Ε. Η Ελλάδα έχει γίνει μια από τις σημαντικότερες βιομηχανικές χώρες προορισμού των αιτούντων άσυλο. Ο αριθμός των αιτήσεων αυξάνεται σταθερά συνεχώς και έχει φτάσει σε περίπου 40.000. Ωστόσο, τα ποσοστά χορήγησης του καθεστώτος του πρόσφυγα στην Ελλάδα παραμένουν από τα χαμηλότερα στην Ευρώπη, φτάνοντας μόνο το 1% θετικών αποφάσεων. Η Ελλάδα παραμένει μια χώρα προορισμού για θύματα εμπορίας ανθρώπων, κυρίως από τη Ρωσική Ομοσπονδία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, την Ουκρανία, και την Αλβανία. Η πλειονότητα των θυμάτων είναι γυναίκες και είναι θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση, αλλά έχουν επίσης έχουν παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια και περιπτώσεις εμπορίας παιδιών από την Αλβανία, που χρησιμοποιούνται για επαιτεία και στην ελαφριά παραβατικότητα. Το αποτέλεσμα όλων αυτών των γεγονότων είναι ότι οι κατηγορίες των μεταναστών εξακολουθούν να παραμένουν ασαφείς και, εξαιτίας της γραφειοκρατίας και, κυρίως, της έλλειψης διοικητικής βούλησης, οι μετανάστες συνεχώς μεταπίπτουν άλλοτε από το νόμιμο καθεστώς στο παράνομο και άλλοτε αντίστροφα. Περισσότερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις ανάγκες των μεταναστών, καθώς και των κοινωνικών, πολιτικών, θρησκευτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Επίσης, είναι τόσο απαραίτητο όσο και σημαντικό να συλλεχθούν τα κατάλληλα στατιστικά στοιχεία, που θα βοηθήσουν τους ειδικούς να πάρουν μια σαφέστερη εικόνα της κατάστασης και που θα επιτρέψουν τον σχεδιασμό και την εφαρμογή καλύτερα ενημερωμένων και πιο αποτελεσματικών πολιτικών από την κυβέρνηση και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Από τα όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω, προκύπτουν έξι συμπεράσματα τα οποία είναι χρήσιμα να επισημανθούν:

Πρώτον, η μετανάστευση προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι προσωρινό φαινόμενο που πρόκειται να εκλείψει σύντομα. Αντίθετα, φαίνεται να αποκτά χαρακτήρα μονιμότερου φαινομένου πληθυσμιακών μετακινήσεων.

Δεύτερον, η αντιμετώπιση της μετανάστευσης είναι δύσκολη, ιδιαίτερα σε χώρες που δεν είναι διοικητικά προετοιμασμένες και που έχουν εκτεταμένα εθνικά σύνορα, όπως η Ελλάδα.

Τρίτον, η εκτίμηση του συνολικού αριθμού των μεταναστών (νόμιμων και παράνομων) σε μία χώρα φαίνεται να είναι εξαιρετικά δύσκολη, δεδομένου ότι οι μετανάστες που δεν έχουν άδεια παραμονής κάνουν κάθε προσπάθεια να παραμείνουν αφανείς, παρά το γεγονός ότι πάντα αφήνουν «ίχνη».

Τέταρτον, ο αριθμός των μεταναστών μπορεί να αλλάζει με μεγάλη ταχύτητα δεδομένου ότι νέοι μετανάστες μπορεί να εισέρχονται στη χώρα συνεχώς, άλλοι μπορεί να εγκαταλείπουν τη χώρα μετακινούμενοι προς άλλες χώρες ή επιστρέφοντας στην πατρίδα τους κυρίως όταν υπάρχουν κοινά σύνορα ή οι αποστάσεις είναι μικρές, άλλοι να είναι εποχιακοί μετανάστες και να μετακινούνται από και προς τη χώρα πολλές φορές (κυκλική μεταναστευτική κυκλοφορία), άλλοι να αποκτούν νόμιμη άδεια παραμονής με διάφορους τρόπους, ενώ άλλοι που ήταν νόμιμοι να επιλέγουν να μην ανανεώσουν την άδεια τους και να παραμείνουν ως παράνομοι. Συνεπώς, οι εκτιμήσεις έχουν αξία μόνο για την περίοδο για την οποία έγιναν.

Πέμπτον, σε κάθε χρονική περίοδο, μπορεί να υπάρχουν μετακινήσεις μεταναστών σε ορισμένες περιοχές της γης, αλλά εκείνο που έχει σημασία είναι αν θα υπάρχουν τέτοιες μετακινήσεις ως παγκόσμιο και συνεχές φαινόμενο. Το αν θα υπάρχουν συνεχείς και

σημαντικές μετακινήσεις παρανόμων μεταναστών σ' όλες τις περιοχές του κόσμου εξαρτάται από πολλές μεταβλητές, οικονομικές, δημογραφικές, κλπ., των οποίων η εξέλιξη δεν είναι εύκολη ή με ακρίβεια προβλεπτή.

Έκτον, η μετανάστευση είναι αποτέλεσμα όχι μόνον της επιθυμίας των ιδίων των μεταναστών και του κινδύνου που αναλαμβάνουν να μεταναστεύσουν είτε μόνοι, είτε μέσω παρανόμων και δαπανηρών δικτύων, αλλά και της αποδοχής και μάλιστα προθυμίας των εργοδοτών (μικρών και μεγάλων), καθώς των πολιτών των χωρών προορισμού να απασχολήσουν νόμιμους ή παράνομους μετανάστες.

Κλείνοντας αυτή την εργασία, πάνω από όλα, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η μετανάστευση έχει αλλάξει το οικονομικό και κοινωνικό τοπίο της Ελλάδας κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Οι δυνάμεις που ενεργοποίησαν αυτό τον μετασχηματισμό στη χώρα ήταν τρεις. Αρχικά οι μαζικές εισροές μεταναστών που ξεκίνησαν με την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Έπειτα οι εκροές μεταναστών που προκλήθηκαν από τη σοβαρή οικονομική κρίση που πλήττει την Ελλάδα από το 2009. Τέλος, οι νέες ανατροπές που πυροδότησε η ύφεση και η ανεργία της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, με αποτέλεσμα τη δημιουργία αυξανόμενου κύματος εκροών Ελλήνων υπηκόων.

Σε αυτή την εργασία έγινε μια προσπάθεια παρουσίασης των κύριων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συνεπειών αυτών των ροών. Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστεί είναι ότι το θέμα της μετανάστευσης πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο διαλόγου και στην Ελλάδα, όπως και στην υπόλοιπη Ε.Ε., γιατί είναι ανάγκη να υπάρξει αλλαγή στις στάσεις, τόσο της πολιτείας, όσο και της κοινωνίας. Και επιπλέον είναι επιτακτικό να γίνει η συνειδητοποίηση ότι η μετανάστευση δεν είναι πρόβλημα, αλλά ευκαιρία για όλους. Μιλώντας σε μια συνάντηση εμπειρογνομόνων για τις μετακινήσεις, που διοργανώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2013 από το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR) στη Γενεύη, η Navi Pillay ζήτησε από τις κυβερνήσεις τη δημιουργία πολιτικών που να βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα για να υπάρξει μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος. Προέτρεψε, μάλιστα, να δίνεται μικρότερη έμφαση στις στατιστικές - όπως οι ροές και τα μεταναστευτικά κύματα της μετανάστευσης - και περισσότερη στα ατομικά ανθρώπινα δικαιώματα και τις καταστάσεις των ίδιων των μεταναστών. Είναι, βέβαια, λίγο δύσκολο για την Ελλάδα να αποδεχθεί τόσους μετανάστες, έτσι απροετοίμαστη όπως ήταν και συνηθισμένη από την δεκαετία του '50 να εξάγει μετανάστες, αντί να δέχεται. Αλλά εδώ βρίσκεται η πρόκληση: με λιγότερη γραφειοκρατία και περισσότερη στήριξη και αξιοποίηση των μεταναστών που έρχονται στην Ελλάδα για μια καλύτερη τύχη, όπως ακριβώς έκαναν και οι Έλληνες μετανάστες στη δεκαετία του '60, όλα είναι δυνατόν να πάνε μια χαρά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γαβρόγλου Σταύρος, (2002), όπως αναφέρεται στο Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης - Επιπτώσεις στον Αγροτικό Τομέα, συλλογικό έργο, Εκδόσεις Ι.ΜΕ.ΠΟ., Αθήνα, 2005.
2. Μπάγκαβος Χρήστος. & Παπαδοπούλου Δήμητρα, (2003), Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική, ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ), Μελέτες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, Αθήνα.
3. Μπένος Γ. (2003), Η σημασία της μετανάστευσης, στο επίσημο site της «Παγκόσμιας κοινότητας Ελλήνων του εξωτερικού», όπως αναφέρεται στο Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης - Επιπτώσεις στον Αγροτικό Τομέα, συλλογικό έργο, Εκδόσεις Ι.ΜΕ.ΠΟ., Αθήνα, 2005.
4. Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1990), Μετανάστευση, τόμος 42, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχνη ΑΕ, Αθήνα.
5. Σούλης Σωτήρης, (1991), Το παράνομο αλλοδαπό εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα, άρθρο στο Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής Σήμερα, έκδοση Ιδρύματος Καράγιωργα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 443-449.
6. Τσαούσης, Κ., (1985), Η Κοινωνία του Ανθρώπου, Gutenberg, Αθήνα.
7. Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, (1982), Εξάρτηση και αναπαραγωγή - Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922), εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
8. Χλέτσος Μιχάλης, (2002), Η πολιτική οικονομία της μετανάστευσης, άρθρο στο Ναξάκης Χ. / Χλέτσος Μ., Μετανάστες και μετανάστευση (2003), εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Baldwin-Edwards, M., (2008), Immigrants in Greece: characteristics and issues of regional distribution, Mediterranean Migration Observatory Working Paper Series, W.P. n.10, Athens: Panteion University.
2. Cavouridis, J., (2006), Labor Market Impact of Migration: Employment Structures and the Case of Greece, International Migration Review, 40(3): 635-660.
3. Düvell, F. (2011a), Irregular migration, Betts, A. (ed), Global migration governance, Oxford, Oxford University Press
4. Tapinos, G., (1999), Clandestine Immigration: Economic and Political Issues, Sopemi, Trends in International Migration Annual Report.
5. Triandafyllidou Anna & Maroukis Thanos, (2012), Migrant Smuggling: Irregular Migration from Asia and Africa to Europe, Migration, Minorities and Citizenship Series, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1.

3. <http://irma.eliamer.gr/> Εννοιολογικό Πλαίσιο - Η Διακυβέρνηση της Μη Νόμιμης Μετανάστευσης, πρόσβαση 6/12/2013.
4. <http://irma.eliamer.gr/el/προφίλ-χωρών/ελλάδα/>, πρόσβαση στις 6/12/2013.
5. http://www.e-demography.gr/news/demonews/Demo_News_No19.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.
6. <http://www.eliamer.gr/category/migration/irma-η-διακυβέρνηση-της-μη-νόμιμης-μετανάσ/>, πρόσβαση στις 6/12/2013.
7. http://www.ellanodikis.net/2013/09/blog-post_17.html, πρόσβαση στις 7/12/2013./
8. <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=63933645>, πρόσβαση στις 7/12/2013.
9. <http://www.livepedia.gr/index.php/> Ελλάδα_ /Δημογραφία, πρόσβαση στις 30/11/2013.
10. <http://www.newsbomb.gr/koinwnia/story/320471/komisionto-4-1-ton-ellinon-tha-metanasteysei-stoys-epomenoys-mines>, πρόσβαση στις 7/12/2013.
11. http://www.ypes.gr/AENEAS_EL/slide_2.4.1.pdf, πρόσβαση 6/12/2013.
12. Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Δημογραφικά - κοινωνικά χαρακτηριστικά Μόνιμου Πληθυσμού (Απογραφή 2011), http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/PressReleases/A1602_SAM01_DT_DC_00_2011_03_F_GR.PDF, πρόσβαση στις 6/12/2013.

ΞΕΝΑ ΑΡΘΡΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. <http://allafrica.com/stories/201310110207.html>, πρόσβαση στις 7/12/2013.
2. <http://esa.un.org/unmigration/wallchart2013.htm>, πρόσβαση στις 18/11/2013.
3. <http://ftp.iza.org/dp3754.pdf>, πρόσβαση στις 7/12/2013.
4. http://www.bbc.co.uk/greek/specials/1841_immigration/page15.shtml, πρόσβαση 7/12/2013.
5. <http://www.bls.gov/news.release/empsit.t19.htm>, πρόσβαση στις 6/11/2013.
6. <http://www.economist.com/node/17722932>, πρόσβαση στις 20/11/2013.
7. <http://www.ecre.org/component/downloads/downloads/616.html>, Weekly Bulletin, 7 Σεπτεμβρίου 2012, πρόσβαση στις 6/12/2013.
8. http://www.iom.hu/PDF/migration_profiles2008/Greece_Profile2008.pdf, πρόσβαση 7/12/2013.
9. <http://www.migrationinformation.org/datahub/remittances/Mexico.pdf>, πρόσβαση στις 18/11/13.
10. <http://www.migrationinformation.org/Profiles/print.cfm?ID=228>, πρόσβαση στις 30/11/2013.
11. <http://www.nbbmuseum.be/doc/seminar2010/nl/bibliografie/kansengroepen/sopemi2010.pdf>, πρόσβαση στις 6/12/2013.
12. <http://www.oecd.org/berlin/imo2013-berlin-13-juni-2013.pdf>, πρόσβαση στις 7/12/2013.
13. <http://www.oecd.org/els/mig/GREECE.pdf>, πρόσβαση στις 6/12/2013.

14. http://www.oecd.org/els/mig/IMO%202012_Country%20note%20Greece.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.
15. <http://www.oecd.org/migration/48343903.pdf>, πρόσβαση στις 6/12/2013.
16. <http://www.pstalker.com/migration>, πρόσβαση στις 20/11/2013.
17. <http://www.state.gov/j/tip/rls/rm/2013/210906.htm>, πρόσβαση στις 6/11/2013.
18. http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_MM_09_2013_01_F_GR.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.
19. http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/PressReleases/A1602_SAM01_DT_DC_00_2011_03_F_GR.pdf
20. <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011>, πρόσβαση 6/12/2013.
21. <http://www.theguardian.com/world/2013/dec/15/greece-former-king-exile-constantine-ii-anne-marie>, πρόσβαση στις 20/12/2013.
22. <http://www.un.org/apps/news/story.asp/html/story.asp?NewsID=45771&Cr=migration&Cr1=#.UrFbbtIUTwI>, πρόσβαση στις 7/12/2013.
23. <http://www.west-info.eu/files/CNEL-Rapporto-OCSE-2013-International-Migration-Outlook1.pdf>, πρόσβαση στις 7/12/2013.
24. http://www.workpermit.com/canada/points_calculator.htm, πρόσβαση στις 14/11/2013.
25. <http://www.worldometers.info/world-population/>, πρόσβαση 18/12/2013.
26. http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=IOZmqIwqur4, πρόσβαση στις 20/11/2013.
27. Maroukis Th., (2012), Update report Greece: The number of irregular migrants in Greece at the end of 2010 and 2011, Database on Irregular Migration, Update report, στο site http://irregular-migration.net/fileadmin/irregular-migration/dateien/4.Background_Information/4.5.Update_Reports/Maroukis_2012_Update_report_Greece_2.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.
28. Papademetriou, D. G., (2005), The “Regularization” Option in Managing Illegal Migration More Effectively: A Comparative Perspective, στο site http://www.migrationpolicy.org/pubs/PolicyBrief_No4_Sept05.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.
29. Triandafyllidou Anna, (2013) Migration in Greece: People, Policies and Practices, στο site http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/doc1_36858_19016118.pdf, πρόσβαση στις 6/12/2013.
30. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2013), Trends in International Migrant Stock: The 2013 revision (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2013), <http://esa.un.org/unmigration/TIMSA2013/migrantstocks2013.htm>, πρόσβαση στις 6/12/2013.
31. <http://www.peoplemov.in/>